

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/210295>

Please be advised that this information was generated on 2021-01-23 and may be subject to change.

Het licht op groen

*Onderzoek naar de instroom van leerlingen in het
VBO-groen en het functioneren ervan*

Frederik Smit
Fransje Baarveld
Jos Mensink
Corine Tiebosch
Nico van Kessel

ITS - Nijmegen

HET LICHT OP GROEN

Het licht op groen

*Onderzoek naar de instroom van leerlingen in het
VBO-groen en het functioneren ervan*

Nijmegen, maart 1999

ITS - Nijmegen

De particuliere prijs van deze uitgave is f 25,00.
Deze uitgave is te bestellen bij het ITS, 024 - 365 35 00.

CIP-GEGEVENS KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK DEN HAAG

Smit, F.

Het licht op groen. / F. Smit, F. Baarveld, J. Mensink, C. Tiebosch, N. v. Kessel -
Nijmegen: ITS
ISBN 90 - 554 - 115 - X
NUGI 722

© 1999 ITS, Stichting Katholieke Universiteit te Nijmegen

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van het ITS van de Stichting Katholieke Universiteit te Nijmegen.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Voorwoord

De AOC-Raad, de belangenvereniging van het AOC-onderwijs (Opleidingen voor Natuur, Voeding en Milieu) heeft het ITS opdracht verleend om de instroom van leerlingen en het functioneren van (I)VBO-groenscholen in kaart te brengen. Voorliggend rapport is het resultaat hiervan.

Het onderhavige onderzoek is uitgevoerd door Frederik Smit, Fransje Baarveld, Jos Mensink en Corine Tiebosch. De begeleiding op het ITS was in handen van Jos van Kuijk en Nico van Kessel.

Het onderzoek is op constructieve wijze begeleid door een begeleidingsgroep bestaande uit mevrouw W.G. Bredewold en de heer M. Kooijman van de AOC-Raad. Het onderzoeksteam wil hen en alle scholen danken voor hun bijdrage aan de uitvoering van het onderzoek.

Nijmegen, maart 1999

Teun van Aken
directeur

Inhoudsopgave

1 Samenvatting	1
1.1 Inleiding	1
1.2 Aanleiding, onderzoeksvraag, -opzet en -uitvoering	1
1.3 Resultaten	2
2 Achtergronden van het onderzoek	9
2.1 Inleiding	9
2.2 Achtergronden van het onderzoek	9
2.3 Probleemstelling, onderzoeksopzet en -uitvoering	10
2.3.1 Analyse van instroom- en uitstroomgegevens	11
2.3.2 Interviews met directeuren c.q. mentoren en coördinatoren van (I)VBO-groenscholen	13
2.3.3 Telefonische interviews met directeuren en leerkrachten toeleverende scholen	16
2.3.4 Survey onder ouders en leerlingen	17
2.4 Verdere opbouw van het rapport	20
3 Ontwikkeling van de leerlingenaantallen bij (I)VBO-scholen	21
3.1 Inleiding	21
3.2 Ontwikkeling in leerlingenaantallen (I)VBO	22
3.3 De ontwikkeling van de leerlingenaantallen (I)VBO uitgesplitst naar scholen met een groeiend, stabiel en dalend leerlingenaantal	24
3.4 Ontwikkelingen leerlingenaantallen (I)VBO naar regio	30
3.5 Ontwikkeling leerlingenaantallen (I)VBO en IVBO naar urbanisatiegraad	31
3.6 Samenvatting	33

4 Keuzemotieven, ervaringen en toekomstperspectieven van ouders en leerlingen van (I)VBO-groenscholen	35
4.1 Inleiding	35
4.2 Gegevens over de ouders van leerlingen eerste klas	35
4.3 Schoolkeuzemotieven	36
4.4 Wijze van in contact komen met de school	40
4.5 Oriëntatie bij andere scholen of afdelingen bij scholengemeenschappen	42
4.6 Ervaringen van ouders en leerlingen	43
4.7 Vervolgopleiding en/of werken	46
4.8 Soort vervolgopleiding	48
4.9 Samenvatting	49
5 Werving van en omgang met leerlingen bij (I)VBO-groenscholen	51
5.1 Inleiding	51
5.2 Vestigingen met sterke groei	51
5.3 Vestigingen met zwakke c.q geen groei	55
5.4 Analyses van de werving van en omgang met leerlingen op hoofdlijnen	59
5.5 Succesfactoren functioneren werving en instroom (I)VBO-groenvestigingen	64
5.6 Samenvatting	66
Bijlage (bij hoofdstuk 5)	69

1 Samenvatting

1.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste resultaten samengevat. We beginnen met de aanleiding, onderzoeksvraag, -opzet en -uitvoering (paragraaf 1.2). In paragraaf 1.3 worden de resultaten per onderzoeksvraag gepresenteerd.

1.2 Aanleiding, onderzoeksvraag, -opzet en -uitvoering

Op verzoek van de AOC-Raad, de belangenvereniging van het AOC-onderwijs (Opleiding voor Natuur, Voeding en Milieu) heeft het Instituut voor Toegepaste Sociale wetenschappen (ITS) een onderzoek uitgevoerd naar de ontwikkeling van de leerlingenaantallen bij (I)VBO-groenscholen in vergelijking met het overige (I)VBO-onderwijs, de succesfactoren van (I)VBO-groenscholen, de rol van procedures en criteria rondom indicatiestelling en verwijzing naar IVBO-groenscholen, de keerzijde van het succes van VBO-groen en de kansen en bedreigingen voor VBO-groen in de toekomst. Het onderzoek startte in mei 1998 en is afgesloten in december 1998.

De probleemstelling van het onderzoek is als volgt geformuleerd:

1. Hoe ziet de groei er bij de verschillende (I)VBO-groenscholen uit en in hoeverre is er variatie?
2. Waarin zit de groei precies bij (I)VBO-groenscholen in vergelijking tot het overige (I)VBO-onderwijs?
3. Hoe is de (variatie in) groei te verklaren?
4. Welk beeld hebben directeuren van toeleverende en leerkrachten van groep 8 van (I)VBO-groenscholen?
5. Hoe zijn de contacten met toeleverende scholen in verband met de voorlichting aan potentiële leerlingen?
6. Wat zijn voor ouders en leerlingen keuzemotieven voor (I)VBO-groenscholen?
7. Komt het feitelijk onderwijsaanbod overeen met de verwachtingen die leerlingen en ouders hadden?

8. Wat is de keerzijde van het succes van VBO-groen?

Het onderzoek omvatte vier deelonderzoeken:

1. analyse van de instroom- en uitstroomgegevens binnen het (I)VBO-groen én het (I)VBO in de andere sectoren: beschikbaar bij de Dienst Wetenschap en Kennisoverdracht (DWK) van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) en bij Centrale Financiën Instellingen (Cfi) van het ministerie van OCenW;
2. interviews met directies c.q. mentoren en coördinatoren van VBO-groenscholen;
3. telefonische interviews met directies van toeleverende scholen (basisonderwijs, speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs) en leerkrachten groep 8;
4. survey onder leerlingen en ouders.

1.3 Resultaten

In de resultaten wordt een onderscheid gemaakt naar:

- *(I)VBO-groenscholen*: (I)VBO-groenvestigingen van AOC's;
- *landbouwafdelingen*: afdelingen landbouw en natuurlijke omgeving binnen scholengemeenschappen van het ministerie van OCenW;
- *overige (I)VBO-sectoren*:

VBO:

Dienstverlening: mode en kleding, uiterlijke verzorging, verkoop, verzorging, kantoor/verkooppraktijk, textielverwerkende beroepen, uiterlijke verzorging, verzorgende beroepen, vrije afstudeerrichting.

Handel: handel.

Techniek: bouwtechniek, consumptieve techniek, edelmetaal bewerken, elektrotechniek, grafische techniek, installatie techniek, mechanische techniek, motorvoertuigen techniek, dieselmotorvoertuigen techniek, haven/vervoersschool algemeen leerjaar, kleermaken, kust-, rijn- en binnenvaart, theoretisch technisch onderwijs, uurwerk maken, voorbereidend uitgebreid technisch onderwijs.

Landbouw: landbouw en natuurlijke omgeving, levensmiddelentechnologie.

IVBO:

Dienstverlening: administratie, algemeen, mode en kleding, uiterlijke verzorging, verkoop, verzorging.

Techniek: consumptieve techniek, IVBO-keramiek, bouwtechniek, mechanische techniek.

Landbouw: landbouw en natuurlijke omgeving, levensmiddelen technologie.

In hoofdstuk 3 wordt de ontwikkeling van VBO-groen vergeleken met de ontwikkeling van landbouwafdelingen binnen scholengemeenschappen en de overige (I)VBO-sectoren. In hoofdstukken 4 en 5 komt de instroom van leerlingen en het functioneren van VBO-groen aan de orde.

Onderzoeksvraag 1: de variatie in groei bij de verschillende (I)VBO-groenscholen
Zoals beschreven in hoofdstuk 3 blijkt dat het VBO-groen in totaliteit zich in een stijgende lijn bevindt. In de periode 1993-1997 is het aantal leerlingen in het derde en vierde leerjaar met bijna 40 procent gestegen. In aantallen uitgedrukt bijna 3000 meer. Niet alle (I)VBO-groenscholen evenwel hebben van die groei geprofiteerd. Voor zo'n 56 procent is dit wel het geval, maar 11 procent heeft nog te maken gekregen met een daling en de rest is stabiel gebleven. De groei wordt aangetroffen in vrijwel alle regio's. Maken we een onderscheid tussen stad en platteland dan is op het platteland de groei het sterkst. De groeiers blijken vooral te profiteren van een grotere instroom van meisjes en groeien met name door een toename van het aantal VBO-leerlingen. Minder sterke groeiers zijn met name gegroeid door een grotere toeloop van het aantal IVBO-leerlingen.

Onderzoeksvraag 2: waar de groei precies zit bij (I)VBO-groenscholen in vergelijking tot het overige (I)VBO-onderwijs

Uitgaande van het totale aantal leerlingen in het derde en vierde leerjaar, is binnen het (I)VBO het marktaandeel van het VBO-groen in de periode 1993-1997 gestegen. Binnen het overige (I)VBO-onderwijs zijn echter ook verschuivingen waarneembaar. Niet alleen bij het VBO-groen is sprake van een voortdurende stijging. Ook bij de landbouwafdelingen binnen scholengemeenschappen valt een soortgelijke stijging waar te nemen, een stijging die in 1997 echter lijkt te stagneren. Procentueel is de stijging vrijwel gelijk, in het VBO-groen gaat het echter om een stijging van zo'n 3000 derde- en vierdeklassers, terwijl dat bij de landbouwafdelingen maar zo'n 500 leerlingen betreft.

‘Techniek’ vertoont een lichte daling en ‘handel’ een forse daling. Opvallend is de stijging in het aantal leerlingen bij VBO-groen en de landbouwafdelingen binnen scholengemeenschappen.

Landbouwafdelingen binnen scholengemeenschappen trekken het hoogste percentage IVBO-leerlingen. Dienstverlening en techniek het laagste. Landbouwafdelingen binnen scholengemeenschappen trekken verhoudingsgewijs iets meer IVBO-leerlingen dan het VBO-groen.

‘Dienstverlening’ trekt verhoudingsgewijs het grootste aantal meisjes. De groeiers bij het VBO-groen blijken ook meer meisjes te trekken dan de andere scholen, en er is sprake van een trend omhoog. Bij de landbouwafdelingen zien we een soortgelijke trend maar op een iets lager niveau. ‘Techniek’ trekt vrijwel geen meisjes en er zit ook weinig groei in.

VBO-groen groeit zoals we al hebben gezien in alle regio’s, in tegenstelling tot de landbouwafdelingen waar de grootste groei in regio west wordt aangetroffen.

In de steden groeien de landbouwafdelingen verhoudingsgewijs harder dan op het platteland, terwijl dat bij het VBO-groen omgekeerd is. De verschillen vallen enigszins weg als we alleen kijken naar de IVBO-leerlingen.

Onderzoeksvraag 3: verklaringen voor de (variatie in) groei

Uit de beschrijving in hoofdstuk 5 blijkt dat bevorderende factoren voor de leerlingeninstroom zijn: maatwerk in het aanbod, hanteren van bruikbare wervingsstrategieën, een actieve rol van leerlingen in het onderwijsleerproces, rekening houden met verscheidenheid in leerpotentieel en achtergrondkenmerken van leerlingen, hanteren van zorgvuldige aanmeldingsprocedures en effectief omgaan met nadelige effecten van groei of daling van het leerlingenaantal.

Directeuren van ‘*groeischolen*’ geven met name de volgende verklaringen voor de stijgende leerlingenaantallen: de kleinschaligheid van de opleiding, ruime ervaring met en aandacht voor leerlingenzorg en de wijze van leiding geven aan de organisatie.

Belangrijke redenen waarom volgens directeuren VBO-groen de *leerlingenstroom stagneert*: de minder gunstige lokale situatie (gebouw, bereikbaarheid) en geen onderwijsaanbod kunnen bieden op VBO- en MAVO-niveau.

Voor veel ouders en toeleverende scholen is VBO-groen aantrekkelijk door zijn kleinschaligheid. Waar wijken scholen die niet groeien af van de groeiers?

- ze profileren zich (te veel) als landbouwschool;
- ze zijn (te veel) gericht op de onderkant van het onderwijsaanbod (potentiële AB-leerlingen in plaats van CD-leerlingen);
- ze missen een visie op het in standhouden c.q. vergroten van de instroom en besteden (relatief) weinig aandacht aan wervingsstrategieën;
- ze hebben het idee dat de instroom van leerlingen vooral wordt bepaald door externe factoren waarop men geen greep heeft (slechte locatie, oud gebouw);
- ze zijn in het opleidingsaanbod primair gericht op behoud van het aanbod en minder op verbreding.

Onderzoeksvraag 4: het beeld dat toeleverende scholen hebben van (I)VBO-groenscholen

Hoofdstuk 5 laat zien dat directeuren en leerkrachten van *toeleverende scholen* doorgaans een duidelijk (positief) beeld hebben van wat (I)VBO-groenscholen bepaalde groepen leerlingen kunnen bieden. Toeleverende scholen *adviseren* ouders en leerlingen doorgaans *positief* over VBO-groen, omdat men in het onderwijsaanbod rekening houdt met:

- verschillen in aanleg en belangstelling tussen jongens en meisjes (bijvoorbeeld aanbod vak dierverzorging voor meisjes);
- de begeleiding van risicoleerlingen c.q. probleemleerlingen (bijvoorbeeld huiswerkleerlingen na schooltijd begeleiden);
- de agrarische of stadse achtergrond van de leerlingen.

Onderzoeksvraag 5: contacten met toeleverende scholen in verband met de voorlichting aan potentiële leerlingen

Hoofdstuk 5 toont dat de wijze waarop er overleg is tussen (I)VBO-groenscholen en toeleverende scholen zeer afhankelijk is van het belang dat directies van (I)VBO-groenscholen hechten aan een goed contact om verzekerd te zijn van een goede instroom.

Bij instellingen waarbij er *maatwerk* wordt nagestreefd in het onderwijsaanbod, besteedt het management nadrukkelijk aandacht aan:

- het introduceren van aantrekkelijke leerroutes waardoor leerlingen kunnen doorstromen naar hogere onderwijsvormen;

- het presenteren van een gevarieerd aanbod van theoretische vakken (van voormalig IVBO- tot en met MAVO-niveau) en praktische vakken aansluitend bij interesses, capaciteiten en leerstijlen van (nieuwe) doelgroepen;
 - aanbod dat direct de belangstelling heeft van leerlingen (dieren en planten).
- ‘Groei scholen’ kenmerken zich:
- door het hanteren van strategieën gericht op beïnvloeding van zowel leerlingen, als ouders, directeuren en leerkrachten van de toeleverende scholen;
 - door directies die een gerichte visie hebben op het aantrekken van nieuwe leerlingen;
 - door wervingstrekkers (directieleden, coördinatoren) die een (relatief) belangrijke plaats of status binnen de organisatie hebben.

In de regel gaan basisscholen en scholen voor speciaal onderwijs zeer zorgvuldig om met *verwijzing van leerlingen naar IVBO-groei scholen*.

Onderzoeksvraag 6: keuzemotieven van ouders en leerlingen voor (I)VBO-groei scholen

Hoofdstuk 4 laat zien dat leerlingen voor (I)VBO-groei scholen kiezen, omdat ze met planten en dieren willen werken én ook in de praktijk willen leren. Andere belangrijke argumenten zijn: veel persoonlijke aandacht krijgen, de positieve verhalen over de school en het advies van de basisschool. Meer dan de helft van de ouders noemde als keuzemotief de schoolgrootte (de kleinschaligheid). Via open dagen zijn leerlingen doorgaans in contact gekomen met de school. Een ruime meerderheid van de ouders heeft (samen met hun kinderen) een of meer scholen bezocht alvorens VBO-groei te kiezen.

Onderzoeksvraag 7: het feitelijk onderwijsaanbod overeen komt met de verwachtingen die leerlingen en ouders hadden

Uit de beschrijving in hoofdstuk 4 blijkt dat een ruime meerderheid van de ouders en leerlingen positief is over de gevolgde opleiding, omdat er veel met de handen wordt gewerkt en er persoonlijke aandacht is. Voor ouders is het belangrijk dat hun kinderen met plezier naar school gaan en extra hulp krijgen bij het leren als dat nodig is. Opmerkelijk is dat de helft van de eerste klassers nog van plan is na de opleiding meteen te gaan werken. Maar de meeste leerlingen krijgen tijdens hun VBO-groei periode dan zo de smaak van leren te pakken, dat ze in de vierde klas gemotiveerd zijn om verder te studeren. Bijna alle leerlingen stromen uiteindelijk door naar een vervolgopleiding. Waarbij een ruime meerderheid kiest voor een dagopleiding in het middelbaar agrarisch onderwijs en ruim een kwart voor de combinatie van werken en leren kiest.

Onderzoeksvraag 8: de keerzijde van het succes van VBO-groen

Hoofdstuk 5 toont wat de negatieve gevolgen van het succes van VBO-groen zijn:

- het is voor 'groeiscolen' lastig om aan nieuw personeel te komen;
- er doen zich organisatieproblemen voor om met het grotere lerarencorps te kunnen omgaan;
- tussen betrokkenen doen zich meer communicatiestoornissen voor en er is minder informeel onderling overleg tussen leraren over de leerlingen;
- scholen kampen met ruimtegebrek;
- niet alle leraren hebben een eigen lokaal;
- de kantines zijn te klein geworden en er is daardoor meer onrust in het gebouw gekomen.

Balans

Het VBO-groen groeit in vrijwel alle regio's, met name op het platteland. De AOC-Raad wilde onderzocht hebben hoe het succes van VBO-groen samenhangt met de door het AOC-veld genoemde succesfactoren als het zelfstandige karakter van de vestigingen, de onderwijskundige aspecten (programma-aanbod), de schoolcultuur (leerlinggerichtheid) en de pedagogische aanpak (praktijklessen, werken met planten en dieren).

Uit dit onderzoek blijkt dat relatief autonome factoren, zoals de regionale situatie waarbinnen de school opereert, een onmiskenbare invloed hebben op de instroom bij (I)VBO-groenscholen. Maar, en dat is opmerkelijker, ook het beleid en de houding van de instelling kan de instroom beïnvloeden. Het beleid van scholen die te kampen hebben met een sterk dalende instroom staat bijna lijnrecht tegenover het beleid van scholen waarvan de instroom stijgt. Op scholen met een sterk groeiende scholen heeft men het idee zelf invloed te kunnen uitoefenen op de instroom van nieuwe leerlingen, terwijl zwak groeiende scholen het idee hebben dat de instroom van leerlingen vooral wordt bepaald door externe factoren waarop ze geen greep hebben.

Opmerkelijk is verder dat leerlingen van sterk groeiende VBO-groenscholen die weten welk beroep ze later willen uitoefenen voor hun school hebben gekozen vanwege de perspectieven die de opleiding biedt voor hun beroepsloopbaan. Voorts blijken leerlingen van de scholen met een stijgende instroom vaker positief te oordelen over de eerste maanden op school.

Een school krijgt een goede naam door de kwaliteit van de docenten, de kwaliteit van de lesprogramma's, de voorlichting over de school, de opleidingen en de externe contacten. Het bevorderen van de instroom is dan ook geen op zichzelf staand gegeven. De school als geheel is erbij betrokken. Het is uitermate belangrijk dat

directies en docenten het beleid voor verbetering van de instroom samen dragen en uitvoeren.

Geïsoleerde, ad hoc activiteiten om de instroom te stimuleren leveren doorgaans weinig succes op. Niettemin kunnen gerichte wervingsacties soms noodzakelijk zijn om acute knelpunten op te lossen. Een tekort aan leerlingen zet immers het behouden van een opleiding, en daarmee het opleidingsaanbod van de school onder druk.

Een instelling krijgt meer leerlingen als en een breed onderwijsaanbod is, het lesprogramma aantrekkelijk is voor zowel jongens als meisjes en er goede relaties zijn met de toeleverende scholen. Serieuze contacten met ouders, leerlingen, leerkrachten en directies van toeleverende scholen zijn van directe betekenis voor het verbeteren van de instroom.

2 Achtergronden van het onderzoek

2.1 Inleiding

In dit rapport wordt het onderzoek beschreven naar het functioneren van (I)VBO-groenscholen. Paragraaf 2.2 geeft een beschrijving van de achtergronden van het onderzoek. In paragraaf 2.3 verantwoorden we de probleemstelling van het onderzoek alsmede de onderzoeksopzet en -uitvoering. Paragraaf 2.4 schetst de verdere opbouw van het rapport.

2.2 Achtergronden van het onderzoek

De AOC-Raad, de belangenvereniging van het AOC-onderwijs (Opleidingen voor Natuur, Voeding en Milieu) heeft behoefte aan objectieve gegevens met betrekking tot de ontwikkeling van de leerlingenaantallen bij (I)VBO-groenscholen in vergelijking met het overige (I)VBO-onderwijs, de succesfactoren van het (I)VBO-groenscholen, de rol van procedures en criteria rondom indicatiestelling en verwijzing naar IVBO-groen, de keerzijde van het succes van VBO-groen en de kansen en bedreigingen voor VBO-groen in de toekomst. De AOC-Raad kan deze gegevens gebruiken in de discussie over het AOC-onderwijs, in het bijzonder over de positie van het VBO-groen in relatie tot de innovatiedoelstellingen van de overheid. Naar de mening van de raad kunnen de ervaringen van het VBO-groen ook tot voorbeeld dienen in het overige VBO¹.

In het AOC-veld wordt het succes van het VBO-groen met name verklaard door een aantal factoren:

¹ Zie: Bevindingen van de inspectie op het Voortgezet Onderwijs en de inspectie Landbouwonderwijs en Kennisprogramma's over de situatie in Groningen, december 1997.

Zie: *VVO-Reactie op voorstellen MAVO/VBO/VSO*. Reactie gestuurd aan de Vaste Kamercommissie Onderwijs Cultuur & Wetenschappen.

Zie: P. Boetzkes, Je mag het bed wel eens flink opschudden, als het kind maar niet met het badwater wordt weggegooid. In: *Agrarisch onderwijs*, 10, 1997.

Zie: M. Verhoef, De keerzijde van succes. In: *Agrarisch onderwijs*, 12, 1997.

Zie: P. Boetzkes, Politieke meerderheid voor handhaven positie AOC's onder LNV. In: *Agrarisch onderwijs*, 18, 1997.

- de relatief kleinschalige (I)VBO-vestigingen hebben een vrij zelfstandig karakter;
- een breed programma-aanbod;
- een leerlinggerichte schoolcultuur;
- aandacht voor praktijk, praktijklessen en bedrijfsbezoeken;
- het aanbod om te leren in een ‘groen’ klimaat met planten, dieren en rekening te leren houden met elkaar en met natuur en milieu¹.

Deze door het AOC-veld genoemde succesfactoren zijn echter nog nooit objectief vastgesteld. Dit onderzoek beoogt dit te doen.

2.3 Probleemstelling, onderzoeksopzet en -uitvoering

De probleemstelling van het onderzoek betreft de vragen van de aanvrager van het onderzoek, de AOC-Raad.

Als hoofdvraag geldt:

Welke factoren liggen ten grondslag aan de groei van het (I)VBO-groen?

Als subvragen zijn te onderscheiden:

1. Hoe ziet de groei er bij de verschillende (I)VBO-groenscholen uit en in hoeverre is er variatie?
2. Waarin zit de groei precies bij (I)VBO-groenscholen in vergelijking tot het overige (I)VBO-onderwijs?
3. Hoe is de (variatie in) groei te verklaren?
4. Welk beeld hebben directeurs van toeleverende scholen en leerkrachten van groep 8 van (I)VBO-groenscholen?
5. Hoe zijn de contacten met toeleverende scholen in verband met de voorlichting aan potentiële leerlingen?
6. Wat zijn voor ouders en leerlingen keuzemotieven voor (I)VBO-groenscholen?
7. Komt het feitelijk onderwijsaanbod overeen met de verwachtingen die leerlingen en ouders hadden?
8. Wat is de keerzijde van het succes van VBO-groen?

¹ P. Boetzkes, Positie landbouwonderwijs aan de orde bij komende kabinetsformatie. In: *Agrarisch onderwijs*, 17, 1997.

Onderzoeksopzet

Ter beantwoording van deze onderzoeksvragen was het wenselijk inzicht te krijgen in de *instroomgegevens* van groenscholen, landbouwafdelingen binnen scholengemeenschappen van OCenW en de overige (I)VBO-sectoren bij OCenW (dienstverlening, handel en techniek) op schoolniveau. Daarnaast was het van belang te weten te komen wat de *perceptie* is van (*in*)*direct betrokkenen* over de instroom van leerlingen en het functioneren van groenscholen. Dit in relatie tot het onderwijsaanbod op scholen waar de instroom in meer of mindere mate toeneemt. Hierdoor is zowel informatie in de breedte als in de diepte verkregen.

Het onderzoek omvatte vier deelonderzoeken:

1. analyse van de instroom- en uitstroomgegevens bij (I)VBO-groenvestigingen én (I)VBO-scholen in de andere sectoren: beschikbaar bij de Dienst Wetenschap en Kennisoverdracht (DWK) van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) en bij Centrale Financiën Instellingen (Cfi) van het ministerie van OCenW (zie 2.3.1);
2. interviews met directies c.q. mentoren en coördinatoren van (I)VBO-groenvestigingen (zie 2.3.2);
3. telefonische interviews met directies van toeleverende scholen (basisonderwijs, speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs) en leerkrachten groep 8 (zie 2.3.3);
4. survey onder leerlingen en ouders (zie 2.3.4).

2.3.1 Analyse van instroom- en uitstroomgegevens

De analyses van de instroom- en uitstroomgegevens hadden tot doel:

- kwantitatief inzicht te krijgen in de modaliteiten van leerlingenaantallen bij (I)VBO-scholen;
- een verantwoorde selectie te maken van 10 (I)VBO-groenvestigingen (6 sterk groeiende scholen en 4 minder sterk groeiende scholen) met een 'I-afdeling' op basis van instroomgegevens in de periode 1992/1993 tot 1997/1998.

Te verzamelen informatie:

Bij de Centrale Financiën Instellingen (Cfi) van het ministerie van OCenW en bij de directie Wetenschap en kennisoverdracht van het ministerie van LNV zijn gegevens opgevraagd ten behoeve van een analyse van in- en uitstroomgegevens bij (I)VBO-groenvestigingen over de schooljaren 1992/1993 tot en met 1997/1998.

Van de door OCenW ontvangen gegevens over landbouwafdelingen binnen brede scholengemeenschappen waren de gegevens van 39 vestigingen bruikbaar voor analyse. Scholen die inmiddels zijn opgeheven en nieuwe scholen die minder dan twee jaar functioneren zijn niet meegenomen in de analyses. LNV heeft gegevens geleverd over 69 (I)VBO-scholen, waarvan er 3 inmiddels niet meer bestaan, zodat voor analyse 66 vestigingen kunnen worden gebruikt.

In eerste instantie zijn analyses uitgevoerd op verschillen tussen (I)VBO-groenscholen binnen AOC-verband (LNV) en landbouwafdelingen binnen brede scholengemeenschappen (OCenW) en op verschillen binnen AOC-verband. Na overleg met de begeleidingsgroep zijn in tweede instantie bij Cfi gegevens opgevraagd over de overige (I)VBO-sectoren (dienstverlening, handel, techniek) om de ontwikkelingen van de leerlingenaantallen van groenscholen en landbouwafdelingen mee te kunnen vergelijken¹.

Van Cfi kregen we een deel van de gevraagde gegevens over de periode 1993/1994 tot en met 1997/1998: leerlingenaantallen VBO/IVBO naar sector, geslacht, over de leerjaren 3 en 4 (in de eerste twee leerjaren zijn leerlingen nog niet verdeeld over de sectoren). Daarnaast kregen we ook de gegevens van leerlingen in de leerjaren 3 en 4 die nog niet gekozen hebben voor een bepaalde sector en de algemene leerweg of de algemene voorbereiding op maatschappij en beroep (AVMB) volgen. De gegevens van het ministerie LNV bevatten informatie over de *instroom* van VBO-leerlingen onderscheiden naar herkomst uit basisonderwijs en speciaal onderwijs. In de gegevens van LNV wordt niet gedifferentieerd naar *uitstroom* van VBO-leerlingen naar sector, maar naar uitstroom via diplomering naar afdeling binnen een sector. Cfi kon geen gegevens verstrekken over de tussentijdse in-, af-, op- en uitstroom van VBO-leerlingen. Pogingen onzerzijds de leerlinggegevens van de afdelingen terug te voeren naar sectoren leidden tot slaagpercentages tussen 1 en 450 procent. We hebben daarom deze gegevens als onbetrouwbaar terzijde gelegd.

Van inmiddels gefuseerde scholen hebben we de gegevens bij elkaar opgeteld. Scholen met ontbrekende gegevens over 1995, 1996 of 1997 (in verband met fusies) hebben wij buiten de analyses gehouden. Door de fusies vielen 95 afdelingen/scholen weg in de sector 'dienstverlening', 15 in de sector 'handel', 15 in de sector 'techniek' en 19 van de sector 'landbouw'.

¹ Het Cfi hanteert vanaf het schooljaar 1998-1999 een andere indeling van sectoren, te weten: zorg en welzijn, economie, techniek en landbouw binnen scholengemeenschappen.

De variabelen ‘profiel’ en ‘regio’ en ‘urbanisatiegraad’ zijn door ons aan elke school toegevoegd. *Profiel* maakt een onderscheid naar scholen die sinds 1993 zijn gegroeid, zijn gedaald of stabiel zijn gebleven. Daarbij hebben wij de ontwikkeling van de laatste jaren zwaarder mee laten wegen dan die in eerdere jaren. *Regio* bestaat uit noord (Groningen, Friesland en Drenthe), oost (van Flevoland: Noordoostpolder, Overijssel en Gelderland met uitzondering van de West-Veluwe en het Rivierengebied ten westen van Tiel), midden (Utrecht, de rest van Flevoland en de rest van Gelderland), west (Noord- en Zuid-Holland) en zuid (Noord-Brabant, Zeeland en Limburg). *Urbanisatiegraad* bestaat uit (groot)stedelijk en landelijk, waarbij de grens is getrokken rond de 50.000 inwoners in de vestigingsplaats.

Analyses:

De analyses waren er op gericht om een genuanceerd beeld te verschaffen van de variatie in leerlingenaantallen naar mannen en vrouwen bij (I)VBO-groenscholen. De bevindingen zijn gerelateerd aan de achtergrondgegevens van de scholen wat betreft profiel, regio en urbanisatiegraad. Er zijn vergelijkingen getrokken tussen VBO-groen en het reguliere VBO. De resultaten worden besproken in hoofdstuk 3.

2.3.2 Interviews met directeuren c.q. mentoren en coördinatoren van (I)VBO-groenscholen

Het doel van dit onderzoeksdeel was kwalitatief inzicht te krijgen in de sterke punten van VBO-groen, in de oorzaken van de groei en de eventuele variatie erin, de rol van het onderwijskundige karakter van het ‘groen-onderwijs’ en de keerzijde van het succes van VBO-groen.

Verloop van het veldwerk

Op basis van de gegevens van de Directie Wetenschap en Kennisoverdracht van het ministerie van LNV zijn tien scholen geselecteerd: vijf scholen uit de groep die het meest is gegroeid en vijf scholen uit de groep die het minst is gegroeid.¹

¹ Eén van de scholen die op basis van de gegevens van DWK van het ministerie van LNV was geselecteerd als een school waar de leerlinginstroom niet toenam, bleek na bestudering van de instroomgegevens ter plekke een groeischool te zijn. Deze school is in de analyses als groeischool meegenomen. Waardoor het aantal groeischole op zes kwam en het aantal zwakke groeiers c.q. niet groeiers op vier.

Daarbij is rekening gehouden met verschillen wat betreft: regio en opleidingsaanbod (VBO-IVBO).

Er zijn voor de uitvoering van de interviews (groeps)gesprekken gevoerd met in totaal 20 personen: de directeur van de school en een persoon die het best op de hoogte is van de feitelijke gang bij de instroom, een mentor of een coördinator. Vanaf juni tot en met oktober 1998 zijn de gesprekken op locatie gevoerd. De gesprekken zijn door drie onderzoekers gehouden en duurden variërend anderhalf tot twee uur.

Onderzoeksinstrument

Er is gebruik gemaakt van een topiclijst. De onderzoekers hebben eerst op één school gezamenlijk interviews afgenomen en geëvalueerd om de intersubjectiviteit van de dataverzameling en -verwerking te vergroten.

Verzamelde informatie

De verzamelde informatie bij de *directeuren c.q. mentoren van (I)VBO-groenscholen* had betrekking op:

I Algemene aspecten

Instroomkenmerken: relatie tussen bereikbaarheid en instroom; oorzaken van verschuivingen in leerlingenstromen (ook binnen de instelling van VBO naar IVBO vice versa); hoe betrokkenen zelf de stijging of daling van leerlingenaantallen verklaren.

II Toelevering vanuit basisonderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs

Verwijzingsprocedures: gebruik van testen/toetsen en hanteren van criteria, rol commissies leerlingenzorg; invloed van ontwikkelingen in primair onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs op instroom.

III Aanbod (I)VBO/MAVO in de omgeving van de school

Concurrentiepositie van VBO-groen op de leerlingenmarkt van het (I)VBO/MAVO; relatie tussen aanbod van derden en eigen instroom.

IV Kenmerken van de vestiging

De relatie tussen: schoolgrootte, (zelfstandige) karakter van de school en de instroom, leeftijdsopbouw van het personeel, relatie personeel met praktijk, gevolgen van de keerzijde van de toename van de leerlingeninstroom.

V Specifieke onderwijsaanbod/onderwijskundige karakter

De relatie tussen (veranderingen in) het specifieke onderwijsaanbod c.q. onderwijskundige karakter en de instroom van leerlingen; invloed differentiatie van onderwijsaanbod op instroom; invloed aandacht voor praktijk, praktijklessen en bedrijfsbezoeken op instroom; aandacht voor relatie tussen basisvorming en bovenbouwprogramma en instroom; voorzieningen voor leerwegondersteunend onderwijs; aandacht voor risicoleerlingen; aandacht voor leren leren en life long learning.

VI Schoolcultuur

Aandacht voor het specifieke 'groene' klimaat; aandacht voor de individuele leerling en voor de ouders.

VII Kwaliteiten van het personeel

De wijze van omgaan met leerlingen en ouders; vaardigheden op het gebied van zorgverbreding; gepercipieerde sterke en zwakke punten van de (I)VBO-groenopleidingen.

VIII Imago groenopleidingen

Relatie tussen imago en instroom; gerichte acties/beleid om imago-verandering te bewerkstelligen; herkenbaarheid: gevolgen van de AOC-vorming voor de identiteit en herkenbaarheid van VBO-groen; relatie tussen herkenbaarheid van onderwijsaanbod en instroom; beleid om identiteit/herkenbaarheid te handhaven c.q. te vergroten; netwerken en contacten: participatie in landelijke en/of regionale initiatieven met betrekking tot de instroom in VBO-groen; aard van de contacten met afnemende scholen.

Analyses:

De analyses zijn erop gericht een goed beeld te krijgen van sterke en zwakke punten van (I)VBO-groenscholen om de eventuele groei en het succes te kunnen verklaren. De vertaling van de gevonden factoren in kwaliteiten van VBO-groen is daarbij een belangrijk aandachtspunt geweest. De resultaten van deze analyses komen in hoofdstuk 4 aan de orde.

2.3.3 Telefonische interviews met directeuren en leerkrachten toeleverende scholen

Het doel van dit onderzoeksdeel was kwalitatief inzicht te krijgen in wat de motieven van directeuren van toeleverende scholen en leerkrachten van groep 8 zijn bij advisering voor de betreffende groenscholen. Daarnaast was het de bedoeling een objectief beeld te krijgen van de rol van procedures en criteria rondom indicatiestelling en verwijzing naar (I)VBO-groenscholen in vergelijking met het overige (I)VBO-onderwijs, en de keerzijde van het succes van VBO-groen.

Onderzoeksgroep

Voor de uitvoering van deze onderzoeksfase zijn per (I)VBO-groenschool 2 of 3 directeuren van toeleverende scholen (basisonderwijs, speciaal onderwijs en/of voortgezet speciaal onderwijs) én leerkrachten groep 8 geselecteerd. In totaal zijn 42 telefonische interviews gehouden. De telefonische enquête is in juli-oktober 1998 uitgevoerd.

Te verzamelen informatie

De te verzamelen informatie bij de *directeuren van toeleverende scholen én leerkrachten groep 8* had betrekking op:

I Perceptie (I)VBO-groen

Het beeld van de (I)VBO-groenscholen en aan welke typen leerlingen (I)VBO-groen wordt geadviseerd.

II Contacten met (I)VBO-scholen

De mate van samenwerking in verband met de voorlichting aan leerlingen en ouders.

III Procedures

De rol van procedures en criteria rondom indicatiestelling en verwijzing naar (I)VBO-groen in vergelijking met het overige (I)VBO-onderwijs (gebruik van testen/toetsen, hanteren van toelatingscriteria, rol commissies leerlingenzorg).

IV Perceptie sterke en zwakke punten

Beeld van de gepercipieerde sterke en zwakke punten van de (I)VBO-groenopleidingen in AOC-verband. Gewenste verbeteringen in contacten met toeleverende scholen.

Analyses:

De analyses zijn bedoeld om verklaringen te vinden voor welke factoren bijdragen aan de groei van de instroom van de leerlingenaantallen, de aantrekkelijkheid van de verschillende scholen en de keerzijde van het succes in zowel het VBO-groen en het IVBO-groen. De analyses zijn kwalitatief van aard en zijn beschreven in hoofdstuk 4.

2.3.4 Survey onder ouders en leerlingen

Het doel van de enquête onder ouders en leerlingen van de geselecteerde tien scholen was om kwantitatief inzicht te krijgen in hun keuzemotieven voor (I)VBO-groenscholen.

Onderzoeksgroep:

Via directies, klassenleraren en mentoren van de tien geselecteerde scholen zijn vragenlijsten voorgelegd aan:

- ouders van leerlingen van eerste klassen (I)VBO-groenscholen;
- leerlingen van de eerste en vierde klassen (I)VBO-groenscholen.

De keuze voor de eersteklassers heeft als voordeel dat de keuzemotieven nog vers zijn. De vierdeklassers zijn erbij betrokken om de ervaringen te kunnen peilen en om te zien welk vervolgonderwijs ze hebben gekozen. De enquête onder de vierdeklassers is in juni 1998 uitgevoerd, vlak voordat ze de school verlieten. De enquête onder ouders en leerlingen van de eerste klassen is in oktober en november 1998 gehouden. De respons van ouders en leerlingen mag hoog genoemd worden. Zie schema 2.1.

Schema 2.1 - Verstuurde vragenlijsten en respons van deelnemende ouders en leerlingen, in aantallen en procenten

	verstuurde lijsten naar gezinnen	respons gezinnen		geslacht van de res- ponderende ouders		verstuur- de lijsten lln. eerste klas	respons leerlin- gen eerste klas			geslacht van de leer- lingen eerste klas		verstuur- de lijsten lln. vierde klas	respons leerlingen vierde klas			geslacht van leerlingen vierde klas	
		n	%	moeder	vader		n	%	meisje	jon- gen	n		%	meisje	jon- gen		
<i>scholen</i>	n	n	%	%	%	n	n	%	%	%	n	n	%	%	%		
AOC 1	50	46	92	61	39	50	46	92	48	52	70	60	86	23	77		
AOC 2	75	61	81	77	23	75	70	93	69	31	70	48	69	69	31		
AOC 3	75	66	88	67	23	75	71	95	49	51	70	54	77	61	39		
AOC 4	75	64	85	70	30	75	66	88	53	47	70	50	71	42	58		
AOC 5	110	98	89	57	43	110	107	97	51	49	70	37	53	59	41		
AOC 6	75	62	83	66	34	75	67	89	48	52	70	23	33	22	78		
AOC 7	50	34	68	56	44	50	35	70	29	71	80	74	93	68	32		
AOC 8	60	49	77	71	29	60	60	100	43	57	60	57	95	54	46		
AOC 9*	60	-	-	-	-	60	59	98	37	63	60	33	55	58	42		
AOC 10*	50	-	-	-	-	50	14	28	71	29	50	36	72	56	44		
totaal	680	480	71	66	34	680	595	88	50	50	670	472	70	52	48		

*Scholen wilden ouders niet met vragenlijst belasten in verband met eigen onderzoek of wilden leerkrachten niet extra belasten in verband met de werkdruk

Onderzoeksinstrument:

Er is gebruik gemaakt van een korte schriftelijke vragenlijst, voor het grootste deel met gesloten antwoorden. Daarnaast is ruimte geboden om zelf een antwoord te omschrijven. De klassenleraren of mentoren zijn gevraagd de leerlingen de lijsten (klassikaal) te laten invullen. De vragenlijsten die bestemd waren voor de ouders, zijn door de leerlingen mee naar huis gegeven en weer op school ingeleverd.

De verzamelde informatie bij *leerlingen* en *ouders* had betrekking op:

I Keuzemotieven voor de (I)VBO-groenschool

Goede naam van de school, eigen ervaring, wijze van informatieverzameling, beeld van (I)VBO-groenschool, waarom belangstelling voor (I)VBO-groenschool, waarom niet gekozen voor (I)VBO-groenafdeling van een scholengemeenschap, advies basisschool.

II Tevredenheid met de (I)VBO-groenschool

De mate van tevredenheid over de betreffende opleiding met betrekking tot: de schoolorganisatie, vorderingen, resultaten, begeleiding van leerlingen, extra activiteiten voor de leerlingen, activiteiten voor/tijdens en na de lessen, contact met de ouders, schoolklimaat, praktijkgerichtheid, mate van overeenkomst met verwachtingen.

Terugkoppeling naar scholen

De scholen kregen een verslag van de resultaten van de enquête waarbij het eigen gemiddelde is vergeleken met dat van de andere scholen. Deze werkwijze heeft de bereidheid tot deelname verhoogd.

Analyses

De gegevens zijn geordend naar scholen met een sterk stijgend leerlingenaantal en scholen met een minder sterke groei of daling. De kernpunten van de resultaten op schoolniveau uit de voorgaande onderzoeksdelen zijn geconfronteerd met die van de leerlingen en ouders. De resultaten van deze analyses komen in hoofdstuk 5 aan de orde.

2.4 Verdere opbouw van het rapport

In het volgende hoofdstuk komt de analyse van de instroom- en uitstroomgegevens bij (I)VBO-scholen aan de orde. In hoofdstuk 4 bespreken we de keuzemotieven, ervaringen en toekomstperspectieven van ouders en leerlingen bij (I)VBO-groenvestigingen binnen AOC-verband. Hoofdstuk 5 geeft een beschrijving van de werving en omgang met leerlingen bij (I)VBO-groenvestigingen binnen AOC-verband.

3 Ontwikkeling van de leerlingenaantallen bij (I)VBO-scholen

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we de ontwikkeling van de leerlingenaantallen in het derde en vierde leerjaar bij (I)VBO-scholen, zowel die in AOC-verband (verder ‘(I)VBO-groenscholen’ genoemd) als die in brede scholengemeenschappen gefinancierd door OCenW. De onderzoeksvragen luiden: *Hoe ziet de groei er bij de verschillende (I)VBO-groenscholen uit en in hoeverre is er variatie? Waarin zit de groei precies bij (I)VBO-groenscholen in vergelijking tot het overig (I)VBO?* Bij deze laatste vraag gaat het om een vergelijking van het (I)VBO-groenscholen met de (I)VBO-scholen van de verschillende sectoren binnen OCenW-scholengemeenschappen:

VBO:

Dienstverlening: mode en kleding, uiterlijke verzorging, verkoop, verzorging, kantoor/verkooppraktijk, textielverwerkende beroepen, uiterlijke verzorging, verzorgende beroepen, vrije afstudeerrichting.

Handel: handel.

Techniek: bouwtechniek, consumptieve techniek, edelmetaal bewerken, elektro-techniek, grafische techniek, installatie techniek, mechanische techniek, motorvoertuigen techniek, dieselmotorvoertuigen techniek, haven/vervoersschool algemeen leerjaar, kleermaken, kust-, rijn- en binnenvaart, theoretisch technisch onderwijs, uurwerk maken, voorbereidend uitgebreid technisch onderwijs.

Landbouw: landbouw en natuurlijke omgeving, levensmiddelen technologie.

IVBO:

Dienstverlening: administratie, algemeen, mode en kleding, uiterlijke verzorging, verkoop, verzorging.

Techniek: consumptieve techniek, IVBO-keramiek, bouwtechniek, mechanische techniek.

Landbouw: landbouw en natuurlijke omgeving, levensmiddelen technologie.

Paragraaf 3.2 geeft een beeld van de ontwikkeling van de leerlingenaantallen bij (I)VBO-groenscholen en in de (I)VBO-sectoren binnen scholengemeenschappen. Vervolgens wordt in 3.3 nagegaan in hoeverre ontwikkelingen in leerlingenaantallen variëren tussen scholen. In hoeverre zijn er scholen met een groeiend, sta-

biel of dalend leerlingenaantal, dat is de vraag die beantwoord wordt. Tevens wordt gekeken naar veranderingen in de instroom van IVBO-leerlingen en van meisjes. In paragraaf 3.4 wordt een uitsplitsing gemaakt naar regio en in 3.5 naar urbanisatiegraad.

Het hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvatting.

3.2 Ontwikkeling in leerlingenaantallen (I)VBO

Hoe is de ontwikkeling van de leerlingenaantallen in het derde en vierde leerjaar van (I)VBO-scholen in de periode 1993 tot en met 1997¹? We beperken ons hierbij tot deze leerjaren omdat een uitsplitsing naar sectoren in het OCenW-onderwijs pas mogelijk is vanaf het derde leerjaar. De ontwikkeling van de leerlingenaantallen kan niet geheel los gezien worden van de ontwikkeling van het aantal afdelingen en om die reden wordt daar ook aandacht aanbesteed.

In tabel 3.1 en figuur 3.1 zijn de leerlingenaantallen in het derde en vierde leerjaar vermeld eerst voor het VBO-groen en daarna voor de verschillende sectoren binnen de OCenW-scholengemeenschappen voor alle schooljaren in de genoemde periode. Het aantal afdelingen is alleen voor 1993 en voor 1997 opgenomen. Niet vermeld worden de leerlingen die (nog) niet gekozen hebben voor een bepaalde sector en de algemene leerweg c.q. de algemene voorbereiding op maatschappij en beroep (AVMB) volgen. In totaal waren dat in 1993 1626 leerlingen en in 1997 3546 leerlingen. De tabellen zijn gebaseerd op gegevens van LNV en van Cfi .

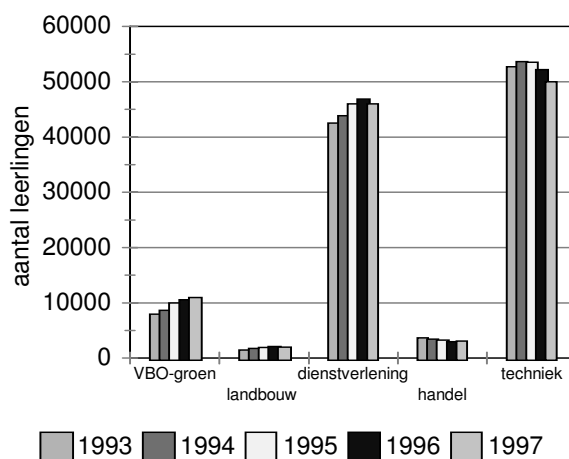
Qua omvang heeft het VBO-groen ruim 5 keer het aantal leerlingen van de landbouwafdelingen binnen scholengemeenschappen. We zien ook dat het aantal leerlingen in het VBO-groen zich in een opvallende stijgende lijn bevindt. Tussen 1993 en 1997 zijn er 3000 leerlingen meer ingestroomd. In dezelfde periode is het aantal leerlingen bij techniek met ongeveer een gelijk aantal gezakt. De landbouwafdelingen binnen scholengemeenschappen laten ook een groei in het aantal leerlingen zien, die procentueel ongeveer gelijk is aan die van het VBO-groen, maar daar gaat het slechts om een stijging van ruim 500 leerlingen.

1 Schooljaar 1993/1994 tot en met schooljaar 1997/1998: teldatum 1 oktober.

Tabel 3.1 - aantal leerlingen derde en vierde leerjaar (I)VBO en afdelingen in de periode 1993 -1997, per sector en totaal

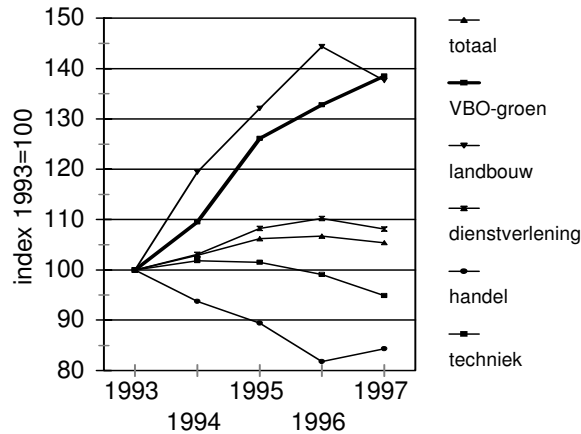
(I)VBO	aantal afdelingen		aantal leerlingen				
	1993	1997	1993	1994	1995	1996	1997
totaal	712	731	108226	111282	114673	114653	111961
VBO-groen	63	66	7902	8651	9968	10497	10942
landbouwafdelingen	34	39	1434	1712	1895	2071	1973
dienstverlening	306	312	42533	43843	46038	46876	45976
handel	38	40	3646	3415	3258	2983	3073
techniek	271	274	52711	53661	53514	52226	49997

Figuur 3.1 - Ontwikkeling aantallen leerlingen derde en vierde leerjaar (I)VBO in de periode 1993-1997, voor VBO-groen en OCenW-sectoren

Om de ontwikkeling van de leerlingenaantallen van de verschillende sectoren duidelijker te maken is een index berekend met per sector 1993 als 100. In figuur 3.2 wordt zichtbaar hoe die bewegingen eruit zien. De continue groei van het VBO-groen komt hier duidelijk naar voren. Bij landbouwafdelingen in de scholengemeenschappen lijkt de groei zijn hoogtepunt voorbij.

Figuur 3.2 - Ontwikkeling aantal leerlingen derde en vierde leerjaar (I)VBO in de periode 1993-1997, geïndexeerd met 1993 = 100

3.3 De ontwikkeling van de leerlingenaantallen (I)VBO uitgesplitst naar scholen met een groeiend, stabiel en dalend leerlingenaantal

We hebben zo juist gezien hoe de aantallen leerlingen in het VBO-groen en de sectoren in de scholengemeenschappen zich in totaliteit ontwikkeld hebben. In hoeverre is die groei, het gelijkblijven of die daling gelijk verdeeld over de diverse scholen? Daartoe zijn de scholen/afdelingen ingedeeld in drie groepen:

- scholen/afdelingen die sinds 1993 zijn gegroeid ('groeiers'),
- scholen/afdelingen die sinds 1993 zijn gedaald ('dalers'),
- scholen/afdelingen die sinds 1993 stabiel zijn gebleven ('stabiele').

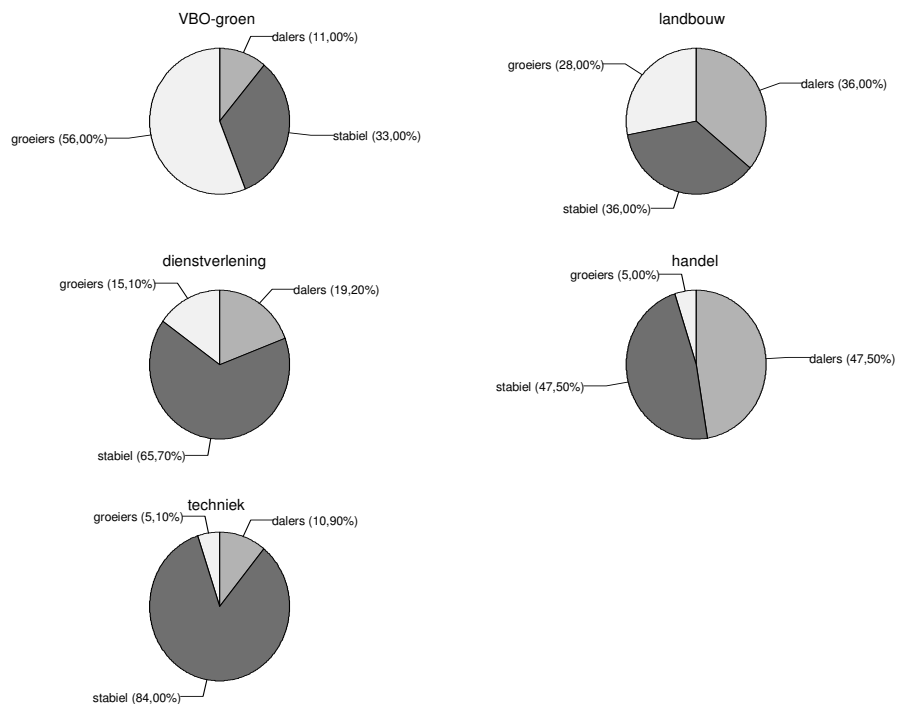
In figuur 3.3 zijn de scholen/afdelingen in deze drie categorieën ingedeeld. Te zien valt dat de stijging bij het VBO-groen niet voor alle scholen geldt. Bij 56 procent van het VBO-groen is sprake van een duidelijke groei, een derde deel is in dezelfde periode stabiel gebleven en bij elf procent is sprake van een daling.

Bij de landbouwafdelingen binnen scholengemeenschappen is het percentage afdelingen met groei maar 28 procent, terwijl 36 procent tot de categorie dalers gerekend mag worden. Dit betekent dat een klein aantal scholen met een landbouwafdeling voor de aanzienlijke groei zorgt, terwijl bij het VBO-groen de stijging duidelijk over meer scholen verdeeld is.

In hoeverre is er sprake van een verschuiving binnen de (I)VBO-bevolking naar meer of minder IVBO-leerlingen? Om die vraag te beantwoorden is het goed om eerst inzicht te hebben in het percentage IVBO-leerlingen binnen de (I)VBO-scholen/afdelingen. In figuur 3.4 geven we dit aan voor 1997 uitgaande van het totaal aantal leerlingen op scholen met een IVBO-afdeling in de betreffende sector. De sector handel staat er niet bij omdat daar geen IVBO is.

Wat zien we in figuur 3.4? In de eerste plaats valt waar te nemen dat binnen de (I)VBO-landbouwafdelingen binnen scholengemeenschappen het grootste percentage IVBO-leerlingen wordt aangetroffen. Circa 40 procent van de leerlingen daar behoort tot die groep.

Figuur 3.3 - Verdeling scholen/afdelingen naar groeiers, stabielen en dalers op basis van ontwikkeling in (I)VBO-leerlingenaantallen tussen 1993 en 1997

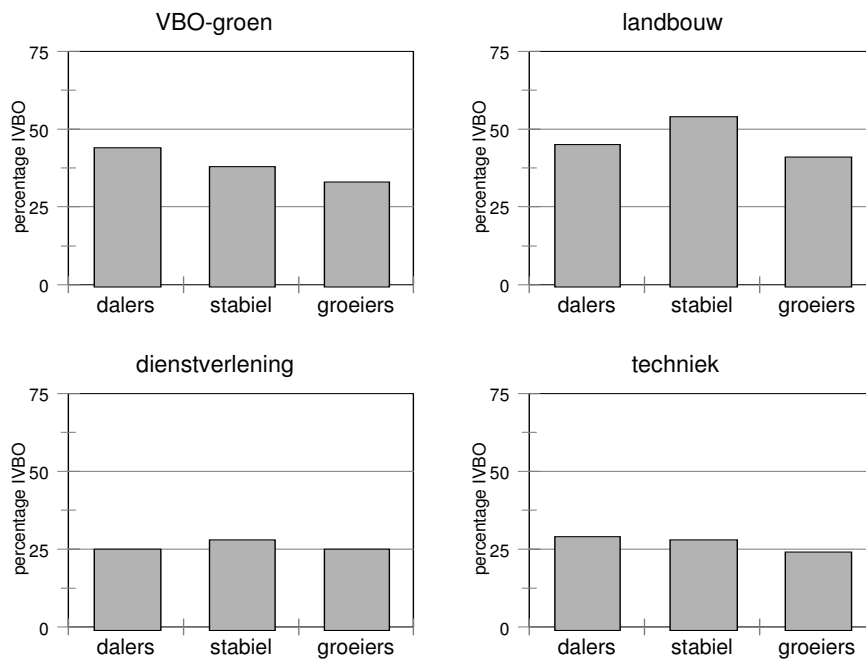

De (I)VBO-groenscholen volgen als tweede met een percentage van rond 33 procent IVBO-leerlingen. Bij techniek en dienstverlening ligt het percentage rond de 20 procent.

Verder valt te zien dat bij het VBO-groen met een dalend leerlingenaantal en in het bezit van een IVBO-afdeling, het percentage hoger ligt dan bij de groep met een stabiel leerlingenaantal, en dat percentage is weer iets hoger dan bij die met een groeiend leerlingenaantal.

Bij de landbouwafdelingen binnen scholengemeenschappen met een IVBO-afdeling is eerder sprake van een licht curvilinear verband: bij de afdelingen met een stabiel leerlingenaantal is het percentage iets hoger (54%) dan bij de dalers en de groeiers. Eenzelfde beeld zien we bij de dienstverlening.

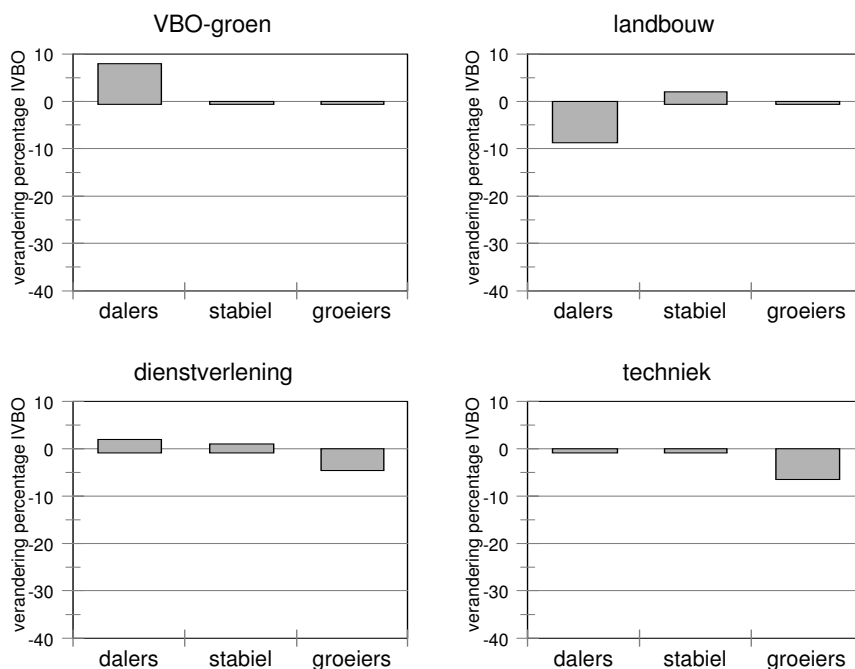
Figuur 3.4 - Procentuele aandeel IVBO-leerlingen derde en vierde leerjaar in totaal aantal (I)VBO-leerlingen derde en vierde leerjaar, voor scholen met een dalend, een stabiel en groeiend leerlingenaantal in 1997

In hoeverre is het aandeel IVBO-leerlingen in de periode 1993-1997 veranderd? Trekken ze in 1997 meer of minder IVBO-leerlingen aan dan in 1993, of is er geen verschil opgetreden in het procentuele aandeel?

Figuur 3.5 geeft hier inzicht in. Er blijken verschillen op te treden tussen de verschillende sectoren. Bij het VBO-groen is er bij de dalers sprake van een stijging van het percentage IVBO-leerlingen. Bij de landbouwafdelingen binnen scholengemeenschappen daarentegen is er bij die groep juist sprake van een lichte daling. Bij techniek en dienstverlening beperkt zich de daling tot de groeiers.

Figuur 3.5 - Veranderingen in het procentuele aandeel van IVBO-leerlingen in het totaal aantal (I)VBO-leerlingen derde en vierde leerjaar tussen 1993 en 1997 uitgesplitst naar scholen met een dalend, stabiel of groeiend leerlingenaantal

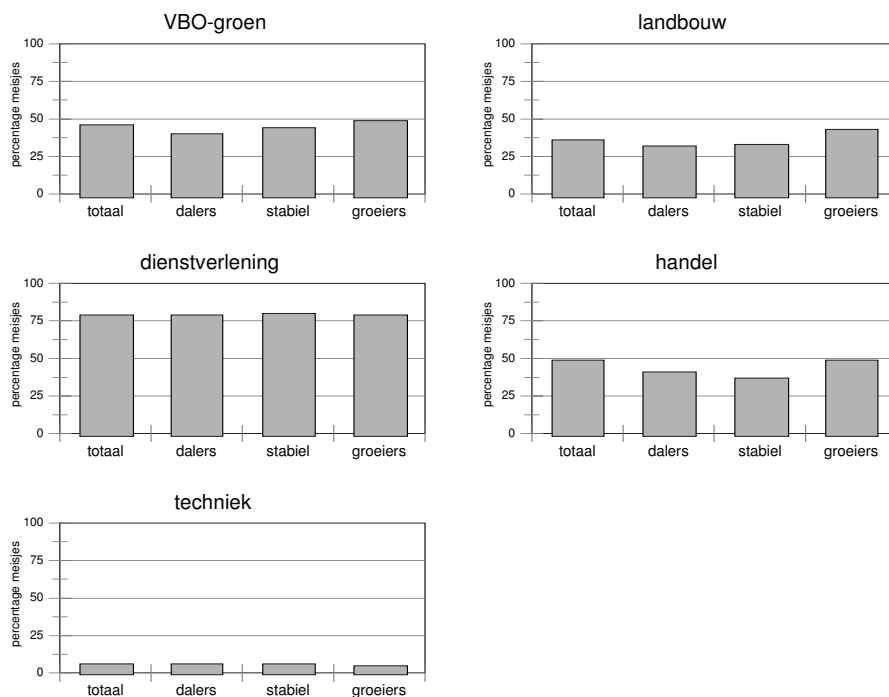
Een volgend punt waarop we de ontwikkelingen kunnen bekijken is de mate waarin het (I)VBO en de afdelingen daarbinnen meer of minder aantrekkelijk is of wordt voor meisjes.

In figuur 3.6 staat aangegeven welk aandeel (in procenten) meisjes hebben in het (I)VBO, zowel voor het totaal per sector als voor de onderscheiden categorieën van groei.

Duidelijk is dat dienstverlening een echte ‘meisjessport’ is. Meer dan driekwart van de leerlingen daarbinnen is van het vrouwelijke geslacht. De techniek is de mannelijke tegenhanger. Hierbij maakt het weinig uit of er sprake is van groei of, daling.

Bij het VBO-groen, de landbouwafdelingen binnen scholengemeenschappen, en handel slagen de groeiers er in verhoudingsgewijs meer meisjes aan te trekken dan de andere categorieën.

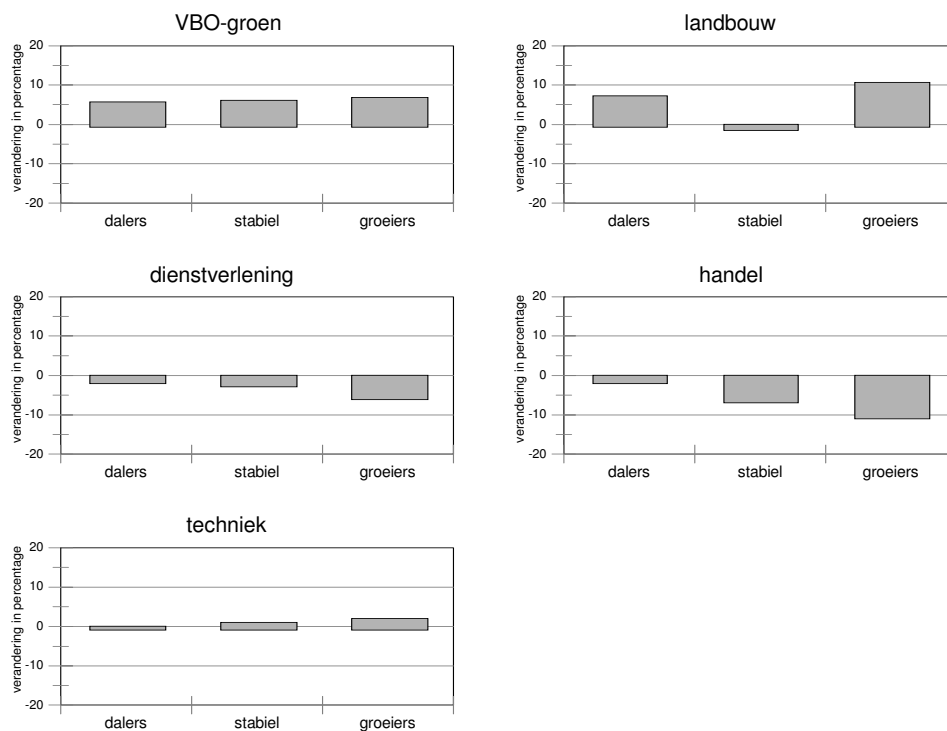
Figuur 3.6 - Procentuele aandeel meisjes derde en vierde leerjaar in afdelingen/scholen (I)VBO in het totaal aantal leerlingen derde en vierde leerjaar, uitgesplitst naar totaal en scholen met een dalend, stabiel en groeiend aantal leerlingen in 1997

In figuur 3.7 zien we in hoeverre er sprake is van een verschuiving in het percentage meisjes tussen 1993 en 1997.

Het blijkt dat bij het VBO-groen iedereen de laatste jaren juist een groei heeft in het aandeel meisjes, maar de dalers het minst en de groeiers het meest. Bij de afdelingen landbouw is dat zowel bij de dalers als bij de groeiers het geval maar niet of nauwelijks bij de stabiele. Bij techniek wil het nog niet zo erg met het aantrekken van meisjes. Bij handel is zelfs sprake van een daling, sterker naarmate scholen harder groeien.

Figuur 3.7 - Veranderingen in het procentuele aandeel van meisjes derde en vierde leerjaar in het totaal aantal (I)VBO-leerlingen derde en vierde leerjaar tussen 1993 en 1997 uitgesplitst naar scholen met een dalend, stabiel of groeiend aantal leerlingen

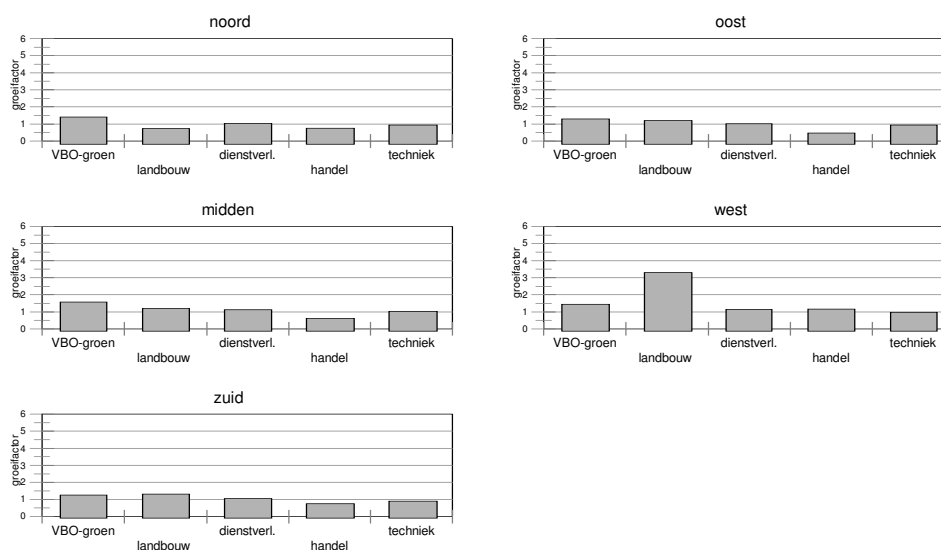
3.4 Ontwikkelingen leerlingenaantallen (I)VBO naar regio

De ontwikkeling van leerlingenaantallen (I)VBO derde en vierde leerjaar kunnen ook naar regio worden bekeken. Daarbij is als regio-indeling gehanteerd:

- noord: Groningen, Friesland, Drenthe
- oost: Overijssel, deel Flevoland: Noordoostpolder en Gelderland met uitzondering van de West-Veluwe en het Rivierengebied ten westen van Tiel
- midden: Utrecht, de rest van Flevoland en de rest van Gelderland
- west: Noord- en Zuid-Holland
- zuid: Noord-Brabant, Zeeland en Limburg.

In figuur 3.8 is aangegeven in welke mate binnen elk van de onderscheiden regio's elk van de onderscheiden sectoren zich ontwikkeld heeft. Bij een waarde boven de 1 is er sprake van groei, bij een waarde onder de 1 is er sprake van een daling.

Figuur 3.8 - Groeifactoren voor aantal (I)VBO-leerlingen derde en vierde leerjaar per regio en per sector; groter dan 1 betekent groei, kleiner dan 1 is daling

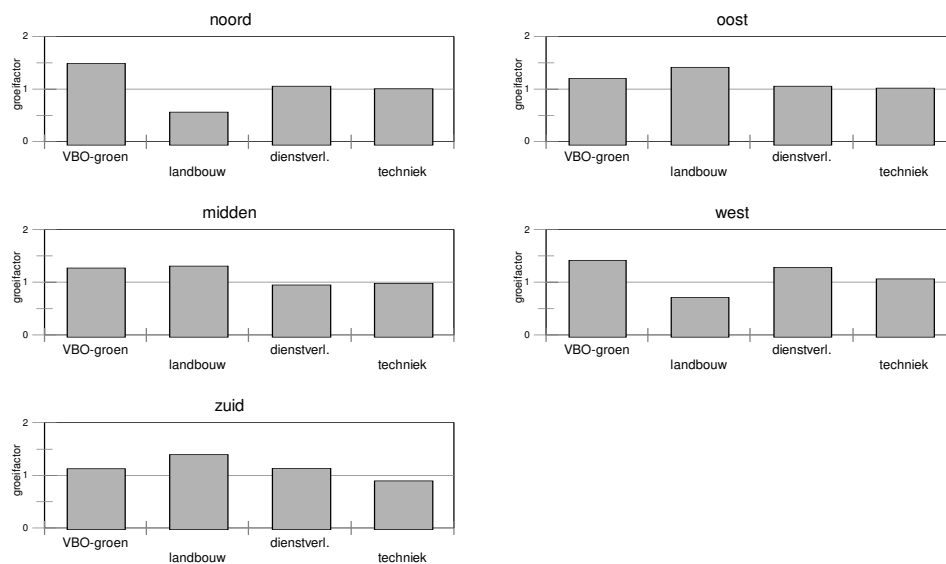

Enige verschillen tussen de regio's worden zo duidelijk. Zo is er in noord een stijging bij het VBO-groen, terwijl er bij de landbouwafdelingen binnen scho-

lengemeenschappen juist sprake is van een lichte daling. In de regio west daarentegen zien we dat de landbouwafdelingen juist extra hard gegroeid zijn.

Bij de IVBO-leerlingen is een soortgelijk beeld te geven (figuur 3.9). In noord zien we stijging van IVBO-leerlingen in het VBO-groen en tegelijkertijd een daling bij de landbouwafdelingen van scholengemeenschappen. In het westen echter doet zich het fenomeen voor dat terwijl de totale (I)VBO-leerlingenaantallen bij de landbouwafdelingen stegen, het IVBO-aandeel juist gedaald is zeker ten opzichte van het VBO-groen waar bij deze groep leerlingen nog wel een lichte groei waar te nemen is.

Figuur 3.9 - Groeifactoren voor aantal IVBO-leerlingen derde en vierde leerjaar per regio en per sector; groter dan 1 betekent groei, kleiner dan 1 is daling

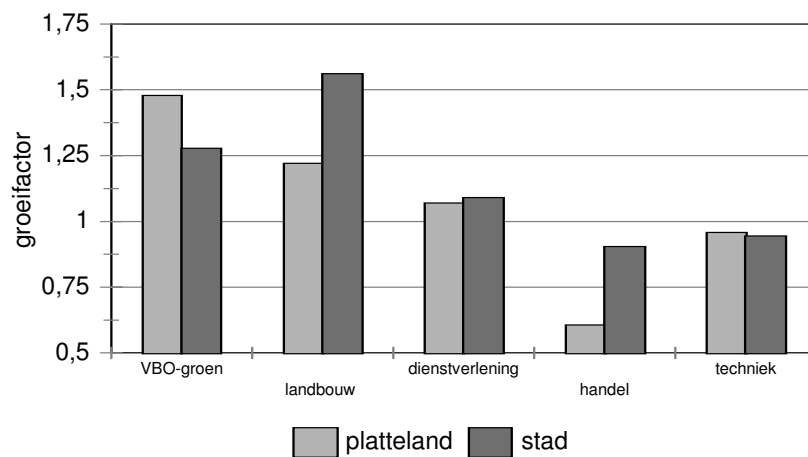
3.5 Ontwikkeling leerlingenaantallen (I)VBO en IVBO naar urbanisatiegraad

Bij groenscholen is de lezer eerder geneigd te denken aan scholen die op het - “groene”- platteland staan dan aan scholen in stedelijke gebieden. In hoeverre die verstedelijkingsgraad van invloed is op de ontwikkeling van de leerlingenaantal-

len, zijn we nagegaan door een onderscheid aan te brengen tussen verstedelijkt en minder verstedelijkt gebied, waarbij de grens is getrokken rond de 50.000 inwoners in de vestigingsplaats. Het minder verstedelijkte gebied noemen we platteland en de rest stad.

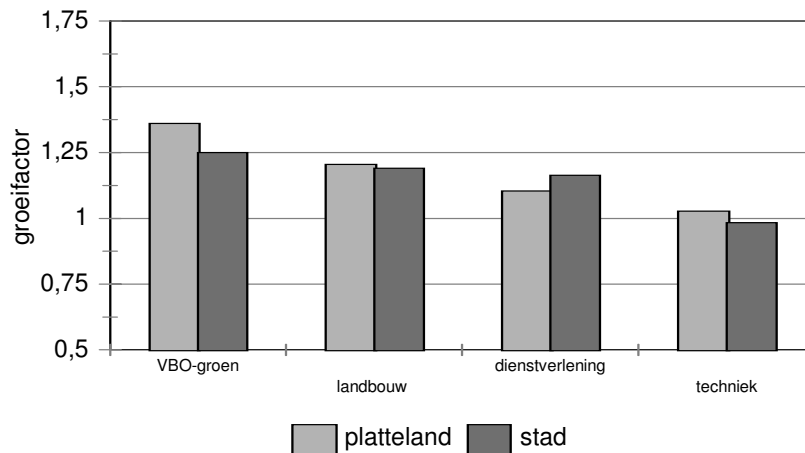
Figuur 3.10 geeft de situatie weer voor alle (I)VBO-leerlingen, wederom uitgesplitst naar sector. Ook hier is de groeifactor weergegeven. We zien dat de (I)VBO-groenscholen vooral op het platteland gedijen, en de landbouwafdelingen meer in het verstedelijkte gebied. Een groei die ten koste lijkt te gaan van de sector handel.

Figuur 3.10 - Groeifactoren leerlingenaantallen derde en vierde leerjaar (I)VBO voor de periode 1993-1997 uitgesplitst naar platteland en stad, per sector. Groter dan 1 betekent groei, kleiner dan 1 is daling

Bij uitsluitend de IVBO-leerlingen zijn de verschillen tussen stad en platteland zoals door ons geoperationaliseerd, duidelijk minder zoals figuur 3.11 laat zien.

Figuur 3.11 - Groeifactoren leerlingenaantallen IVBO derde en vierde leerjaar voor de periode 1993-1997 uitgesplitst naar platteland en stad, per sector. Groter dan 1 betekent groei, kleiner dan 1 is daling

3.6 Samenvatting

Het VBO-groen in totaliteit bevindt zich in een stijgende lijn. In de periode 1993-1997 is het aantal leerlingen in het derde en vierde leerjaar met bijna 40 procent gestegen. In aantallen uitgedrukt bijna 3000 meer. Niet alle (I)VBO-groenscholen evenwel hebben van die groei geprofiteerd. Voor zo'n 56 procent is dit wel het geval, maar 11 procent heeft nog te maken gekregen met een daling en de rest is stabiel gebleven. De groei wordt aangetroffen in vrijwel alle regio's. Maken we een onderscheid tussen stad en platteland dan is op het platteland de groei het sterkst. De groeiers blijken vooral te profiteren van een groeiend aantal meisjes. De dalers richten zich sterker op IVBO-leerlingen.

Uitgaande van het totale aantal leerlingen in het derde en vierde leerjaar, binnen het (I)VBO is het marktaandeel van het VBO-groen in de periode 1993-1997 gestegen.

Binnen het overige VBO-onderwijs zijn echter ook verschuivingen waarneembaar. Niet alleen bij het VBO-groen is sprake van een voortdurende stijging. Ook bij de landbouwafdelingen binnen scholengemeenschappen valt een soortgelijke stijging waar te nemen, een stijging die in 1997 echter lijkt te stagneren. Procent-

tueel is de stijging vrijwel gelijk, in het VBO-groen gaat het echter om een stijging zo'n 3000 derde- en vierdeklassers, terwijl dat bij de landbouwafdelingen maar zo'n 500 leerlingen betreft.

De sector techniek vertoont een lichte daling en handel een forse daling. Landbouwafdelingen binnen scholengemeenschappen trekken het hoogste percentage leerlingen. Dienstverlening trekt het laagste percentage IVBO-leerlingen. Landbouwafdelingen binnen scholengemeenschappen trekken verhoudingsgewijs iets meer IVBO-leerlingen dan het VBO-groen.

Dienstverlening trekt verhoudingsgewijs het grootste aantal meisjes. De groeiers bij het VBO-groen blijken ook meer meisjes te trekken dan de andere scholen, en er is sprake van een trend omhoog. Bij de landbouwafdelingen zien we een soortgelijke trend maar op een iets lager niveau. Techniek trekt vrijwel geen meisjes en er zit ook weinig groei in.

VBO-groen groeit zoals we al hebben gezien in alle regio's, in tegenstelling tot de landbouwafdelingen waar de grootste groei in regio west wordt aangetroffen. In de steden groeien de landbouwafdelingen verhoudingsgewijs harder dan op het platteland, terwijl dat bij het VBO-groen omgekeerd is. De verschillen vallen enigszins weg als we alleen kijken naar de IVBO-leerlingen.

4 Keuzemotieven, ervaringen en toekomstperspectieven van ouders en leerlingen van (I)VBO-groenscholen

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk bespreken we de keuzemotieven, ervaringen en toekomstperspectieven van ouders en leerlingen van (I)VBO-groenscholen binnen AOC-verband. De onderzoeksvragen luiden: *Wat zijn voor ouders en leerlingen keuzemotieven voor (I)VBO-groenscholen? Komt het feitelijk onderwijsaanbod overeen met de verwachtingen die leerlingen en ouders hadden?* De data zijn verzameld via een schriftelijke vragenlijst. De gegevens zijn geordend naar sterk- en zwakgroeiende VBO-groenscholen. Daarnaast wordt in de tabellen onderscheid gemaakt tussen de mening van ouders en leerlingen van VBO- en IVBO-afdelingen.

In paragraaf 4.2 geven we enkele achtergrondkenmerken van ouders. Paragraaf 4.3 geeft een beeld van de schoolkeuzemotieven. Vervolgens schetsen we in paragraaf 4.4 op welke wijze ouders en leerlingen in contact zijn getreden met de school. Paragraaf 4.5 laat zien welke andere scholen ouders bezocht hebben alvorens de keuze voor een (I)VBO-groenschool te maken. Paragraaf 4.6 geeft een beschrijving van de ervaringen van leerlingen met de opleiding. In paragraaf 4.7 komt aan de orde of leerlingen van de vierde klas na het behalen van het diploma kiezen voor een vervolgopleiding of dat ze gaan werken. Paragraaf 4.8 geeft een indruk welke vervolgopleiding leerlingen na het (I)VBO (willen) gaan volgen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvatting.

4.2 Gegevens over de ouders van leerlingen eerste klas

Om de sociale afkomst van de ouders van leerlingen vast te stellen, hebben we aan de ouders de vraag voorgelegd wat hun hoogstgenoten beroepsopleiding is. Een derde van de ouders heeft LBO of huishoudschool, een kwart heeft MAVO, (M)ULO of MBO. De opleiding van ouders met leerlingen in het VBO en IVBO verschillen enigszins van elkaar. De trend is dat ouders van IVBO-leerlingen een lagere opleiding hebben. Zie tabel 4.1.

Tabel 4.1 - Hoogstgenoten afgeronde opleiding van ouders van leerlingen in de eerste klassen, in procenten

	VBO (n=320)	IVBO (n=133)
	%	%
- lagere school	5	13
- LBO, huishoudschool	29	34
- MAVO, MULO	27	24
- HAVO, MMS	6	6
- VWO, atheneum, gymnasium, HBS	1	-
- MBO	22	15
- HBO	9	8
- universiteit	1	-

De meeste moeders van de leerlingen (52%) zijn werkzaam in de sector *zorg en welzijn* (bijvoorbeeld als ziekenverzorger, verpleegkundige, bejaardenhelpster, schoonheidsspecialiste, kapster, jeugdhulpverleenster). Een groot deel (39%) van de responderende moeders is huisvrouw. Minder dan een tiende (9%) van de moeders is in de sector *onderwijs/dienstverlening* (lerares, telefoniste, receptioniste, verkoopster) werkzaam. Een deel (44%) van de vaders is werkzaam in de *techniek* (bijvoorbeeld als kraanmachinist, schilder, metselaar, timmerman, ijzerwerker, automonteur, stratenmaker) en ruim een derde deel (35%) werkt in de sfeer van de *economie* (bankemployee, accountbeheerder, boekhouder, commercieel medewerker, logistiek manager). Iets meer dan een tiende deel (12%) van de vaders is werkzaam in de *landbouw* (bijvoorbeeld als agrariër, akkerbouwer, hovenier, veehandelaar, veehouder). Bijna een tiende (9%) van de vaders is in de sector *onderwijs, zorg en welzijn of dienstverlening* werkzaam (bijvoorbeeld als leraar, postbesteller, politieagent).

4.3 Schoolkeuzemotieven

Ouders en leerlingen is gevraagd waarom zij hebben gekozen voor hun school. Daarbij zijn voorgestructureerde redenen aangeboden. In tabel 4.2 staan de resul-

taten vermeld. De meest genoemde redenen van circa driekwart van de ouders en leerlingen: met planten en/of dieren willen werken en dat de leerlingen ook graag in de praktijk willen leren. Andere keuzemotieven zijn: veel persoonlijke aandacht krijgen, de positieve verhalen die ze gehoord hebben over de school en het advies van de basisschool. Meer dan de helft van de ouders heeft voor de school gekozen vanwege de schoolgrootte (kleinschaligheid). De helft van de leerlingen maakte de keuze voor (I)VBO-groen, omdat zij nog niet wisten wat zij wilden worden en nog alle kanten op konden met deze school.

Er zijn een paar verschillen te constateren tussen VBO- en IVBO-leerlingen. Relatief meer VBO-leerlingen dan IVBO-leerlingen van sterkgroeiende scholen wilden ook in de praktijk leren. Relatief meer IVBO-leerlingen van zwakgroeiende scholen vinden dat ze meer persoonlijke aandacht krijgen dan VBO-leerlingen van zwakgroeiende scholen. Relatief meer VBO-leerlingen van sterkgroeiende scholen dan VBO-leerlingen van zwakgroeiende scholen wisten wat ze wilden worden en wisten ook dat het kon met de betreffende school.

Meer leerlingen van eerste klassen dan van vierde klassen wisten wat ze wilden worden en dat ze dit met de school van hun keuze konden realiseren. Meer eerste-klassers dan vierdeklassers kenden al mensen die op deze school zaten. Van meer eerste-klassers dan vierdeklassers gingen de vriend(inn)en ook naar de betreffende groenschool. Zie tabel 4.2.

Tabel 4.2 - Keuzemotieven van ouders en leerlingen voor VBO-groenscholen, uitgesplitst naar sterk- en zwakgroeiende scholen, VBO en IVBO, in procenten

	ouders					leerlingen eerste klas					leerlingen vierde klas				
	sterkgroeiend		zwakgroeiend		totaal	sterkgroeiend		zwakgroeiend		totaal	sterkgroeiend		zwakgroeiend		totaal
	VBO	IVBO	VBO	IVBO		VBO	IVBO	VBO	IVBO		VBO	IVBO	VBO	IVBO	
	(n=105)	(n=66)	(n=216)	(n=67)	(n=454)	(n=183)	(n=88)	(n=233)	(n=89)	(n=593)	(n=192)	(n=53)	(n=169)	(n=40)	(n=454)
%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
wilde ook in de praktijk leren	75	58	84	78	77	81	77	83	73	80	78	72	71	70	74
wilde iets met planten en/of dieren	75	71	76	75	76	74	67	74	73	74	76	81	70	58	73
op deze school krijg je veel persoonlijke aandacht*	75	79	67	75	72	75	66	60	81	68					
veel positieve verhalen over de school gehoord*	68	73	79	73	68	77	69	72	74	74					
de grootte van de school	57	62	54	48	54	36	57	32	30	36	26	32	27	35	28
wist wat het wilde worden en dat kon met deze school	42	35	45	40	44	69	53	44	70	57	33	43	30	40	34

	ouders					leerlingen eerste klas					leerlingen vierde klas				
	sterkgroeiend		zwakgroeiend		totaal	sterkgroeiend		zwakgroeiend		totaal	sterkgroeiend		zwakgroeiend		totaal
	VBO	IVBO	VBO	IVBO		VBO	IVBO	VBO	IVBO		VBO	IVBO	VBO	IVBO	
	(n=105)	(n=66)	(n=216)	(n=67)	(n=454)	(n=183)	(n=88)	(n=233)	(n=89)	(n=593)	(n=192)	(n=53)	(n=169)	(n=40)	(n=454)
%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
omdat het de enige (I)VBO-groenschool in de omgeving is*	31	35	48	58	44	51	48	61	70	57					
wist niet wat het wilde worden, met deze school kun je alle kanten uit	42	35	58	60	50	34	48	49	42	44	51	40	52	53	50
kende al mensen die op deze school zaten/ hebben gezeten	46	46	48	49	45	64	63	70	71	68	43	47	40	48	43
de basisschool raadde dit aan	32	50	36	42	37	30	42	33	38	35	22	32	24	43	26
deze school was het dichtst bij	13	21	12	12	13	17	25	19	15	16	13	30	11	40	16
vriend(inn)en gingen ook naar deze school	21	12	16	15	16	43	53	48	50	48	13	17	13	18	14

* niet gevraagd aan leerlingen vierde klas.

Relatief meer jongens dan meisjes wisten wat ze wilden worden en dat de betreffende school daarvoor opleidde. Het is dus logisch dat we ook vinden dat meer meisjes dan jongens (nog) geen idee hadden wat voor beroep ze later wilden gaan uitoefenen en kozen voor de school, omdat ze daarna nog alle kanten op konden. Meer leerlingen met ouders werkzaam in de land- en of tuinbouw lieten zich in hun keuze leiden door vriend(inn)en en bekenden die reeds op de school zaten of omdat die ook naar dezelfde school zouden gaan.

4.4 Wijze van in contact komen met de school

Op welke wijze zijn ouders en leerlingen in contact gekomen met de school? Daarbij werden de antwoordmogelijkheden aangeboden zoals vermeld in tabel 4.3. Verreweg de meeste ouders en leerlingen hebben zich een beeld kunnen vormen van de school via open dagen. Ruim de helft van de leerlingen heeft via de basisschool kennisgemaakt met de (I)VBO-school. Een deel van de leerlingen is door vriend(inn)en attent gemaakt op de school. Ruim een kwart van de leerlingen is via een voorlichtingsbijeenkomst geïnformeerd over de school.

Meer ouders van sterkgroeiende IVBO-scholen zijn via de basisschool in contact gekomen met ‘groen’ dan ouders van sterkgroeiende VBO-scholen. Meer ouders van zwakgroeiende VBO-scholen dan ouders van zwakgroeiende IVBO-scholen zijn via een voorlichtingsbijeenkomst op de basisschool attent gemaakt op de school. Meer leerlingen van vierde klassen dan leerlingen van eerste klassen zeggen via vriend(inn)en en bekenden opmerkelijk gemaakt te zijn op de school van hun keuze.

Tabel 4.3 - Wijze waarop ouders en leerlingen in contact zijn gekomen met de groenschool, uitgesplitst naar sterk- en zwakgroeiende scholen, VBO en IVBO, in procenten

	ouders					leerlingen eerste klas					leerlingen vierde klas				
	sterkgroeiend		zwakgroeiend		totaal	sterkgroeiend		zwakgroeiend		totaal	sterkgroeiend		zwakgroeiend		totaal
	VBO	IVBO	VBO	IVBO		VBO	IVBO	VBO	IVBO		VBO	IVBO	VBO	IVBO	
	(n=105)	(n=66)	(n=217)	(n=67)	(n=448)	(n=183)	(n=87)	(n=236)	(n=89)	(n=595)	(n=191)	(n=53)	(n=159)	(n=40)	(n=443)
%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
via open dagen	79	59	82	70	75	74	58	70	71	70	72	77	70	68	72
via de basisschool	39	61	48	43	47	61	58	52	56	56	59	49	53	48	54
via vriend(inn)en/ bekenden	32	36	43	30	29	30	26	58	53	29	45	28	37	50	40
via een voorlichtings- bijeenkomst op school	14	15	32	15	14	30	23	31	26	27	35	28	23	23	28
via een folder	14	15	15	15	14	30	23	27	23	27	16	26	12	18	16
via de krant	8	8	12	5	9	3	6	10	5	6	10	8	9	15	10

Meer meisjes dan jongens zijn in contact gekomen met de school via vriend(inn)en en bekenden. Dit geldt ook in het bijzonder voor meisjes van ouders die werkzaam zijn in de land- en/of tuinbouw.

4.5 Oriëntatie bij andere scholen of afdelingen bij scholengemeenschappen

Aantal bezochte scholen

Een op de zeven ouders (14%) bezocht geen enkele school om zich te oriënteren op de schoolkeuze voor voortgezet onderwijs. Dat geldt in sterkere mate voor IVBO-leerlingen. Ruim een kwart (27%) van de ouders bezocht één school. Een ruime meerderheid (59%) van de ouders heeft twee of meer scholen bezocht alvorens voor de groenschool te kiezen. Zie tabel 4.4.

Tabel 4.4 - Aantal bezochte scholen, alvorens voor de VBO-groenschool is gekozen, uitgesplitst naar sterk- en zwakgroeiende scholen, VBO en IVBO, in procenten

	sterkgroeiend		zwakgroeiend		totaal (n=455) %
	VBO (n=105) %	IVBO (n=66) %	VBO (n=217) %	IVBO (n=67) %	
	geen enkele school	10	22	6	
1 school	24	35	28	22	27
2 scholen	38	20	38	24	33
3 scholen	21	18	18	17	19
4 of meer scholen	7	5	10	2	7

Welke scholen of afdelingen bij scholen hebben ouders (samen met hun kind) bekeken, alvorens voor de VBO-groenschool te kiezen? Een derde van de ouders heeft veelal eerst een school voor VBO techniek bezocht. Rond een vijfde van de ouders heeft gekeken bij een afdeling VBO landbouw binnen een scholengemeenschap, een school voor VBO zorg en welzijn of een MAVO. Zie tabel 4.5.

Tabel 4.5 - Welke scholen of afdelingen ouders (samen met hun kind) hebben bezocht, uitgesplitst naar sterk- en zwakgroeiende scholen, VBO en IVBO, in procenten

bezochte scholen	sterkgroeiend		zwakgroeiend		totaal
	VBO	IVBO	VBO	IVBO	
	(n=94) %	(n=51) %	(n=204) %	(n=44) %	(n=393) %
VBO landbouw binnen een scholengemeenschap	18	23	23	26	22
VBO techniek	24	36	36	39	33
VBO economie	11	6	4	-	5
VBO zorg en welzijn	19	19	23	22	22
MAVO	28	16	14	13	18

4.6 Ervaringen van ouders en leerlingen

Wat zijn de ervaringen van ouders en leerlingen met de gekozen opleiding? Om daar een beeld van te krijgen, hebben we hen een aantal uitspraken voorgelegd. Ouders en leerlingen konden daarbij op een vijfpuntsschaal aangeven in welke mate ze het met deze uitspraken (zeer) eens of (zeer) oneens waren. Om de tabellen overzichtelijk te houden hebben we de categorie ‘zeer eens’ en ‘eens’ samengevoegd en alleen dit vermeld.

Ouders staan over de hele linie ronduit positief tegenover de opleiding. Er zijn geen verschillen in perceptie tussen ouders met leerlingen op VBO- en IVBO-scholen en tussen ouders met leerlingen op sterk- en zwakgroeiende scholen (zie tabel 4.6).

Leerlingen van de eerste klassen zijn tevreden over hun schoolkeuze, omdat ze veel met hun handen mogen doen, ze veel me planten en dieren werken en zo nodig extra hulp krijgen bij het leren. VBO-leerlingen van zwakgroeiende scholen staan positiever tegenover de opleiding dan IVBO-leerlingen van zwakgroeiende scholen wat betreft de volgende punten: dat men in de opleiding niet direct voor een bepaalde richting hoeft te kiezen, dat men zo nodig extra hulp krijgt bij het leren en dat men de school zou aanbevelen aan bekenden (zie tabel 4.7).

Ruim driekwart van de leerlingen van de vierde klassen vond de opleiding leuk, omdat tijdens het onderwijs veel met de handen werd gewerkt. Tweederde van de leerlingen vond dat er persoonlijke aandacht was. De leerlingen zijn ook tevreden over de begeleiding die ze hebben gekregen in verband met hun verdere studie. Ruim tweederde vond dat men goed geholpen is bij de keuze van de vervolgopleiding. IVBO-leerlingen van sterkgroeiende scholen kijken ten aanzien van een aantal onderwerpen positiever tegen de opleiding aan dan VBO-leerlingen van sterkgroeiende scholen: tijdens de opleiding niet direct voor een bepaalde richting hoefde te kiezen, men zo nodig extra hulp kreeg bij het leren en de school zeker aan te bevelen is aan bekenden (zie tabel 4.8). Oudere leerlingen (17- en 18-jarigen) in de vierde klas hebben een iets positiever beeld van de school dan jongere leerlingen (15- en 16-jarigen).

Tabel 4.6 - Ervaringen van ouders met de opleiding, uitgesplitst naar sterk- en zwakgroeiende scholen, VBO en IVBO, in procenten (zeer) mee eens

ervaringen met de opleiding	sterkgroeiend				zwakgroeiend				totaal n
	VBO		IVBO		VBO		IVBO		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
kinderen veel met planten en dieren werken	101	88	62	87	208	81	62	83	433
mijn kind niet meteen voor een bepaalde richting hoefde te kiezen	101	81	63	87	207	83	63	83	434
de opleiding duidelijk praktisch gericht is	99	83	62	76	206	81	61	85	428
mijn kind als dat nodig is extra hulp bij leren krijgt	100	89	64	94	207	83	64	93	435
mijn kind altijd met plezier naar school gaat	101	89	62	96	210	90	63	95	436

Tabel 4.7 - Ervaringen van leerlingen eerste klas met de opleiding, uitgesplitst naar sterk- en zwakgroeiende scholen, VBO en IVBO, in procenten (zeer) mee eens

ervaringen met de opleiding	sterkgroeiend				zwakgroeiend				totaal n
	VBO		IVBO		VBO		IVBO		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
de opleiding was leuk: je mocht veel met je handen doen	178	94	88	91	233	94	87	85	586
op deze school mag je veel met planten en dieren werken	180	94	87	86	236	89	89	87	592
er is veel aandacht voor mij als persoon	199	65	86	66	234	61	88	75	587
leuke van de school: niet meteen voor een bepaalde richting hoeft te kiezen	180	73	88	75	236	74	87	26	591
de opleiding is duidelijk praktijkgericht	177	61	88	65	233	66	86	68	583
school zeker aan te bevelen aan vriend(inn)en en bekenden	180	86	86	76	234	77	88	50	582
ik krijg zo nodig extra hulp bij het leren	177	94	85	86	233	79	87	55	588

Tabel 4.8 - Ervaringen van leerlingen vierde klas met de opleiding, uitgesplitst naar sterk- en zwakgroeiende scholen, VBO en IVBO, in procenten (zeer) mee eens

ervaringen met de opleiding	sterkgroeiend				zwakgroeiend				totaal n
	VBO		IVBO		VBO		IVBO		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
de opleiding was leuk: je mocht veel met je handen doen	191	77	53	85	158	74	41	83	443
goed geholpen bij keuze vervolgopleiding	191	68	54	78	161	65	40	78	446
er was aandacht voor mij als persoon	190	67	54	76	160	63	40	75	444
leuke van de school: niet meteen voor een bepaalde richting hoefde te kiezen	190	56	54	72	160	66	40	83	444
de opleiding was duidelijk praktijkgericht	192	56	54	59	161	53	40	68	447
school zeker aan te bevelen aan vriend(inn)en en bekenden	192	43	54	70	161	50	40	50	447
ik kreeg zo nodig extra hulp bij het leren	192	42	52	64	160	53	40	55	444

4.7 Vervolgopleiding en/of werken

Kiezen leerlingen na (I)VBO-groen voor verder studeren of werken, of voor een combinatie daarvan? Zie tabel 4.9. De helft van de eersteklassers is van plan na de opleiding meteen te gaan werken. In de vierde klas is dit percentage echter drastisch verminderd. De overgrote meerderheid van de leerlingen van de vierde klassen (94%) gaat namelijk na het behalen van het (I)VBO-diploma verder met een vervolgopleiding. Dit betekent dat ze tijdens de opleiding een andere kijk op 'leren', op hun eigen mogelijkheden en toekomstperspectieven hebben gekregen. Waarschijnlijk beseffen leerlingen nu ook dat ze wel verder moeten leren, omdat ze veelal nog leerplichtig zijn. Van de leerlingen die een vervolgopleiding gaan volgen, gaat tweederde dit voltijds doen. Ruim een kwart van de leerlingen kiest voor de beroepsbegeleidende leerweg: combinatie van een opleiding volgen en werken. Minder dan een tiende van de leerlingen gaat direct werken, dit zijn met name VBO-leerlingen.

Jongens kiezen vaker voor de beroepsbegeleidende leerweg of voor een fulltime baan dan de meisjes. De 15- en 16-jarigen kiezen vaker voor een voltijds vervolgopleiding dan de oudere leerlingen van 17 en 18 jaar. Ongeveer de helft van de 18-jarigen gaat direct werken.

Tabel 4.9 - Keuze van leerlingen voor vervolgopleiding en/of werk, uitgesplitst naar sterk- en zwakgroeiende scholen, VBO en IVBO, in procenten

	leerlingen eerste klas					leerlingen vierde klas				
	sterkgroeiend		zwakgroeiend		totaal	sterkgroeiend		zwakgroeiend		totaal
	VBO	IVBO	VBO	IVBO		VBO	IVBO	VBO	IVBO	
	(n=173)	(n=82)	(n=203)	(n=83)	(n=541)	(n=192)	(n=54)	(n=156)	(n=40)	(n=442)
%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	
vervolgopleiding volgen	30	23	37	27	30	75	50	65	48	66
vervolgopleiding en werken	12	31	11	31	18	21	41	28	42	28
werken	58	46	52	42	52	4	9	7	10	6

4.8 Soort vervolgopleiding

Leerlingen van de eerste klassen hebben over het algemeen nog niet zo'n duidelijk beeld wat welke vervolgopleiding ze willen gaan volgen.

De Middelbare Agrarische School (MAS) is het populairst onder de vierdeklassers. Een groot deel (43%) van de eindexamenkandidaten wil naar de MAS. Opvallend is dat meer IVBO-leerlingen van sterkgroeiende scholen kiezen voor deze vervolgopleiding. IVBO-leerlingen van zwakgroeiende scholen kiezen daarentegen met name voor een opleiding in de detailhandel, economie en administratie. Zie tabel 4.10.

Tabel 4.10 - Soort vervolgopleiding na (I)VBO, uitgesplitst naar sterk- en zwakgroeiende scholen, VBO en IVBO, in procenten

	sterkgroeiend		zwakgroeiend		totaal (n=415)
	VBO (n=184)	IVBO (n=50)	VBO (n=145)	IVBO (n=36)	
	%	%	%	%	%
middelbaar agrarische school	40	55	43	44	44
verzorging en dienstverlening	23	12	11	9	14
detailhandel, economie, administratie, e.d.	9	5	9	17	9
horeca en toerisme	6	2	8	-	6
technische opleidingen	6	-	4	5	5
leger / politie	1	-	6	-	3
schakeljaar	2	4	3	5	3
transport en logistiek	3	4	3	12	3
laboratoriumschool	1	4	3	-	2
overig	7	12	9	5	9
weet niet	2	2	1	3	2

Meer jongens kiezen ook voor een technische opleiding of een opleiding binnen de sector transport en vervoer. Meer meisjes kiezen daarentegen voor een opleiding in de sector zorg en welzijn of voor een administratieve of economische vervolgopleiding.

Leerlingen van ouders die werkzaam zijn in de agrarische sector kiezen vaker voor een agrarische vervolgopleiding. Verder hebben deze leerlingen met hun agrarische achtergrond meer interesse in een opleiding binnen de sector transport en vervoer en minder in een opleiding binnen de sector zorg en welzijn.

4.9 Samenvatting

In dit hoofdstuk hebben we de keuzemotieven, ervaringen en toekomstperspectieven van ouders en leerlingen met (I)VBO-groen beschreven. Leerlingen kiezen voor (I)VBO-groenscholen omdat ze met planten en dieren willen werken én ook in de praktijk willen leren. Andere belangrijke argumenten zijn: veel persoonlijke aandacht krijgen, de positieve verhalen over de school en het advies van de basisschool. Meer dan de helft van de ouders noemde als keuzemotief de schoolgrootte (de kleinschaligheid). Via open dagen zijn leerlingen doorgaans in contact gekomen met de school. Een ruime meerderheid van de ouders heeft (samen met hun kinderen) een of meer scholen bezocht alvorens voor de (I)VBO-groenschool te kiezen. Een ruime meerderheid van de ouders en leerlingen is positief over de gevolgde opleiding, omdat er veel met de handen wordt gewerkt en er persoonlijke aandacht is. Voor ouders is het belangrijk dat hun kinderen met plezier naar school gaan en extra hulp krijgen bij het leren als dat nodig is. Opmerkelijk is dat de helft van de eersteklassers van plan is na de opleiding meteen te gaan werken. Maar de meeste leerlingen krijgen tijdens hun (I)VBO-groenperiode dan zo de smaak van leren te pakken, dat ze in de vierde klas gemotiveerd zijn om verder te studeren. Bijna alle leerlingen stromen uiteindelijk door naar een vervolgopleiding.

5 Werving van en omgang met leerlingen bij (I)VBO-groenscholen

5.1 Inleiding

We bespreken in dit hoofdstuk de werving en omgang met leerlingen bij (I)VBO-groenscholen binnen AOC-verband. De onderzoeksvragen luiden: *Hoe is de (variatie in) groei te verklaren? Welk beeld hebben directeuren en leerkrachten van toeleverende scholen van VBO-groen? Hoe zijn de contacten met toeleverende scholen in verband met de voorlichting aan potentiële leerlingen? Wat is de keerzijde van het succes van VBO-groen?* De data zijn verzameld via gesprekken met directeuren en coördinatoren bij (I)VBO-groenvestigingen en directeuren en leerkrachten van toeleverende scholen.

Paragraaf 5.2 geeft een beeld van de werving en omgang met leerlingen bij vestigingen met een sterke groei. In paragraaf 5.3 komt werving en omgang met leerlingen bij vestigingen met zwakke c.q. geen groei aan de orde. Paragraaf 5.4 geeft een analyse van de werving en omgang met leerlingen op hoofdlijnen. Paragraaf 5.5 beschrijft de succesfactoren van werving en omgang met leerlingen bij het VBO-groen. Het hoofdstuk sluiten we af met een samenvatting. In de bijlage staan de uitgewerkte schoolverslagen.

5.2 Vestigingen met sterke groei

AOC 1

(I)VBO-groenvestiging van de bezochte AOC 1 is gevestigd in een dorp en in 1991 gefuseerd met een aantal andere (I)VBO-groenscholen in de regio. Sindsdien kent de school een enorme groei. Deze groei heeft geresulteerd in een jaarlijkse uitbreiding van de school: ieder jaar wordt een aantal klaslokalen bijgebouwd. Het leerlingenaantal is van 250 leerlingen in 1991 tot 470 leerlingen in 1998 gegroeid; een groei van ongeveer dertig leerlingen per jaar. De (I)VBO-groenschool kenmerkt zich door kleinschaligheid. Hierdoor is de school in staat een individueel beleid te voeren dan de twee scholengemeenschappen in de omgeving. Ook ten opzichte van scholengemeenschappen in nabijgelegen steden heeft de school een sterke positie. Met name voor ouders vormen de 'bedreigingen van de grote stad' een reden om hun kinderen naar een school in een kleinere plaats te

laten gaan. Andere sterke punten zijn de afwisseling tussen theorie en praktijk, de aantrekkingskracht die van dieren uitgaat op kinderen en het brede karakter van de opleiding. Pas in het vierde schooljaar wordt gekozen voor één van de groenrichtingen, tot die tijd is de opleiding zeer algemeen. De uitstroom is vergelijkbaar met de MAVO-uitstroom: ongeveer 35 procent van de leerlingen kiest voor de lange leerweg in het MBO-onderwijs. De positieve examenresultaten hebben geleid tot een toeloop van MAVO-niveauleerlingen. Vanuit het speciaal onderwijs gaat een groot deel van de leerlingen (in één geval gaat het om circa 50%) naar het AOC, met name naar de IVBO-afdeling. Het kindvriendelijke karakter van de school is een belangrijke reden om leerlingen die weinig zelfvertrouwen hebben, VBO-groen te adviseren. Zwak punt, aldus een van de verwijzende docenten, is dat VBO-groen de leerlingen minder toekomstperspectief biedt dan de techniekopleidingen.

AOC 2

(I)VBO-groenschool van de bezochte AOC 2 is gevestigd aan de rand van een stad en heeft in het schooljaar 1990-1991 een dieptepunt gekend in het aantal leerlingen. Sindsdien is de school gestaag gegroeid, van 300 leerlingen naar 600 leerlingen in 1998-1999. Deze groei geldt zowel voor het VBO als voor het IVBO. Een belangrijke reden voor de groei van de afgelopen jaren is de goede klassikale en individuele begeleiding. De school profileert zich als leerlingvriendelijk, en als een school waar leerlingen zich thuis voelen en waar veel mogelijk is (streng maar rechtvaardig). Verder onderscheidt ze zich door kleinschaligheid. Dat speelt vooral in de keuze van ouders een belangrijke rol.

AOC 2 benadrukt de praktische benadering; vanaf de eerste klas worden praktijkvakken gegeven. Naast het groene aspect is de breedte van het aanbod van vakken een sterk punt. De school acht groei wenselijk omdat het de financiële positie verbetert en mogelijkheden schept voor een uitgebreid onderwijsaanbod van vakken. Het succes heeft echter ook keerzijden. Dit betreft enerzijds het groeiende docentenkorps: vergaderen wordt moeilijker; de nieuwe docenten maken zelf nog een leerproces door en maken relatief meer fouten dan ervaren docenten; er is minder onderling overleg over de leerlingen. Daarnaast kampt de school met ruimtegebrek: docenten hebben niet allemaal een eigen lokaal; er is meer onrust in het gebouw en door het grote aantal leerlingen is de kantine te klein. Als oplossing zijn de pauzes nu verdeeld over verschillende groepen. Om in de toekomst de theoretische en de beroepsgerichte leerwegen aan te bieden, zoals het ministerie van onderwijs dat voor ogen heeft, gaat de (I)VBO-groenschool binnenkort fuseren met een kleine (bijzonder neutrale) MAVO. Voorlopig zullen beide scho-

len op de eigen locatie blijven. De school sluit volgens de toeleverende scholen goed aan bij de wensen voor opvang van zwakkere leerlingen.

AOC 3

(I)VBO-groenvestiging van de bezochte AOC 3 staat aan de rand van de stad. Het leerlingenaantal van deze AOC heeft een grillige ontwikkeling doorgemaakt. Ruim twintig jaar geleden startte de school met 150 leerlingen en groeide in 10 jaar naar 500. Daarna daalde het aantal leerlingen naar 200. De laatste jaren is de school weer gegroeid tot 300 leerlingen. Maar liefst driekwart van de leerlingen zijn meisjes. Ouders en leerlingen kiezen zeer bewust voor (I)VBO-groen. Uitmuntend na het tweede jaar, als gevolg van de basisvorming vindt daarom nauwelijks plaats. Voor ouders zijn met name de kleinschaligheid en de leerlinggerichte benadering redenen om hun kind naar deze school te sturen. Leerlingen kiezen voor de 'aibaarheid' (dieren) en voor het afwisselende onderwijsaanbod. De school hecht aan duidelijke gedragsregels (bijvoorbeeld rommel achter je opruimen). Hierdoor heeft het de naam een 'redelijk streng schooltje' te zijn. Verder staat ze bekend als een school die met betrekkelijk moeilijke leerlingen (mlk, lom) goed om kan gaan. Kinderen waarvan de school bij aanmelding verwacht dat ze waarschijnlijk hun diploma niet zullen halen, worden toch toegelaten. De ervaring is dat deze kinderen vaak hun draai vinden in de sfeer van de school. Wat betreft de toekomst acht de school het niet wenselijk om te groeien. In de eerste plaats is het gebouw te klein, maar nog belangrijker zijn de mogelijke negatieve gevolgen van groei. De organisatie moet aangepast worden, er komen veel nieuwe docenten en de kleinschaligheid gaat verloren. En dat zou jammer zijn volgens de decaan: *'Kleinschaligheid is een belangrijke succesfactor, daardoor kiezen mensen voor deze school'*. Vanuit de scholen voor speciaal onderwijs gaan relatief veel leerlingen naar IVBO-groen. Op basis van schoolresultaten en de IBO-test (test voor individueel beroepsonderwijs) wordt een advies gegeven voor VSO, IVBO of VBO. Een van de scholen laat het hier bij. De ander geeft op grond van de interesse van de leerling en de uitslag van een beroepentest advies voor een specifieke school. Uiteindelijk maken ouders en leerlingen een keuze. De verhouding VBO: IVBO is voor beide scholen ongeveer 1:1.

AOC 4

(I)VBO-groenvestiging van de bezochte AOC 4 staat in een buitenwijk van de stad. Dit AOC heeft na de fusie met andere VBO-groenscholen een moeilijke periode gekend en is zelfs een paar jaar geleden met opheffing bedreigd. Om het beleid van de school nieuw leven in te blazen is drie jaar geleden een manage-

mentteam aangetrokken. De nieuwe managers hebben een managementcursus gevolgd om te leren op een positieve manier leiding te geven. De belangrijkste verandering is dat iedereen medeverantwoordelijk is voor het beleid van de school. Verder vindt het nieuwe managementteam het van belang dat leerlingen zich prettig voelen op school. Individuele aandacht wordt benadrukt. Sinds het nieuwe managementteam is aangesteld, maakt de school een ongekende groei door die de komende jaren lijkt door te zetten. Het gebouw is uitgebreid, maar niet voldoende voor het snel stijgende aantal leerlingen. De gemeenschapsruimte, lerarenkamer, schooltuin en praktijkruimtes zijn te klein en leerkrachten hebben geen eigen werkruimte. Ook ontbreekt het aan een echte kas. Een ander knelpunt dat door de groei ontstaat, is dat nieuwe leerkrachten gezocht en ingewerkt moeten worden. Het doorvoeren van het nieuwe beleid ondervindt weerstand bij dat deel van de leerkrachten dat zich alleen met het eigen vak wil bezig houden en niet altijd in staat of bereid is om het schoolbeleid mede vorm te geven. Daarnaast lopen docenten tegen problemen aan die niet altijd leerlinggericht kunnen worden opgelost; om de opleiding succesvol af te ronden moeten de leerlingen uiteindelijk toch bepaalde opdrachten maken. Vanuit de scholen voor speciaal onderwijs gaat zo'n twintig procent van de leerlingen naar het VBO-groen. De samenwerking rond de toelating van leerlingen verloopt goed. Belangrijkste reden om naar de (I)VBO-groenschool te gaan is interesse voor planten en dieren en het toekomstperspectief in de groensector. Een van de scholen adviseert (I)VBO-groen ook wel in geval van sociaal-emotionele of gedragsproblemen.

AOC 5

(I)VBO-groeninvesting van de bezochte AOC 5 staat in een stad. Deze (I)VBO-groenschool is sinds de verhuizing in 1995 naar een nieuw schoolgebouw flink gegroeid. In 1995 had de school ongeveer 150 leerlingen, momenteel heeft het 260 leerlingen. De groei lijkt zich de komende jaren door te zetten. De groei is volgens de directie toe te schrijven aan de uitstraling van het nieuwe gebouw. Een andere reden voor de groei is dat de VBO-groenopleidingen momenteel erg in trek zijn, met name vanwege de richtingen bloemsierkunst en dierhouderij. De derde reden is van demografische aard: een nabijgelegen groeigemeente levert steeds meer leerlingen aan het voortgezet onderwijs. Naast een grote instroom in het eerste jaar heeft de school ook te maken met stijgende instroom in het derde jaar. Dit jaar zijn er twee extra derde klassen bijgekomen. Leerlingen die instromen in het derde studiejaar hebben de basisvorming elders gevolgd. Het succes kent ook een keerzijde. In de eerste plaats is het moeilijk om aan nieuw personeel te komen, omdat er te weinig aanmeldingen zijn voor de opleiding tot leraar in de

groensector. Dit geldt met name voor exacte en 'groene' vakken. Een tweede knelpunt is dat de kleinschaligheid verdwijnt. Direct contact tussen ouders en leerlingen aan de ene kant en de schoolleiding aan de andere kant is hierdoor niet altijd meer mogelijk. Vanuit de scholen voor speciaal onderwijs gaat tussen de tien en twintig procent van de leerlingen naar het VBO-groen. De scholen doen zelf de IBO-differentiatietest. Interesse van leerlingen voor planten en dieren of een praktische aanleg vormen de reden om leerlingen op het VBO-groen te attenderen. De groenopleiding onderscheidt zich positief ten opzichte van andere opleidingen vanwege de kleinschaligheid, goede aansluiting op motivatie en interesse van leerlingen uit het speciaal onderwijs en de structuur die ze biedt.

AOC 6

(I)VBO-groenvestiging van de bezochte AOC 6 staat in een dorp. De laatste drie jaar groeit de leerlingenaantallen door gerichte activiteiten van het management. De directie is een paar jaar geleden gaan kijken bij AOC's die wel succes hebben met de werving van leerlingen. Men heeft toen genoeg ideeën opgedaan om het anders aan te pakken. Het management heeft daardoor verschuivingen van leerlingensroom binnen de instelling van VBO naar IVBO weten te keren. Daarnaast heeft men er voor geijverd een grotere instroom van (MAVO-)leerlingen te bewerkstelligen. De directeur: *'We richten ons bij de wervingsactiviteiten op verbetering van de informatie aan leerkrachten van groep 8 en het imago van de opleiding bij de (ouders van) de praktisch ingestelde potentiële MAVO-leerlingen. De gevolgen voor de instroom zijn verbluffend'* De leerlingengroei heeft geresulteerd in uitbreiding van het gebouw, deels door de school zelf gefinancierd. De school maakt gebruik van de I-test voor de IVBO-leerlingen en de instaptoets voor de VBO-leerlingen. Keuze van basisscholen voor advisering van de VBO-groenschool houden verband met de individuele aandacht en de positieve berichten van oud-leerlingen. Scholen voor speciaal onderwijs vinden dat de school leerlingen veel structuur biedt en de leerlingenzorg goed georganiseerd heeft.

5.3 Vestigingen met zwakke c.q geen groei

AOC 7

(I)VBO-groenvestiging van de bezochte AOC 7 staat aan de rand van een kleine stad. De laatste jaren is het leerlingenaantal (weer) redelijk stabiel. Het VBO-groen heeft in 1998 te maken met een terugloop van 370 naar 320 leerlingen. Dit zit hem in een lagere instroom in de eerste klas en een grotere uitstroom na de

tweede. De directeur schrijft de daling in de eerste plaats toe aan het ontstaan van ‘dakpanscholen’: scholen waarin verschillende niveau’s aanwezig zijn (VBO en MAVO). Volgens de directeur staat MAVO over het algemeen hoger aangeschreven dan VBO. Als een kind VBO-MAVO-advies krijgt, kiezen ouders in de regel voor een school waar doorstroom naar MAVO mogelijk is. Uitstroom na klas twee wordt veroorzaakt doordat leerlingen dan een beroepsrichting moeten kiezen. Op deze manier stromen er overigens ook leerlingen de derde klas in vanuit VBO-techniek of VBO-consumptief. De directeur van het VBO-groen verbaast zich over de beperkte toelevering van IVBO-leerlingen vanuit het reguliere basisonderwijs. In de hele regio zouden nog nauwelijks leerlingen doorverwezen worden naar het IVBO. De directeur vermoedt dat dit te maken heeft met doorverwijzing op de basisschool. Ouders willen niet horen dat hun kind eigenlijk op het IVBO thuishoort en directeuren en leerkrachten van basisscholen gaan daarin mee. De basisscholen vertellen dat zij hun advies in de eerste plaats baseren op het schooladvies (schoolresultaten en inschatting van leerkrachten groep 7 en groep 8). De uitslag van CITO ondersteunt in de regel het schooladvies, maar wanneer er een discrepantie is tussen beide, dan hecht de basisschool meer aan het eigen oordeel dan de momentopname van CITO. Uit de interviews met toeleverende scholen blijkt echter niet dat de basisscholen zich aanpassen aan de wens van ouders om het ‘hoogst mogelijke’ te kiezen.

AOC 8

De (I)VBO-groenschool van de bezochte AOC 8 staat in een dorp. Het AOC heeft de laatste jaren te maken met een zwakke groei. De instroom van leerlingen in de eerste klas stijgt elk jaar met circa zes leerlingen. De uitstroom als gevolg van de basisvorming beperkt zich tot één à twee leerlingen aan het eind van de tweede klas. De ervaring is dat leerlingen makkelijk doorstromen naar banen in de groenvoorziening en plantenteelt. Bedrijven hebben een tekort aan arbeidskrachten en kloppen soms bij de school aan met de vraag of leerlingen een dag in de week volgens het leerlingstelsel kunnen komen werken. De school heeft een goede naam op het gebied van leerlingenzorg. Ook de moeilijke leerlingen gedijen over het algemeen goed op de school door het uitgebreide leerlingzorgsysteem: mentoren, remedial teaching en veel individuele aandacht. Met name de mond-tot-mond-reclame draagt bij aan verspreiding van deze positieve kenmerken. De directie van de grote scholengemeenschap in het dorp wordt niet als concurrent maar als collega beschouwd. Bij de fusie van VBO-groen en MAVO verwachtte het VBO-groen in de eerste instantie concurrentie (immers, de combinatie VBO-MAVO binnen een school is voor met name ouders aantrekkelijk). Tot

nu toe heeft de fusie echter geen gevolgen gehad, waarschijnlijk doordat de groenschool als kleine school een zeer sterke positie heeft. Kleinschaligheid heeft overigens ook een nadeel. Vanwege het kleine aantal leerlingen is het niet mogelijk alle vakken aan te bieden. Voor dit laatste heeft de school een oplossing: leerlingen die toch graag die vakrichting volgen, kunnen terecht op een AOC in de buurt. De school is berekend op 300 leerlingen. Verdere groei is niet gewenst want dat zou ten koste gaan van de kleinschaligheid. Nu is er veel onderling contact, zowel onder leerlingen als onder docenten. In een grotere school zouden de relaties afstandelijker worden. Ingrijpen is niet nodig aldus de directeur: *'Net als in de economie hebben we te maken met een golfbeweging. De huidige trend stopt vanzelf'*. Basisscholen adviseren (zwakke) leerlingen voor de VBO-groenschool in verband met interesse in planten en dieren.

AOC 9

De (I)VBO-groenschool van de bezochte AOC 9 staat in het centrum van een stad. De school heeft de laatste jaren te maken met een stabiele instroom. Gezien het positieve oordeel van leerlingen vraagt de school zich af waarom er geen grotere toestroom is. De coördinator noemt uiteenlopende verklaringen voor het tegenvallende aantal leerlingen. In de eerste plaats het om de hoek gelegen college dat de mogelijkheid biedt om te switchen tussen VBO en MAVO. Aangezien MAVO bij veel ouders een hoger aanzien heeft dan VBO, is de keuze voor een scholengemeenschap snel gemaakt. Ook de naam zou een rol kunnen spelen: 'College' klinkt mooier dan 'VBO', aldus de coördinator. Een andere verklaring wordt gezocht in de op handen zijnde renovatie. Wellicht schrikt de overlast die hiermee gepaard zal gaan ouders af in de keuze voor het AOC. Een laatste verklaring is de slechte naam (junks, dealers) van het NS-station. Het AOC heeft van oudsher een streekfunctie en is dus meer dan scholengemeenschappen afhankelijk van leerlingen uit omliggende dorpen. De activiteiten van drugshandelaren rond het station weerhoudt ouders ervan hun kinderen per trein naar de stad te sturen. Sterke punten van het AOC zijn de praktijkrichtingen, de 'aibaarheid van de dieren', de kleinschaligheid en de ruime ervaring met leerlingenzorg. De coördinator: *'Mentoraat en individuele begeleiding kennen we hier al zo lang dat we het ons zelf niet meer bewust zijn. Het is zo eigen geworden dat we er geen reclame meer mee maken, terwijl andere scholen daar nu mee schermen. Overigens, de vraag is of je met leerlingenzorg reclame kunt maken; ouders zouden het ook negatief kunnen uitleggen in de zin dat onze leerlingen moeilijk zijn'*. Vanuit de scholen voor speciaal onderwijs kiest ruim tien procent voor VBO-groen. Het advies van de school beperkt zich tot een bepaald schoolniveau (IVBO, VBO,

MAVO) en wordt gebaseerd op een beroepskeuzetest en op gesprekken met kinderen en ouders. De keuze voor een specifieke school ligt geheel bij ouders en kind. Met name de interesse voor planten en dieren leidt tot de keuze voor VBO-groen. De directeur: *'Vanuit het speciaal onderwijs gaat een hoger percentage naar groen en consumptief. Dat is altijd zo geweest en heeft te maken met het type leerling. Het gaat vaak om leerlingen die het een en ander hebben meege maakt en op zoek zijn naar contact met mens, dier en plant.'*

AOC 10

De (I)VBO-groenschool van de bezochte AOC 10 staat in een dorp. Het is een kleine school met een streekfunctie. Leerlingen komen van heinde en verre, met name van het platteland. Wat betreft de leerlingenpopulatie en de achtergrond van docenten heeft de school een sterk agrarisch karakter. Rond de school bevinden zich enkele internaten voor jeugdhulpverlening, twee ZMOK-scholen en een opleiding VBO-techniek. Het terrein heeft hierdoor de naam een verzamelplaats te zijn van moeilijk opvoedbare jeugd. Dit beeld wordt versterkt door het vandalisme in de buurt. Het imago van het VBO-groen heeft hier de laatste tijd steeds meer van te lijden. De school is dan ook van plan om naar het twee kilometer verder gelegen dorp te verhuizen. Hiermee hoopt ze tevens de bereikbaarheid met openbaar vervoer te verbeteren. Een aantal jaren geleden stroomden er elk leerjaar gemiddeld twintig leerlingen in. Dit is nu een stuk minder. De directeur merkt dat steeds meer scholen voor voortgezet onderwijs hun best doen om leerlingen 'vast te houden' die voorheen werden aangemeld voor VBO-groen. De instroom in de bovenbouw is hierdoor duidelijk afgenomen. Verder heeft deze school te maken gehad met een tijdelijke aanwas van leerlingen door de sluiting van agrarische afdelingen van scholengemeenschappen en door stagnatie in een fusieproces van scholen in de buurt. Dit effect is nu nagenoeg verdwenen. Instroom in het eerste jaar is vrij stabiel; al tien jaar lang zijn er elk jaar circa dertig eersteklassers. Volgens de directeur zijn sterke punten van de school: kleinschaligheid, ruime ervaring met leerlingenzorg en verwantschap met de beroepssector. De groei stagneert door het imago van een school die alleen opleidt voor de landbouwsector. De school zou zich, naar eigen zeggen, meer moeten profileren als algemene voorbereiding op mbo-opleidingen. Ook een nieuwe locatie zal naar verwachting een positief effect hebben op het aantal instromers. Belangrijkste motief voor leerlingen die vanuit het speciaal onderwijs voor VBO-groen kiezen, is de interesse voor plant en dier. Ouders kiezen vooral voor de kleinschaligheid. De scholen zelf zijn met name te spreken over de individuele aandacht die leerlingen krijgen in het VBO-groen.

5.4 Analyses van de werving van en omgang met leerlingen op hoofdlijnen

In deze paragraaf analyseren we de werving van en omgang met leerlingen bij (I)VBO-groenscholen op hoofdlijnen tegen de achtergrond van de actuele onderwijsveranderingen in het voortgezet onderwijs (zoals basisvorming en nieuwe leerwegen MAVO, VBO). Deze vernieuwingen hangen met elkaar samen en zijn erop gericht om alle leerlingen de best mogelijke algemene opleiding te geven. Ze hebben drie uitgangspunten gemeen¹:

- ze bevorderen een brede vorming van alle leerlingen (*aanbod*);
- dagen leerlingen uit tot actief en zelfstandig leren (*actieve rol leerlingen*);
- en doen recht aan verschillen tussen leerlingen (*verscheidenheid*).

Essentieel voor een succesvolle invoering van de onderwijsvernieuwing zou zijn dat de verschillende ontwikkelingen worden ingebed in een integrale schoolontwikkeling waarbij er samengewerkt wordt tussen *basisonderwijs* en voortgezet onderwijs (*contacten toeleverende scholen*) en tussen *speciaal onderwijs* en voortgezet onderwijs (*zorgvuldige doorverwijzing*). Om de aansluiting met het *vervolgonderwijs* te verbeteren en om leerlingen beter voor te bereiden op de wereld van het beroep en de samenleving wordt onder andere voorzien in de invoering van vier leerwegen tussen basisvorming en vervolgonderwijs. Na twee of drie jaar basisvorming - afhankelijk van de manier waarop de school het onderwijs inricht - kunnen zij kiezen voor: een theoretische leerweg, een gemengde leerweg, de kaderberoepsgerichte leerweg en de basisberoepsgerichte leerweg. Binnen deze leerwegen kiezen leerlingen voor een sector (bijvoorbeeld techniek, landbouw). Elke sector heeft verschillende afdelingen (bijvoorbeeld bouwtechniek, elektrotechniek). De scholen staan zelf voor de opgave de gewenste leerlinginstroom te realiseren (*wervingsstrategie*).

We onderscheiden zeven aspecten die de instroom bevorderen, te weten:

1. *aanbod*: de mate van *maatwerk* in het onderwijsaanbod van VBO-groen die een *brede vorming van leerlingen stimuleert*: breed aanbod van vakken, mix van theoretische en praktische vakken, aansprekend, concreet en realistisch voor de betrokken doelgroepen;
2. *wervingsstrategie*: de mate van *bruikbaarheid* van de gehanteerde methoden en middelen om de gewenste leerlinginstroom te realiseren;

¹ Procesmanagement voortgezet onderwijs: *Nader beschouwd: ontwikkelingen in vso, vbo en mavo*, 19 februari 1998.

3. *actieve rol leerlingen in onderwijsleerproces*: de mate waarin gestreefd wordt om leerlingen *uit te dagen* tot actief en zelfstandig leren: rekening te houden met leerstijlen, leerlingen minder laten luisteren, maar meer laten doen;
5. *schoolcultuur*: de mate waarin directie en docenten een *stimulerend pedagogisch klimaat/sfeer* weten te creëren: leerlingen zich thuis voelen, docenten en leerlingen respectvol met elkaar omgaan;
6. *verscheidenheid*: de mate waarin toeleverende scholen ouders en leerlingen positief adviseren over VBO-groen, omdat men in het onderwijsaanbod rekening houdt met *verschillen in leerpotentieel en achtergrondkenmerken van leerlingen*;
7. *toelatingsbeleid*: de mate waarin men *zorgvuldig omgaat* met verwijzing van leerlingen naar het IVBO;

Toegepast op de tien cases ontstaat het beeld zoals weergegeven in matrix 5.1.

Matrix 5.1 - Nadere analyse instroom (I)VBO-groeninstellingen

	maatwerk onderwijsaanbod	bruikbaarheid wervingsstrategie	actieve rol leerlingen	stimulerend pedagogisch klimaat	contacten toeleverende scholen	rekening houden met verscheidenheid	zorgvuldige doorverwijzing
	sterke groei van het leerlingenaantal						
AOC 1	breed aanbod passend in de streek inclusief MAVO-niveau	inspelend op werkgelegenheid in sector	leerlingvolgsysteem	goede sfeer met duidelijke eisen aan leerlingen	monitoring leerlingen	zachte, onzekere en a-technische leerlingen	IBO beslissing door schoolpsycholoog
AOC 2	aansluitend bij interesses voor planten en dieren	aanbod 'groen' en toch breed	- leerling centraal - aandacht voor praktijkvakken	leerlingvriendelijk: structuur, rechtvaardig	intensieve begeleiding	individuele aandacht voor risicoleerlingen	IBO toetsingscommissie neemt besluit
AOC 3	aanbod aangepast aan (nieuwe) doelgroepen	dier- en tuindag zorgen voor bekendheid bij potentiële leerlingen	leren functioneren binnen werksituaties	goede sfeer strenge veilige school	houden toeleverende scholen op de hoogte	aandacht voor moeilijke leerlingen, sociaal-emotionele problemen, huiswerklerlingen	IBO beslissing door schoolpsycholoog
AOC 4	breed aanbod met een groen tintje	intensieve wervingsstrategieën waarbij managers belangrijke rol spelen	'leren leren'	'zachte' respectvolle wijze van omgaan met elkaar	sluit zo goed mogelijk aan bij beginniveau leerling	persoonlijke aandacht	IBO-differentiatietest; psycholoog of orthopedagoog beslist

	maatwerk onderwijsaanbod	bruikbaarheid wervingsstrategie	actieve rol leerlingen	stimulerend pedagogisch klimaat	contacten toeleverende scholen	rekening houden met verscheidenheid	zorgvuldige doorverwijzing
	sterke groei van het leerlingenaantal						
AOC 5	basisvorming met daarnaast groene vakken	reclame voor opleiding via diverse kanalen	gedifferentieerd onderwijs binnen een duidelijke setting	- partnership leerlingen en personeel; - duidelijke structuur; open sfeer	intensieve contacten	persoonlijke aandacht voor leerling	- IBO-differentiatietest - orthopedagoog neemt besluiten
AOC 6	breed aanbod (incl. MAVO)	accent op ouders en leerlingen	leerling in plaats van leerstof staat centraal	leerlingen en docenten voelen zich thuis	goede intensieve contacten	rekening houden met individuele verschillen	- IBO-differentiatietest; - psycholoog neemt beslissing
	zwakke c.q. geen groei leerlingenaantal						
AOC 7	nadruk ligt sterk op aanbod agrarisch onderwijs	open dagen met weinig rendement	actieve rol bij groene vakken	empathisch klimaat	formele contacten	rekening houden met sociaal-economische achtergrond	IBO/CITO
<i>Het licht op groen</i> AOC 8	aanbod aansluitend bij interesses voor planten en dieren in een oud gebouw	accent eenzijdig gericht ouders en leerlingen	accent op toekomstige werksituatie	- veilige leerlingvriendelijke school - extra inzet leerlingenzorg buitenschoolse activiteiten	op de hoogte houden vorderingen oudleerlingen	vakopleiding met leerlingbegeleiders en remedial teaching	- IBO-differentiatietest - psycholoog beslist

	maatwerk onderwijsaanbod	bruikbaarheid wervingsstrategie	actieve rol leerlingen	stimulerend pedagogisch klimaat	contacten toeleverende scholen	rekening houden met verscheidenheid	zorgvuldige doorverwijzing
	zwakke c.q. geen groei leerlingenaantal						
AOC 9	aansluitend bij interesses voor planten en dieren	accent eenzijdig gericht op leerlingen	individuele aandacht om probleemleerlingen een vak te leren	<ul style="list-style-type: none"> - leerlingenzorg in een veilige omgeving - participatie in projecten 	nazorg via ambulante begeleider	vakopleiding voor probleemleerlingen met groene vingers en, leerachterstanden	IBO-differentiatietest
AOC 10	profilieren zich als landbouwschool	werving eenzijdig gericht op directies basisscholen	'heilzame' werking om met planten en dieren te werken	<ul style="list-style-type: none"> - gerichtheid op beroep - zorgvuldig met elkaar omgaan 	<ul style="list-style-type: none"> - participatie in samenwerkingsverband - informeren over rapporten 	praktische leerlingen	IBO/CITO

5.5 Succesfactoren functioneren werving en instroom (IVBO-groenvestigingen)

Welke factoren bevorderen de instroom? Op basis van schema 5.1 (welke gegevens zijn gebaseerd op de uitgewerkte schoolverslagen in de bijlage) komen we tot de volgende succesfactoren voor de instroom:

Aanbod

Bij instellingen met een succesvolle instroom besteedt het management nadrukkelijk aandacht aan:

- het introduceren van aantrekkelijke leerroutes waardoor leerlingen kunnen doorstromen naar hogere onderwijsvormen;
- het presenteren van een gevarieerd aanbod van theoretische vakken (van IVBO tot en met MAVO-niveau) en praktische vakken aansluitend bij interesses, capaciteiten en leerstijlen van (nieuwe) doelgroepen;
- een onderwijsaanbod dat de belangstelling heeft van leerlingen (werken met dieren en planten).

Wervingsstrategieën

Groeischolen kenmerken zich door:

- het hanteren van strategieën gericht op beïnvloeding van zowel leerlingen, als ouders, directeuren en leerkrachten van de toeleverende scholen;
- het ontwikkelen van een gerichte visie op het aantrekken van nieuwe leerlingen;
- wervingstrekkers (directieleden, coördinatoren) een (relatief) belangrijke plaats of status binnen de organisatie hebben.

Actieve rol leerlingen in onderwijsleerproces

Bij de scholen waarbij er naar gestreefd wordt om een zo *optimaal* mogelijk leerresultaat te behalen bij leerlingen:

- staat de leerling in het onderwijsleerproces centraal in plaats van de docent of de leerstof;
- hanteert met principes van 'leren functioneren' en 'leren leren'.

Schoolcultuur

Op scholen waar leerlingen zich thuis voelen:

- zijn er (nieuwe) manieren gezocht om de betrokkenheid van leerlingen bij de school te vergroten via buitenschoolse activiteiten;
- zijn er (nieuwe) manieren gezocht om vakdocenten hun 'traditionele' kijk op lesgeven los te laten (bijvoorbeeld via deelname in projecten over sociale vernieuwing en de veilige school);
- stimuleert het management een open houding ten opzichte van (afwijkende) leerlingen.

Verscheidenheid

Toeleverende scholen *adviseren* ouders en leerlingen *positief* over de VBO-groenschool, omdat men in het onderwijsaanbod rekening houdt met:

- verschillen in aanleg en belangstelling tussen jongens en meisjes (bijvoorbeeld aanbod vak dierverzorging voor meisjes);
- de begeleiding van risicoleerlingen c.q. probleemleerlingen (bijvoorbeeld huiswerkleerlingen na schooltijd begeleiden);
- de agrarische of stadse achtergrond van de leerlingen (certificaten variërend voor tractor rijden of mest uitrijden tot verzorging van kleine huisdieren).

Aanmeldingsprocedures/doorverwijzing

Op scholen waar men *zorgvuldig omgaat* met verwijzing van leerlingen naar het IVBO:

- hanteert men de IBO-differentiatietest;
- kunnen ouders en leerlingen hun stem laten horen;
- beslist de psycholoog of de orthopedagoog.

Voor veel ouders en toeleverende scholen is (I)VBO-groen aantrekkelijk door zijn kleinschaligheid.

Waar wijken scholen die niet groeien af van de groeiers?

- hebben het idee dat de instroom van leerlingen vooral wordt bepaald door externe factoren waarop men geen greep heeft (slechte locatie, oud gebouw);
- zijn in het opleidingsaanbod primair gericht op behoud van het aanbod en minder op verbreding;
- ze profileren zich (te veel) als landbouwschool;
- zijn (te veel) gericht op de onderkant van het onderwijsaanbod (potentiële AB-leerlingen in plaats van CD-leerlingen);

- missen een visie op het in standhouden c.q. vergroten van de instroom en besteden (relatief) weinig aandacht aan wervingsstrategieën.

'Groeiers' kampen - door hun leerlingenaanwas - met 'groeiproblemen' wat betreft de nieuwe organisatie van het onderwijsaanbod, de verdeling van de beschikbare beperkte ruimte, de begeleiding van nieuwe docenten, de wijze van communiceren met grotere docententeams. Het probleem voor 'groeiers' is dat ze bij toenemende groei hun sterke wapen van de kleinschaligheid zullen verliezen. Het grootste probleem bij 'dalers' is dat ze geen (volwaardig) breed vakkenpakket meer kunnen aanbieden.

Bij de scholen waarbij nadelige groei-effecten weinig of geen invloed hebben op de schoolorganisatie:

- zorgt men voor benodigde financiën ten behoeve van uitbreiding lokalen;
- ligt het accent op (verbeteren van) communicatie tussen de direct betrokkenen bij de instelling;
- besteedt men expliciet aandacht aan leerlingen- en personeelszorg.

5.6 Samenvatting

In dit hoofdstuk is de instroom bij VBO-groen beschreven op basis van gesprekken met direct betrokkenen die werkzaam zijn bij (I)VBO-groenscholen en toeleverende scholen. Directeuren van 'groescholen' geven de volgende verklaringen voor de stijgende leerlingenaantallen:

- de kleinschaligheid van de opleiding;
- de wijze van leiding geven aan de organisatie (na een cursus);
- goede aansluiting bij motivatie en interesse van leerlingen (het 'groene' aspect met planten en dieren);
- de breedte van het aanbod;
- de afwisseling van theoretische en praktijkvakken;
- onderwijsaanbod voor specifieke doelgroepen (dierverzorging voor meisjes);
- ruime ervaring met en aandacht voor leerlingenzorg;
- hanteren van duidelijke gedragsregels;
- op CD-niveau afsluiten;
- de (regionale) werkgelegenheidsperspectieven in de 'groene sector'.

Directeuren en leerkrachten van *toeleverende scholen* hebben doorgaans een duidelijk (positief) beeld van wat (I)VBO-groenscholen bepaalde groepen leerlingen kunnen bieden. De wijze waarop er *overleg is tussen VBO-groenscholen en toeleverende scholen* is zeer afhankelijk van het belang dat directies van VBO-groenscholen hechten aan een goed contact om verzekerd te zijn van een goede instroom.

Bevorderende factoren voor de leerlingeninstroom zijn: maatwerk in het aanbod, hanteren van bruikbare wervingsstrategieën, een actieve rol van leerlingen in het onderwijsleerproces, rekening houden met verscheidenheid in leerpotentieel en achtergrondkenmerken van leerlingen, hanteren van zorgvuldige aanmeldingsprocedures en effectief omgaan met nadelige effecten van groei of daling van het leerlingenaantal.

De keerzijden van het succes van (I)VBO-groen zijn:

- het is lastig om aan nieuw personeel te komen;
- er doen zich organisatieproblemen om met het grotere docentencorps te kunnen omgaan;
- tussen betrokkenen doen zich meer communicatiestoornissen voor en er is minder informeel onderling overleg tussen docenten over de leerlingen;
- scholen kampen met ruimtegebrek;
- niet alle docenten hebben een eigen lokaal;
- de kantines zijn te klein geworden en er is daardoor meer onrust in het gebouw gekomen.

Redenen waarom de leerlingeninstroom stagneert:

- de minder gunstige lokale situatie (gebouw, bereikbaarheid);
- geen onderwijsaanbod kunnen bieden op VBO- en MAVO-niveau;
- het management dat het onderwijsaanbod met individuele begeleiding niet goed presenteert aan de buitenwacht;
- men is 'vergeten' zich te profileren als algemene voorbereiding op MBO-opleidingen;
- men concentreert zich te veel op het IVBO, op zwakke leerlingen;
- neerwaartse spiraal: stagnerende instroom, vakken niet meer kunnen aanbieden, minder keuzemogelijkheden, minder leerlingen.

Bijlage (bij hoofdstuk 5)

1. Vestigingen met sterke groei

(I)VBO-groenvestiging binnen AOC 1

Schoolkenmerken

vestiging

- in dorp
- gehuisvest in een dertig jaar oud gebouw dat niet is toegerust op de groeiende groep leerlingen
- concurrenten zijn twee scholengemeenschappen in de omgeving; één van deze twee heeft een VBO-afdeling met de richtingen verzorging en techniek

bereikbaarheid

- bushalte voor de deur
- meeste leerlingen komen met de fiets

toeleveringsgebied

- straal van 20 kilometer
- streekfunctie

Leerling- en personeelskenmerken

leerlingen

- 470 leerlingen; ongeveer een kwart IVBO
- naast de VBO-en IVBO-klassen is er ook een schakelklas: les op VBO-niveau, maar kleine groepen zodat de leerlingen extra aandacht krijgen

personeel

- 42 docenten
- jong team

In- en uitstroom

ontwikkelingen

- sinds 1991 groei

oorzaken groei

- veel aandacht voor individuele leerlingen
- enige kleine school in de omgeving
- het aanbod bestaat uit een combinatie van theorie en praktijk waardoor een afwisselend lesprogramma ontstaat

- uitstroomniveau is voor een groot deel gelijk aan MAVO: 35 procent van de leerlingen kiest voor de lange leerweg
- het werken met planten en dieren trekt leerlingen aan en wordt daarom benadrukt bij de werving

motieven basisscholen voor VBO-groenadvies

- meestal een bewuste keuze van de leerling voor 'groen'
- afstand tot de school speelt voor ouders en leerlingen een rol
- goede leerlingenzorg
- goede sfeer; zorg voor dier en natuur trekt een wat zachter type leerling aan; leerlingen voelen zich geborgen; leerlingen die een beschermde omgeving nodig hebben, krijgen daarom wel het advies om bij VBO-groen te gaan kijken
- eerste twee jaar basisvorming; ze kunnen dus altijd nog overstappen naar een andere VBO-opleiding

motieven scholen voor speciaal onderwijs voor VBO-groenadvies

- kinderen kiezen voor de dieren
- ouders kiezen voor kleinschaligheid
- techniek is voor de leerlingen te hoog gegrepen; je komt dan al snel bij VBO-groen terecht
- kinderen die weinig zelfvertrouwen hebben naar VBO-groen, in andere gevallen naar techniekopleiding omdat daar meer toekomstperspectief is; dat geldt in het bijzonder voor de IVBO-leerlingen

indicatiestelling IVBO

- als de toeleverende school aangeeft dat het een I-leerling betreft, dan wordt een test gedaan; de leraar van groep acht heeft de ouders hier dan al van op de hoogte gesteld; ouders moeten toestemming geven voor de test; de test bestaat uit een psychologische, een didactisch en een motorisch gedeelte; de eerste twee worden afgenomen door de schoolpsycholoog en/of de remedial teacher, de derde door de docenten gymnastiek en handvaardigheid; de schoolpsycholoog schrijft een officieel rapport en neemt de uiteindelijke beslissing

Onderwijsaanbod en schoolcultuur

feitelijk

- in de eerste twee jaar van de opleiding wordt de basisvorming aangeboden; deze basisvorming is verplicht gesteld door het ministerie en heeft het programma iets minder afwisselend gemaakt
- de vrije ruimte in de basisvorming wordt ingevuld met groenvakken: oriëntatie op studie en beroep
- in het vierde studiejaar moeten leerlingen kiezen voor een afstudeerrichting; in dat jaar lopen zij twee keer een stage van 15 dagen bij twee bedrijven; minstens één van de twee bedrijven moet aansluiten bij een praktijkvak

individuele aandacht voor leerlingen

- veel aandacht voor leerlingen
- de school heeft een goede naam als het gaat om het contact tussen leerlingen en leraren
- met alle ouders van IVBO-leerlingen vindt een intakegesprek plaats
- ouders krijgen elke maand informatie over de school en over vorderingen van de leerlingen; verder wordt er een voorlichtingsavond gehouden en is er halfjaarlijks overleg tussen ouders en docenten

kenmerken van schoolcultuur

- een strenge school met veel aandacht voor de individuele leerling
- de school informeert ouders zorgvuldig over de ontwikkelingen van hun leerlingen
- goede contacten tussen leraren onderling en tussen leraren en leerlingen
- grote betrokkenheid van docenten (bijvoorbeeld in PR-team, voorlichting geven)

Contacten met toeleverende scholen

voorlichtingsactiviteiten

- alle basisscholen krijgen de keuze tussen een voorlichtingsbijeenkomst op de basisschool met een diaserie of het bezoeken van de 'doe-dagen'
- open dag voor ouders en leerlingen: middag voor moeder en kind en daaropvolgend de avond voor vader en kind
- verspreiding van een huis-aan-huiskrant om ouders en leerlingen te informeren en enthousiast te maken voor deze school
- het AOC heeft tijdens onderwijsmarkten in dorpen in de buurt een voorlichtingskraam

contacten met basisonderwijs

- brugklascoördinator komt de leerlingen bespreken maar dat geldt voor alle scholen voor VO, niet specifiek voor (I)VBO-groenschool
- basisscholen worden op de hoogte gehouden van de schoolloopbanen op het VBO-groen
- VBO-groenschool raadpleegt in geval van problemen met een leerling de toeleverende school; dit maakt zeer goede indruk

contacten met speciaal onderwijs

- over alle leerlingen die naar VBO-groen komen, vindt een gesprek plaats met de toeleverende scholen
- als leerlingen een aantal maanden op VBO-groen zitten vindt een tweede gesprek plaats met de school voor speciaal onderwijs om de voortgang van de leerlingen te bespreken
- school voor speciaal onderwijs bespreekt bij aanmelding van nieuwe leerlingen ook de leerlingen die in eerdere jaren naar de (I)VBO-groenschool zijn gegaan

Imago

perceptie VBO-groenschool

- goede combinatie tussen praktijk en theorie; leerlingen kunnen alle richtingen nog op
- kleine school, met veel aandacht voor de individuele leerling
- goede resultaten: uitstroomniveau is vergelijkbaar met MAVO-niveau

perceptie basisscholen

- positieve indruk
- goede leerlingenzorg
- kleinschaliger dan de techniek opleiding; hierdoor een gemoedelijker/socialere sfeer; vergelijkbaar met de sfeer op de basisschool waardoor de overstap niet zo groot is
- bij basisscholen wordt VBO-groen niet (meer) geassocieerd met landbouw; bij ouders leeft het beeld van de traditionele 'landbouwschool' nog wel

perceptie scholen voor speciaal onderwijs

- twijfel over toekomstperspectief (werkgelegenheid) van met name IVBO-groenopleiding
- leerlinggericht; begrip voor situatie van leerlingen; eisen worden daar op afgestemd
- VBO-groen onderhoudt contact met ouders; ouders worden op de hoogte gebracht van gedrag van hun kind, bijvoorbeeld als ze te laat komen

(I)VBO-groenvestiging binnen AOC 2

Schoolkenmerken

vestiging

- rand van een stad
- het gebouw is net groot genoeg om onderdak te bieden aan alle leerlingen; de kantine is echter te klein, daarom zijn de pauzes verdeeld over de verschillende groepen; niet alle leraren hebben een eigen lokaal; hierdoor is het soms onrustig en rommelig op de gangen
- in de stad zijn nog twee scholengemeenschappen en een MAVO (waarmee het AOC gaat fuseren)

bereikbaarheid

- goed bereikbaar met het openbaar vervoer; bussen stoppen voor de deur; sinds kort is er een NS-station op loopafstand

toeleveringsgebied

- stad en omliggende gemeenten; straal van circa 15 kilometer
- het voedingsgebied van het IVBO is iets groter
- VBO-groen heeft een streekfunctie; sommige leerlingen zijn de eerste twee jaar op een school bij hen in de buurt geweest en zijn na het 'determinatiemoment' (eind tweede klas) naar het VBO-groen gekomen

Leerling- en personeelskenmerken

leerlingen

- in 1998-1999 telt de school 370 VBO-leerlingen en 240 IVBO-leerlingen
- veel leerlingen hebben gekozen voor met name het 'groene' element in de opleiding, ook leerlingen die voor de MAVO of zelfs voor de HAVO getest zijn

personeel

- 62 docenten
- er wordt gestreefd om in een goede sfeer binnen het docententeam samen te werken

In- en uitstroom

kenmerken/ontwikkelingen

- groei; sinds 1990-1991 kent de school een enorme groei; deze groei doet zich met name voor in het eerste en het derde schooljaar
- nauwelijks uitstroom gedurende de opleiding

oorzaken van groei

- het AOC is een aantrekkelijke school: goede klassikale en individuele begeleiding, leerlingvriendelijk, leerlingen voelen zich thuis, een school waar veel kan maar die toch streng en rechtvaardig is
- de school onderscheidt zich door de kleinschaligheid, in vergelijking tot de scholengemeenschappen waar men concurrentie van ondervindt
- de praktijkgerichte benadering is voor veel leerlingen interessant
- veel leerlingen kiezen heel bewust voor het groene karakter van de school
- de school profileert zich 'groen en toch breed'
- uitbreiding van de wijk speelt een kleine rol

motieven basisscholen voor VBO-groenadvies

- eigen keuze van kinderen en ouders; de school is populair vanwege de dieren en planten

motieven scholen voor speciaal onderwijs voor VBO-groenadvies

- eigen keuze van kinderen en ouders; gebaseerd op interesse in planten en dieren
- de leerling die naar VBO-groen gaat is vaak wat socialer dan de leerling die naar een andere VBO-opleiding gaat

indicatiestelling IVBO

- bij aanmelding van leerlingen wordt ouders gevraagd een vragenlijst in te vullen; deze vragenlijst en informatie vanuit de basisschool bepalen of leerlingen worden getest voor het I-onderwijs; leerlingen worden vervolgens door een deskundige getest op drie onderdelen (psychologische-, motorische en didactische vaardigheden); op grond van deze tests krijgen leerlingen al dan niet een advies voor IVBO; beslissing wordt genomen door een toetsingscommissie; de coördinator van de onderbouw IVBO-onderwijs heeft vervolgens een intakegesprek met de ouders en (soms) met de leerling

Onderwijsaanbod en schoolcultuur

feitelijk

- in de eerste twee jaar wordt de basisvorming aangeboden aan leerlingen
- vanaf het eerste jaar is er aandacht voor praktijkvakken met planten en dieren
- een dag stage per week in het vierde schooljaar; dit jaar wordt een stage gelopen bij twee bedrijven

individuele aandacht voor (risico)leerlingen

- school heeft individuele aandacht voor individuele leerlingen hoog in het vaandel staan
- bij aanmelding van een nieuwe leerling wordt iedere ouder gevraagd een zeer uitgebreide vragenlijst in te vullen, waarbij de vraag wordt gesteld of ouders een intakegesprek willen; ongeveer de helft van de ouders van VBO-leerlingen geeft aan zo'n gesprek op prijs te stellen; van de IVBO-leerlingen hebben bijna alle ouders een intakegesprek
- wanneer uit de vragenlijst blijkt dat de leerling moeite zou kunnen hebben met het VBO dan kan alsnog worden besloten om de leerling te testen voor het IVBO; dit gaat in overleg met ouders en met de basisschool van de leerling
- iedere klas heeft een klassenleraar die de leerlingen individueel begeleidt en contacten met ouders onderhoudt
- leerlingbegeleiding wordt ondersteund door coördinatoren
- in geval van achterstandsproblemen krijgen leerlingen individuele aandacht van een *remedial teacher*; dit geldt vooral voor IVBO-leerlingen

kenmerken van schoolcultuur

- getracht wordt een positieve sfeer te creëren waarin iedereen zich thuis voelt
- de school voert een streng, maar rechtvaardig beleid
- gezorgd wordt voor een goede sfeer onder de docenten

Contacten met toeleverende scholen

voorlichtingsactiviteiten

- proefflessen voor kinderen uit de hoogste klassen van het basisonderwijs in de maanden oktober en november
- open dag voor ouders en leerlingen
- ouders worden benaderd op de onderwijsmarkt
- aan het einde van het schooljaar worden wederom proefflessen georganiseerd, deze keer voor leerlingen van groep 7
- videoband met voorlichting over de school kan door basisscholen worden geleend

contacten met basisonderwijs

- de gemeente organiseert in november een tafeltjesmiddag: leerkrachten van basisscholen zitten achter een tafeltje en worden bezocht door docenten van het voortgezet onderwijs; op die manier kunnen ze informatie uitwisselen over leerlingen die net de overstap van basisschool naar voortgezet onderwijs hebben gemaakt en over (eventuele) toekomstige leerlingen; tijdens deze bijeenkomst kan worden besproken of de toetsing of verwijzing voor een individuele leerling goed verlopen is; daarnaast kunnen vragen worden gesteld over specifieke leerlingen
- tafeltjesmiddag zou volgens een van de toeleverende scholen iets later gehouden moeten worden; in november zijn leerlingen nog erg gemotiveerd en doen zich waarschijnlijk nog niet zoveel problemen voor
- docenten onderhouden contacten met het basisonderwijs
- coördinatoren zoeken in geval van problemen contact met het basisonderwijs

contacten met ander voortgezet onderwijs

- concurrentie wordt ondervonden van de scholengemeenschappen in de omgeving; leerlingen met een VBO-of MAVO-advies moeten een keuze maken tussen deze school en een scholengemeenschap; de verhouding tussen de directies van deze scholen is goed; ze helpen elkaar met moeilijke leerlingen en er zijn samenwerkingsprojecten rondom onderwerpen als veiligheid en gezondheid

contacten met scholen voor speciaal onderwijs

- alle leerlingen die naar het voortgezet onderwijs gaan worden doorgesproken met de leerkracht, de interim begeleider en iemand van de vervolgschool

Imago

perceptie VBO-groenschool

- kleinschalig
- veel aandacht voor de individuele leerling
- veel aandacht voor praktijkvakken
- een goede sfeer waarin iedereen zich thuis voelt
- een strenge, maar rechtvaardige school
- veel rek: er is veel mogelijk

- aandacht voor plant en dier
- het is een (I)VBO-groenschool, maar het onderwijsaanbod is toch veel breder dan alleen maar 'groene' vakken

perceptie basisscholen

- gemotiveerde docenten
- leerlingbegeleiding is goed
- goede school voor zwakkere leerling
- de school sluit goed aan op belevingswereld van de leerlingen
- het AOC heeft een goede naam; dat merk je aan van mond-tot-mondreclame; leerlingen en ouders zijn enthousiast
- docenten van VBO-groen hebben na een paar maanden (tafeltjesmiddag) de leerlingen al goed voor ogen; ze kennen de leerlingen bij naam en weten over wie ze het hebben
- VBO-techniek biedt meer toekomstperspectief dan VBO-groen in deze regio

perceptie speciaal onderwijs

- gemoedelijke sfeer; kindvriendelijk en kleinschalig
- gestructureerd, duidelijke gedragsregels

(I)VBO-groenvestiging binnen AOC 3

Schoolkenmerken

vestiging

- rand van grote plaats
- twee grote scholengemeenschappen in de buurt

bereikbaarheid

- goed bereikbaar met openbaar vervoer

toeleveringsgebied

- de helft van de leerlingen komt uit de grote plaats
- veel leerlingen komen uit omliggende dorpen in een straal van 25 kilometer

Leerling- en personeelskenmerken

leerlingen

- 300 leerlingen waarvan 200 VBO en 100 IVBO
- driekwart meisjes
- weinig allochtonen
- weinig leerlingen met agrarische achtergrond

personeel

- bij selectie is weinig keuze vanwege krapte op de arbeidsmarkt
- de school zoekt docenten die in de sfeer en in het team passen en goed orde kunnen houden

In- en uitstroom

kenmerken/ ontwikkelingen

- in tien jaar van 200 naar 300 leerlingen, nu stabiel
- in- en uitstroom in klas 2 en 3 heffen elkaar op
- steeds meer meisjes

oorzaken van stabiliteit

- school wil niet te veel groeien; kleinschaligheid is goed te overzien voor leerlingen en personeel
- basisvorming heeft geen specifieke uitstroom na klas 2 tot gevolg; ouders en leerlingen maken een zeer bewuste keuze voor de school; switchen komt daardoor weinig voor
- tot nu toe heeft het samengaan van VBO/MAVO op de naburige scholengemeenschappen nog geen effect gehad op de instroom; misschien door het grommel dat door die fusie ontstond

oorzaken van toename aantal meisjes

- school laat in voorlichting zien dat meisjes welkom zijn
- het vak diervverzorging spreekt meisjes aan
- huishoudschool bestaat niet meer; waarschijnlijk komt de groep meisjes die ooit voor de huishoudschool koos nu naar VBO-groen

motieven basisscholen voor advies VBO-groen

- leerlingen waarvan duidelijk is dat ze geïnteresseerd zijn in planten en dieren
- leerlingen die weinig technisch inzicht hebben
- goede opvang van leerlingen met sociaal-emotionele problemen of met problemen thuis en leerlingen die extra begeleiding nodig hebben met huiswerk

motieven scholen voor speciaal onderwijs voor advies VBO-groen

- belangstelling voor 'groen' is doorslaggevend voor ouders en kind
- leerlingen die niet zo sterk zijn, worden goed opgevangen
- in sommige gevallen gaat het om een restkeuze; leerlingen die niet technisch zijn en niet naar een andere VBO-opleiding of voortgezet speciaal onderwijs (VSO) willen, gaan naar VBO-groen

indicatiestelling IVBO

- kinderen uit het speciaal onderwijs (SO) hebben op hun eigen school al de IBO-toets gedaan en hoeven dus niet nog eens getest te worden
- basisscholen geven vaak al aan of ze vermoed hebben dat het een I-leerling is; een toelatingscommissie (adjunct-directeur, IVBO-coördinator, een docent en coördinator leerlingzaken) bekijkt het basisschooladvies en indien zij van mening zijn dat leerling in aanmerking komt voor 'I', dan doet een externe psycholoog de IBO-differentiatietest; eerst echter worden ouders en basisschool op de hoogte gesteld om eventuele weerstanden weg te nemen; als een leerling uiteindelijk op de I-afdeling terechtkomt, vinden een aantal schoolvorderingen toetsen plaats op het gebied van taal en rekenen om te kijken waar extra begeleiding nodig is

Onderwijsaanbod en schoolcultuur

feitelijk

- eerste en tweede klas basisvorming (25 uur per week) en daarnaast groene vakken (zeven uur)
- praktijkgericht
- groene vakken: bloemschikken, groenvoorziening, dierenhouderij, verwerking agrarische producten, agrarische bedrijfseconomie, agrarische techniek
- in klas vier een dagdeel stage per week

individuele aandacht voor (risico)leerlingen

- elke klas heeft een mentor
- elke maand leerlingenbesprekingen
- remedial teacher aanwezig
- kinderen uit speciaal onderwijs worden goed opgevangen

kenmerken van schoolcultuur

- duidelijke gedragsregels
- niet het leren, maar het functioneren van leerlingen staat voorop

Contacten met toeleverende scholen

voorlichtingsactiviteiten

- groep zeven en acht van basisschool kunnen (binnen schooltijd) een gastles en rondleiding krijgen
- doemiddag; leerlingen van de basisschool krijgen op een woensdagmiddag vier korte lessen
- open dag: circa 650 leerlingen bezoeken dan de school, waarvan tien procent uiteindelijk wordt aangemeld
- verspreiding van krant onder kinderen van groep zeven en acht van alle basisscholen om ze uit te nodigen voor open dag
- dier- en tuindag voor kinderen uit de buurt om geld in te zamelen en om kinderen alvast bekend te maken met de school

contacten met basisscholen

- contacten met name rond voorlichting
- een leerkracht van groep acht die zelf altijd persoonlijk contact heeft met vervolgscholen bij de overdracht van leerlingen geeft aan dat de (I)VBO-groenschool beter naar zijn advies luistert dan andere scholen
- eersteklassers schrijven brief naar basisschool zodat de leerkracht van groep acht op de hoogte blijft van hun ervaringen
- eindrapport van eerste klas wordt naar basisschool gestuurd

contacten met scholen voor speciaal onderwijs

- VBO-groen vraagt in geval van problemen advies aan de school voor speciaal onderwijs
- contacten rond de overdracht van leerlingen; vervolgscholen komen leerlingen doorspreken

Imago

perceptie VBO-groenschool

- kleinschalig en leerlinggericht
- 'redelijk streng schooltje'
- veilige school
- respect voor de natuur
- met betrekkelijk moeilijke leerlingen goed kunnen omgaan
- nog steeds een 'landbouwschool'

perceptie basisschool

- jammer dat bij kinderen en ouders nog steeds het imago van 'landbouwschool' overheerst, want dat weerhoudt kinderen die er goed zouden passen
- veel individuele aandacht; daarmee onderscheidt VBO-groen zich positief van andere scholen
- positieve berichten van leerlingen die naar VBO-groen zijn gegaan; goede sfeer, ze voelen zich op hun plek
- de indruk dat er minder criminaliteit is dan op andere VBO-scholen; voor kinderen die anders misschien in crimineel gedrag zouden vervallen, heeft VBO-groen een gunstig klimaat

perceptie scholen voor speciaal onderwijs

- VBO-groen sluit goed aan op de belevingswereld van kinderen door de praktische aard van het onderwijs
- goede leerlingenzorg; goed georganiseerde remedial teaching

(D)VBO-groenvestiging binnen AOC 4

Schoolkenmerken

vestiging

- in dorp, nabij een aantal grote steden
- het gebouw is de afgelopen jaren flink uitgebreid om het groeiend aantal leerlingen op te vangen; desondanks is er niet voldoende ruimte; met name de kantine is te klein
- in het dorp is ook een scholengemeenschap met VBO-afdeling

bereikbaarheid

- bus stopt dicht bij de school
- leerlingen komen bijna allemaal met de fiets naar school; dat is ook nodig omdat sommige lessen op 5 minuten fietsafstand zijn

toeleveringsgebied

- de school richt zich op de directe omgeving en op delen van grote steden die in de buurt liggen
- leerlingen wonen binnen een straal van 12 kilometer

Leerling- en personeelskenmerken

leerlingen

- 400 leerlingen waarvan 165 IVBO
- leerlingen die naar het (I)VBO komen hebben iets meer persoonlijke aandacht nodig om tot goede prestaties te komen
- twintig procent van de leerlingen komt binnen met een MAVO-advies
- er zitten nauwelijks allochtone leerlingen op school: groen onderwijs is onder allochtonen niet in trek, omdat het groene beroep in de allochtone cultuur minder status heeft

personeel

- 36 docenten
- het onderwijsondersteunende team bestaat uit zes medewerkers
- medewerkers worden medeverantwoordelijk gesteld voor de uitvoering van het beleid van de school: dat betekent geen harde hand, maar een leerlinggerichte aanpak
- leerlingen leren verantwoordelijkheid te dragen voor hun leerproces en de hoeveelheid werk die zij zullen verrichten

In- en uitstroom

kenmerken / ontwikkelingen

- de school kent sinds drie jaar forse groei (in drie jaar tijd is het aantal leerlingen verdubbeld); deze groei doet zich met name voor in het eerste jaar, maar ook in het tweede en derde jaar is er een kleine groei
- ook de IVBO-afdeling groeit
- IVBO-leerlingen volgen in het vierde leerjaar 'gewoon' onderwijs op A-niveau (laagste niveau), maar wel in kleinere groepen
- de eerste drie jaren zijn de groepen op VBO-niveau heterogeen; niveau's A, B, C en D bij elkaar

oorzaken van groei

- de kleinschaligheid van de school (400 leerlingen) is een belangrijke reden voor ouders om te kiezen voor de VBO-groenschool in plaats van voor de scholengemeenschap die 4000 leerlingen heeft
- veel aandacht voor communicatie met leerlingen en ouders
- veel individuele aandacht voor leerlingen, waardoor zij zich op hun gemak voelen en met plezier naar school komen: school benadrukt het 'zachte' karakter van de manier waarop ze met elkaar omgaan
- het brede karakter van de school, leerlingen kunnen na het afronden van VBO-groen nog alle richtingen uit
- goede leerprestaties: van de 70 leerlingen deden 28 leerlingen eindexamen op minimaal C-niveau en ongeveer veertig procent van de leerlingen kiest voor de beroepsgerichte leerweg

motieven basisscholen voor advies VBO-groen

- keuze ligt in de eerste plaats bij leerlingen en ouders
- bij de keuze van ouders en leerlingen speelt mee dat VBO-groen in deze regio veel toekomstmogelijkheden heeft
- kinderen die specifieke interesse hebben in bloementeel en diervverzorging wordt op mogelijkheid gewezen van VBO-groen

motieven scholen voor speciaal onderwijs voor advies VBO-groen

- meestal eigen keuze van leerling en ouders gebaseerd op interesse
- ouders en kinderen kiezen ook wel vanwege toekomstperspectief
- bij kinderen met sociaal-emotionele problemen wordt wel eens VBO-groen geadviseerd, omdat de school goed met dat type leerlingen weet om te gaan

indicatiestelling IVBO

- kinderen die van het speciaal onderwijs afkomen zijn al getest
- bij aanmelding van leerlingen uit het reguliere onderwijs worden twee intakegesprekken gehouden:
 1. met de leerkracht van groep acht van de basisschool over: leervordering, capaciteiten en gedrag van de leerling;
 2. met de ouders van de leerling (met of zonder de leerling erbij), over: sociale en emotionele factoren en de verwachtingen die ouders en leerlingen hebben van de VBO-groenschool;uit deze gesprekken blijkt of de leerling in aanmerking komt voor IVBO; potentiële IVBO-leerlingen worden getest met de IBO-differentiatietest; de test mag door een docent worden afgenomen; een externe psycholoog of orthopedagoog interpreteert de test en neemt uiteindelijk de beslissing

Onderwijsaanbod en schoolcultuur

feitelijk

- leerlingen worden de eerste drie jaar in heterogene klassen geplaatst, de vierde klas is homogeen samengesteld
- leerlingen werken met taakkaarten: dit houdt in dat leerlingen voor een periode van vier weken opdrachten krijgen die ze in eigen tempo kunnen uitvoeren: leerlingen die veel aan kunnen krijgen taken op MAVO-niveau
- tijdens de lessen richten docenten zich in het bijzonder op de persoonlijke ontwikkeling van leerlingen, prestaties hebben geen eerste prioriteit
- in de VBO-basisvorming is er geringe aandacht voor groenvakken, slechts twee uur per week wordt besteed aan de vijf groenvakken, binnen het IVBO wordt vier uur per week aandacht aan deze vakken gegeven
- de school benadrukt niet te veel het groene karakter, maar meer het brede karakter (zelfs de stageplaats aan het einde van de opleiding hoeft niet in een groenrichting te worden gevolgd)

individuele aandacht voor (risico)leerlingen

- de 'zachte' benadering staat voorop: er worden voorwaarden gecreëerd waaronder leerlingen zich prettig voelen en zij krijgen de verantwoordelijkheid om het eigen tempo te bepalen
- persoonlijke ontplooiing, de houding van leerlingen en doorzettingsvermogen zijn belangrijker dan leerprestaties: zelfstandigheid en verantwoordelijkheid zijn de centrale begrippen
- via taakkaarten leren leerlingen een positieve werkhouding te ontwikkelen en opdrachten waar ze aan beginnen daadwerkelijk af te ronden

kenmerken van de schoolcultuur

- betrokkenheid bij leerlingen, samenwerking met leerlingen en ouders, verantwoordelijkheid voor het leerproces en kleinschaligheid
- persoonlijke ontplooiing van de leerlingen staat voorop; leerlingen behoren zich prettig te voelen, dan komen de prestaties vanzelf

Contacten met toeleverende scholen

voorlichtingsactiviteiten

- alle basisscholen die ervoor openstaan worden jaarlijks bezocht door een manager van de VBO-groenschool, daarnaast wordt op twaalf basisscholen een voorlichtingsavond gegeven (andere scholen kwamen al eerder op deze voorlichtingsavonden, nu heeft het groencollege hier ook toegang toe gekregen)
- alle basisscholen krijgen voorlichtingsmateriaal en een aardigheidje (bijvoorbeeld een plantje of bloemen) toegestuurd
- leerlingen met een VBO-of een VBO/MAVO-advies kunnen de open dag bezoeken; op de open dag kunnen ze lessen volgen en krijgen ze foldermateriaal mee naar huis
- leerlingen kunnen samen met hun ouders naar het open huis komen; deze wordt 's avonds en op een zaterdag volgend op de open dag gehouden
- de school geeft zo realistisch mogelijk voorlichting: het is een brede school, die zich niet alleen richt op groene vakken

contacten met basisscholen

- met de basisscholen is contact om leerlingen te werven
- na aanmelding van een leerling bij VBO-groen wordt een gesprek gehouden met de leerkracht van groep acht over leervordering, capaciteiten en gedrag
- de school verstuurt geen rapporten naar de basisscholen; sommige scholen informeren hoe het met de leerling gaat of leerlingen komen uit zichzelf weer langs om de basisschool op de hoogte te stellen

contacten met scholen voor speciaal onderwijs

- bij aanmelding worden leerlingen doorgesproken
- leerlingen met leerachterstand worden in eerste jaar begeleid door ambulante begeleider vanuit speciaal onderwijs
- symbiose-afspraken; leerlingen van school voor speciaal onderwijs volgen het vak techniek bij VBO-groen

Imago

perceptie (I)VBO-groenschool

- een kleine school met een 'zachte' benadering van individuele leerling
- brede opleiding waarmee leerlingen alle richtingen op kunnen
- goede voorbereiding op MBO doordat leerlingen zelfstandig leren werken

perceptie basisscholen

- praktijkgericht; goede school voor kinderen die met handen bezig moeten zijn
- (I)VBO-groenschool besteed veel aandacht aan opvang van eersteklassers
- (I)VBO-groenschool speelt meer dan andere scholen in op de individuele mogelijkheden van kinderen; ze stemmen hun aanbod af en geven waar nodig extra begeleiding
- jammer dat MAVO ontbreekt op VBO-groen; bij VBO-MAVO-advies kiezen ouders nu toch vaak voor een kolossale scholengemeenschap

perceptie scholen voor speciaal onderwijs

- er wordt rekening gehouden met individuele verschillen; leerlingen die minder sterk zijn worden goed opgevangen
- VBO-groen heeft een team van enthousiaste leerkrachten dat zich wil inzetten voor leerlingen met problemen
- VBO-groen accepteert misschien te gemakkelijk wat de leerling presteert; speciaal onderwijs is beter in staat om uit de leerling te halen wat er in zit
- goede samenwerking rond de toelating

(I)VBO-groenvestiging binnen AOC 5

Schoolkenmerken

vestiging

- school ligt in een stad
- het gebouw is drie jaar oud; een paar klaslokalen zijn nog niet in gebruik
- drie grote scholengemeenschappen in de nabije omgeving
- het AOC biedt, in hetzelfde gebouw, naast de VBO-groenopleiding ook een MBO-opleiding aan

bereikbaarheid

- vanuit één richting is er een goede treinverbinding, vanuit de andere richting is alleen busvervoer mogelijk
- door het grote aantal leerlingen dat gebruik maakt van de treinverbinding is er een grootgebruik contract gesloten met de NS (een kortingscontract), waarvan leerlingen gebruik kunnen maken
- leerlingen zelf hebben in het algemeen geen problemen met de reistijd: *'in deze regio is men gewend te reizen'*

toeleveringsgebied

- de school heeft een streekfunctie
- de VBO-groenschool is de enige VBO-groenschool in de regio
- de vbo-groenschool ziet de scholengemeenschappen in de stad niet als concurrenten, omdat hun voedingsgebied veel groter is dan dat van de scholengemeenschappen

Leerling- en personeelskenmerken

leerlingen

- 260 leerlingen waarvan 110 IVBO
- leerlingen die voor de VBO-groenschool kiezen, waren vaak op de basisschool niet de beste leerlingen: hebben meer aandacht nodig en kiezen daarom voor een kleinschalige VBO-school
- geen allochtone leerlingen
- leerlingen zijn bijna allemaal afkomstig van basisscholen uit de directe omgeving van de school

personeel

- 36 personeelsleden, waarvan 30 docenten
- een groot deel van de docenten werkt parttime, door krapte op de arbeidsmarkt krijgen de huidige leraren steeds meer uren
- een jonge groep docenten; een groot deel is jonger dan 30 jaar: voordeel is dat zij vol ideeën zitten en opgeleid zijn om gedifferentieerd te werken met leerlingen; nadeel is dat zij minder ervaren zijn

In- en uitstroom

kenmerken / ontwikkelingen

- de school kent sinds drie jaar een forse groei, deze groei doet zich voor in het eerste en (met name) het derde schooljaar; dit jaar zijn er twee extra derde klassen bijgekomen; het gaat om leerlingen die de basisvorming elders hebben gevolgd
- ook de IVBO-afdeling is gegroeid
- sommige leerlingen volgen de basisvorming op de VBO-groenschool en doen de vervolgopleiding op een scholengemeenschap; ook andersom komt dit voor

oorzaken van groei

- nieuwe locatie heeft een betere uitstraling; ouders kiezen nu eerder voor de school
- toenemende populariteit van groen-richtingen, met name bloemsierkunst en dierhouderij (in het bijzonder paardenhouderij)
- de school trekt veel leerlingen uit een groeigemeente in de buurt
- positieve, mondelinge reclame van ouders

motieven basisscholen voor advies VBO-groen

- interesse van leerlingen
- leerkracht adviseert AOC bij twijfel tussen VBO en IVBO; leerlingen op VBO-groenschool hebben meer kans om VBO-niveau te halen vanwege de tijd en aandacht die deze school aan moeilijke leerlingen besteedt
- alleen als leerlingen echt gemotiveerd zijn; in principe zijn leerlingen op deze leeftijd te jong om een beroepskeuze te maken en zien de basisscholen ze het liefst naar de brugklas van een scholengemeenschap gaan

motieven scholen voor speciaal onderwijs voor advies VBO-groen

- interesse van de leerling in dieren en tuinieren
- de praktische leerlingen
- goed toekomstperspectief; leerlingen krijgen later allemaal werk
- goede leerlingopvang
- de school biedt duidelijk structuur aan leerlingen; geeft aan wat ze van leerlingen verwacht; met name voor leerlingen uit speciaal onderwijs gunstig, omdat die vaak wat ongestructureerd zijn

indicatiestelling IVBO

- leerlingen uit het speciaal onderwijs zijn al getest met de IBO differentiatietest
- leerlingen waarvan de reguliere basisschool vermoedt dat ze op IVBO thuishoren, worden getest met de IBO-differentiatietest; in de helft van de gevallen doet de basisschool deze test zelf, in de andere helft wordt deze test op verzoek van het VBO-groen door een extern bureau gedaan; soms wordt op advies van ouders een test gedaan; de uiteindelijke beslissing wordt genomen door de orthopedagoog of psycholoog van het externe bureau of door degene die op de basisschool de test heeft afgenomen

Onderwijsaanbod en schoolcultuur

feitelijk

- in de eerste schoolweek van het jaar hebben de leerlingen een introductieweek; de bedoeling is dat leerlingen elkaar beter leren kennen, zodat zij zich de rest van het jaar prettig zullen voelen op school
- in de eerste twee jaar wordt de basisvorming aangeboden
- naast de basisvorming wordt twintig procent van de tijd besteedt aan groen-vakken: planten en dieren

individuele aandacht voor (risico)leerlingen

- de kleinschaligheid van de school waarborgt een persoonlijke aandacht voor alle leerlingen: alle leerlingen kennen elkaar
- sommige ouders kiezen er zelfs voor om hun kind alleen de basisvorming op deze VBO-groenschool te laten volgen, omdat de persoonlijke aandacht voor hen van belang is
- instroom leerlingen voor klas twee en drie: intakegesprekken in de maanden maart en april

kenmerken van de schoolcultuur

- getracht wordt een open sfeer te creëren waarin leerlingen zich op hun gemak voelen
- de afstand tussen leerlingen, leraren, ouders en schoolleiding wordt zo klein mogelijk gehouden: de deur naar de kamer van de schoolleiding staat altijd open voor leerlingen
- ouders kunnen bij vragen altijd contact opnemen met de schoolleiding: door de enorme groei is het echter niet altijd mogelijk de directeur zelf te spreken (ouders zijn daar niet altijd blij mee)

Contacten met toeleverende scholen

voorlichtingsactiviteiten

- een PR-medewerker (docent die een deel van zijn tijd hiervoor beschikbaar heeft) onderhoudt contacten met basisscholen en andere scholen waar voorlichtingsmateriaal wordt verspreid
- mondelinge reclame door ouders blijkt uit een eigen onderzoekje een belangrijke reden (35%) voor de schoolkeuze
- actieve acquisitie: reclame op de regionale radio, in de regionale dagbladen, op de kabelkrant, brochures voor nieuwe bewoners, duidelijke aanduiding op de stadsplattegrond en op de lichtkrant bij de bibliotheken in de regio
- twee inloopavonden in november voor ouders en leerlingen die belangstelling hebben voor VBO-groen
- voor twijfelaars wordt in januari een open dag gehouden en is er nog een inloopavond in februari

contacten met basisscholen

- de PR-medewerker onderhoudt contacten met de basisscholen
- een enkele keer wil een school in het speciaal onderwijs een iets grotere groep leerlingen doorsturen; daarover wordt dan uitgebreid overlegd
- met name contacten rond voorlichting; basisscholen zijn te spreken over de presentatie van vbo-groen (bijvoorbeeld: kinderen gaan na open dag met een product naar huis)
- gesprek met mentor over aangemelde leerlingen wordt als prettig ervaren

contacten met speciaal onderwijs

- uitgebreide contacten; mentoren van VBO-groen komen op school praten over de aangemelde leerlingen
- VBO-groenschool raadpleegt speciaal onderwijs in geval van problemen; de school heeft de indruk dat die informatie vervolgens ook benut wordt
- school wordt op de hoogte gehouden van de vorderingen in de eerste klas

Imago

perceptie VBO-groenschool

- goede uitstraling door de mooie locatie
- kleine school; persoonlijke benadering van leerlingen en ouders
- groene opleiding die leerlingen opleidt voor alle richtingen
- in bepaalde richtingen zijn leerlingen zeer succesvol in het vinden van een baan
- school heeft een jong lerarenteam

perceptie basisscholen

- kleinschalig; niet zo'n afstand tussen leerkrachten en leerlingen
- persoonlijke benadering van leerlingen
- duidelijke inhoudelijke lijn; degelijk onderwijs wat betreft praktijkvakken
- duidelijke regels; weinig vandalisme, weinig verzuim
- VBO-groen heeft bij leerlingen het imago van boerenschool

perceptie scholen voor speciaal onderwijs

- zeer geschikt voor leerlingen uit speciaal onderwijs met name vanwege structuur en kleinschaligheid
- sluit met 'groene' en praktische karakter goed aan op interesse van de leerlingen

(D)VBO-groenvestiging binnen AOC 6

Schoolkenmerken

vestiging

- in dorp
- twee grote scholengemeenschappen in de buurt

bereikbaarheid

- goed bereikbaar met openbaar vervoer

toeleveringsgebied

- leerlingen komen uit omliggende dorpen in een straal van 35 kilometer

Leerling- en personeelskenmerken

leerlingen

- 350 leerlingen waarvan minder dan de helft IVBO
- driekwart meisjes
- weinig allochtonen
- wel kinderen met agrarische achtergrond

personeel

- de school zoekt docenten die in de sfeer en in het team passen

In-en uitstroom

kenmerken/ ontwikkelingen

- de afgelopen drie jaren 25 procent groei na een paar jaar terugloop
- steeds meer meisjes en MAVO-leerlingen

oorzaken van groei

- relatief kleine school steekt positief af tegen de grotere concurrent
- kleinschaligheid is goed te overzien voor leerlingen en personeel
- er zijn bijna geen tussenuren die uitvallen

oorzaken van toename aantal MAVO-leerlingen

- school laat in voorlichting zien dat MAVO-leerlingen op het AOC welkom zijn
- overtuigt ouders van de 'meerwaarde' van het groene klimaat

motieven basisscholen voor advies VBO-groen

- leerlingen waarvan duidelijk is dat ze geïnteresseerd zijn in planten en dieren
- MAVO-leerlingen die in een 'zachte' omgeving het best tot hun recht zullen komen

motieven scholen voor speciaal onderwijs voor advies VBO-groen

- belangstelling voor 'groen' is doorslaggevend voor ouders en kind
- leerlingen die extra begeleiding nodig hebben, worden goed opgevangen

indicatiestelling IVBO

- kinderen uit het SO hebben op hun eigen school de IBO toets al ondergaan en hoeven dus niet nog eens getest te worden
- basisscholen geven vaak al aan of ze vermoeden dat het een I-leerling is; een toelatingscommissie (directeur, IVBO-coördinator leerlingzaken) bekijkt het basisschooladvies en indien zij van mening zijn dat leerling in aanmerking komt voor toelating dan doet een externe psycholoog de IBO differentiatietest

Onderwijsaanbod en schoolcultuur

feitelijk

- eerste en tweede klas basisvorming en daarnaast groene vakken
- groene vakken: bloemschikken, groenvoorziening, dierenhouderij, verwerking agrarische producten, agrarische bedrijfseconomie, agrarische techniek
- in klas vier stage

individuele aandacht voor (risico)leerlingen

- elke klas heeft een mentor
- elke maand leerlingbesprekingen over alle leerlingen
- remedial teacher aanwezig

kenmerken van schoolcultuur

- duidelijke gedragsregels
- niet het leren, maar het functioneren van leerlingen staat voorop

Contacten met toeleverende scholen

voorlichtingsactiviteiten

- wervingsstrategie is er op gericht op (ouders van) potentiële leerlingen en leerkrachten van groep acht
- open dag

contacten met basisscholen

- contacten met name rond voorlichting
- eindrapport van eerste klas wordt naar basisschool gestuurd

contacten met scholen voor speciaal onderwijs

- VBO-groenschool vraagt in geval van problemen advies aan de school voor speciaal onderwijs
- contacten rond de overdracht van leerlingen; vervolgscholen komen leerlingen doorspreken

Imago

perceptie VBO-groenschool

- kleinschalig en leerlinggericht
- veilige school
- respect voor de natuur
- een 'MAVO met een groen randje'

perceptie basisschool

- veel individuele aandacht; daarmee onderscheidt VBO-groen zich positief van andere scholen
- positieve berichten van oud-leerlingen

perceptie scholen voor speciaal onderwijs

- VBO-groen biedt leerlingen veel structuur
- goede leerlingenzorg; goed georganiseerde remedial teaching

Vestigingen met zwakke c.q geen groei

(I)VBO-groenvestiging binnen AOC 7

Schoolkenmerken

vestiging

- rand van kleine stad

bereikbaarheid

- bus stopt voor de school

toeleveringsgebied

- de stad
- straal van circa 15 kilometer

Leerling en personeelskenmerken

leerlingen

- 320 leerlingen; 300 VBO, 20 IVBO
- slechts klein deel heeft agrarische achtergrond
- steeds meer leerlingen uit de stad, minder uit omliggende gemeenten
- weinig allochtone leerlingen

personeel

- omvang 35 personeelsleden
- school kan weinig eisen stellen bij selectie vanwege krapte op de arbeidsmarkt
- afgelopen jaar inkrimping van lerarenkorps vanwege daling van het aantal leerlingen; de jonge docenten moeten als eerste weg

In- en uitstroom

ontwikkelingen

- dit jaar terugloop van 370 naar 320
- lagere instroom klas 1
- uitstroom na klas 2 naar andere vormen van voortgezet onderwijs

oorzaken van daling

- voorkeur van ouders voor 'dakpanscholen' (scholen met VBO/MAVO-klassen)
- door de basisvorming heeft deze school een minder sterke concurrentiepositie gekregen en speelt de afstand tot de school een belemmerende rol
- toename van switchen na klas 2 door basisvorming (leerlingen moeten dan keuze maken)

motieven basisscholen voor advies VBO-groen

- kinderen die niet specifiek technisch zijn en wel geïnteresseerd zijn in planten en dieren krijgen VBO-groenadvies
- naarmate de afstand tot de VBO-groenschool toeneemt, gaat interesse een grotere rol spelen; leerkracht van groep 8: 'Anders ga je toch liever naar een school in de buurt, helemaal nu de eerste twee jaar toch min of meer hetzelfde zijn'
- leerlingen die veel begeleiding nodig hebben of wat onzeker zijn, krijgen het advies om op VBO-groen te gaan kijken

motieven scholen voor speciaal onderwijs voor advies VBO-groen

- VBO-groen heeft een zachter klimaat dan andere VBO-scholen; leerlingen uit het speciaal onderwijs kunnen zich op VBO-groen makkelijker handhaven

Onderwijsaanbod en schoolcultuur

onderwijsaanbod

- brede opleiding; na vier jaar kunnen de leerlingen alle kanten op binnen het MBO
- praktijkgericht
- ook in klas 1 en 2 al aandacht voor 'groene vakken' en praktijk
- vakrichtingen: groenvoorziening, plantenteelt, bloemschikken, diervverzorging, verwerking agrarische producten, akker- en weidebouw
- schoolloopbaan VBO-MBO-HBO is voor leerlingen soms rustiger dan de stap HAVO-HBO. Ze kunnen op deze school hetzelfde bereiken op een meer ontspannen wijze

kenmerken van schoolcultuur

- kleinschalig
- prettige en natuurlijke omgeving
- rust en ruimte
- plezierige sfeer

Contacten met toeleverende scholen

voorlichtingsactiviteiten

- PR-groep organiseert verschillende activiteiten
- open dag; op grond van belangstelling op open dag (1200 leerlingen) valt het aantal aanmeldingen tegen
- voorlichtingsavonden op basisscholen
- meeloopdag
- verspreiding van folders en videoband AOC naar basisscholen
- uitnodiging aan onderwijzend personeel basisscholen om te komen kijken

contacten basisscholen

- contacten vinden alleen plaats in het kader van voorlichtingsactiviteiten
- de ervaringen zijn positief: open dag is perfect geregeld en voor leerlingen (ongeacht het niveau) is het leuk om op de school rond te kijken; er valt wat te zien en te ontdekken zoals dieren, planten en praktijklokalen

contacten speciaal onderwijs

- samenwerkingsverband: leerlingen van VSO volgen enkele uren per week les op de VBO-groenschool (symbiose-onderwijs)
- leerlingen die naar het regulier voortgezet onderwijs gaan, kunnen beschikken over een ambulante begeleider; deze heeft contact met leerling, ouders en de school

Imago

perceptie VBO-groenschool

- het beeld dat ouders hebben van VBO-groen is nog steeds het werken met koeien en varkens, aldus de directeur; het imago dat VBO-groen eigenlijk wil hebben (brede opleiding, natuur) is nog niet doorgevoerd

perceptie basisscholen

De school heeft bij de basisscholen een 'buitengewoon goede naam'

- individuele aandacht
- praktijkgericht
- idealistisch
- goede opvang, de school gaat goed met leerlingen om
- kinderen die er heen gaan zitten er met veel plezier
- van mbo scholen krijgt de VBO-groenschool positieve berichten; VBO-leerlingen werken over het algemeen zelfstandiger dan leerlingen van het AVO; daarnaast zijn deze leerlingen 'vak'mensen
- VBO-groen komt nog te veel over als agrarische school; dat is jammer omdat het voor leerlingen die er goed zouden passen een drempel is om er naar toe te gaan

perceptie scholen voor speciaal onderwijs

- zachter klimaat dan op andere VBO-scholen
- kleine klassen waardoor leerlingen voldoende toezicht en aandacht krijgen

(D)VBO-groenvestiging binnen AOC 8

Schoolkenmerken

Vestiging

- in dorp
- oud gebouw, binnenkort verhuizing naar nieuwe locatie
- scholengemeenschap in het dorp; goede contacten; geen concurrentie maar samenwerking met deze school

bereikbaarheid

- 5 minuten loopafstand van NS-station

toeleveringsgebied

- straal van 25 kilometer
- leerlingen komen met name van buiten het dorp

Leerling- en personeelskenmerken

leerlingen

- 305 leerlingen waarvan: 190 VBO, 80 IVBO en 35 MBO
- in de VBO-klassen zitten ongeveer 20 leerlingen die eigenlijk een IVBO-advies hebben, maar waarvan de school verwacht dat ze VBO kunnen halen; die krijgen op deze manier een kans
- 1 op de 10 komt van het platteland
- evenveel jongens als meisjes

personeel

- circa 30 personeelsleden (inclusief de ondersteuning)
- bij selectie aandacht voor flexibiliteit, want uitwisseling van docenten tussen verschillende AOC's komt nog wel eens voor
- bij selectie wordt benadrukt dat de taak niet alleen uit lesgeven bestaat; extra inzet voor leerlingenzorg en buitenschoolse activiteiten wordt verwacht

In-en uitstroom

ontwikkelingen

- groei; de laatste vier jaar steeds zes à zeven leerlingen meer in de eerste klas
- kleine uitstroom als gevolg van invoering basisvorming; één à twee kinderen kiezen aan het eind van de tweede klas voor een andere VBO-opleiding

oorzaken van groei

- goed toekomstperspectief voor leerlingen: veel werk in groenvoorziening en plantenteelt
- goede naam in de regio op het gebied van leerlingenzorg
- kleine school in grote organisatie (AOC) zodat ouders weten dat er continuïteit is
- positieve mond-tot-mondreclame

motieven van reguliere basisscholen voor advies VBO-groen

- interesse in planten en dieren
- VBO biedt vanwege beroepsgerichtheid betere toekomstmogelijkheden dan MAVO
- leerlingen die moeite hebben met theoretische vakken en praktisch zijn ingesteld, kunnen meteen aan de slag
- kinderen die moeite hebben met regulier onderwijs worden goed opgevangen

motieven van scholen voor speciaal onderwijs voor advies VBO-groen

- interesse in planten en dieren

indicatiestelling IVBO

- leerlingen uit het SO zijn al getest met de IBO differentiatie test
- reguliere scholen hebben soms een IBO differentiatie test gedaan; als dit niet gedaan is, of als de basisschool aangeeft nog te twijfelen, dan doet de schoolpsycholoog die aan het AOC verbonden is de test; advies van toeleverende school, CITO-toets en de uitslag van IBO-differentiatietest vormen input voor de toelatingscommissie. Deze bestaat uit de coördinator IVBO, RT-docent, coördinator VBO, directeur en de (externe) schoolpsycholoog; alle testen en adviezen spelen een rol maar de IBO-differentiatietest is het meest doorslaggevend, in combinatie met de 'stem van de psycholoog'; die moet zijn fiat geven

Onderwijsaanbod en schoolcultuur

feitelijk

- twee jaar basisvorming: afwisselend pakket van algemeen vormende, creatieve en praktische vakken; aandacht voor dans en drama
- vijf vakrichtingen: groene ruimte, bloemschikken en -binden, verwerking agrarische producten, plantenteelt, dierenverzorging
- stage: een week stage in de derde klas, een (halve) dag per week stage in de vierde
- examen op vier niveaus (A, B, C, D) mogelijk; C en D zijn vergelijkbaar met MAVO
- vanwege kleinschaligheid minder keuzemogelijkheden: geen scheikunde in eindexamen en van de vijf vakrichtingen kan er elk jaar een niet door gaan; dit wordt opgelost door uit te wisselen met een kleine VBO-groenschool in de buurt; consequentie is dat een groepje leerlingen daar dan een dag in de week heen moet reizen

individuele aandacht voor leerlingen

- beperking van verschillende leerkrachten in de eerste klas om de nieuwe leerlingen beter te kunnen opvangen en begeleiden
- leerlingbegeleiders en klassenmentoren zorgen samen voor opvang en begeleiding
- bij leerproblemen is remedial teaching mogelijk

kenmerken van schoolcultuur

- kleinschalig (niet zo'n grote overstap van basisschool)
- vriendelijke omgang met elkaar
- leerlingen en leerkrachten kennen elkaar goed, veel onderlinge contacten

Contacten met toeleverende scholen

voorlichtingsactiviteiten

- open dag voor basisscholen
- open dag voor ouders en leerlingen
- publiciteit in de plaatselijke krant over de school
- elk jaar 'groene' les (een uur agrarisch onderwijs) op 30 van de 120 basisscholen in de omgeving
- een basisschool merkt op dat voorlichting vanuit de VBO-groenschool de laatste zes à zeven jaar verbeterd is, goed PR-beleid

contacten basisscholen

- contact met toeleverende basisscholen bij aanmelding leerling
- in geval van vragen over de leerlingen gedurende het traject wordt contact opgenomen met basisschool
- coördinator VBO en coördinator IVBO hebben contactpersonen in basisonderwijs
- tweede rapport en eindrapport van de eerste klas gaan naar basisschool zodat deze op de hoogte blijft van de vorderingen

contacten speciaal onderwijs

- in geval van speciaal onderwijs altijd persoonlijk contact tussen coördinator VBO-groen en leerkracht groep acht
- ook later in het traject is er nog contact tussen voortgezet onderwijs (VO) en speciaal onderwijs in geval van problemen met de leerling vraagt het VO om advies en verder wordt de LOM school op de hoogte gehouden van vorderingen
- coördinator IVBO bezoekt alle scholen voor speciaal onderwijs
- zes keer per jaar overleg met scholen voor voortgezet speciaal onderwijs in de omgeving om te kijken welke leerlingen door kunnen stromen naar VBO (en soms andersom), proefdraaien van leerlingen is mogelijk

Imago

perceptie VBO-groenschool

- goede naam wat betreft leerlingenzorg

perceptie basisscholen

- ouders kiezen voor veilige school; directeur: *'De rottigheid van zo'n grote stadsschool... dat zal voor ouders wel meespelen'*
- positief imago ten opzichte van andere VBO-scholen. VBO heeft wel eens de naam 'vergaarbak' te zijn; directeur: *'Als ze niet naar de MAVO kunnen, dan maar naar de Its... De keuze voor groen daarentegen is altijd bewust gemaakt, die heeft dus niet het 'vergaarbak' imago'*
- positieve ervaringen/ enthousiaste verhalen van leerlingen die naar VBO-groen zijn gegaan

perceptie scholen voor speciaal onderwijs

- VBO-groen sluit qua sfeer goed aan bij speciaal onderwijs

(I)VBO-groenvestiging binnen AOC 9

Schoolkenmerken

vestiging

- centrum van de stad
- oud gebouw; dit jaar start renovatie
- een groot college voor VBO-MAVO in de straat
- vier grote scholengemeenschappen binnen een straal van 15 kilometer

bereikbaarheid

- NS station op loopafstand

toeleveringsgebied

- straal van 25 kilometer
- van oorsprong een streekfunctie

Leerling- en personeelskenmerken

leerlingen

- 300 leerlingen dagschool, 40 procent IVBO
- 300 leerlingen vakopleiding, gemiddeld 60 per dag
- veel leerlingen met leer- en gedragsproblemen
- gevoelige kinderen
- duidelijke voorkeur om met plant en dier te werken

personeel

- 35 personeelsleden
- school zoekt zeer gemotiveerde leerkrachten omdat van hen verwacht wordt dat ze naast lesgeven ook leerlingen begeleiden en participeren in projecten (bijvoorbeeld 'de veilige school', 'sociale vernieuwing')

In-en uitstroom

ontwikkelingen

- stabiel: al een aantal jaar achter elkaar zijn er vier eersteklassen
- 25 nieuwe leerlingen in bovenbouw, met name in klas 3
- terugloop van 75 vorig jaar naar 68 dit jaar, niet helemaal tevreden met aantal instromers, aan de andere kant wil de school kleinschaligheid behouden
- uitstroom vooral aan eind van klas 1 en klas 2
- in -en uitstroom heffen elkaar op

oorzaken van matige instroom eerste klas

- concurrentie van het nabijgelegen VBO-MAVO-college
- school gaat dit jaar renoveren, kan overlast veroorzaken en dat schikt ouders wellicht af
- de breedte van de opleiding is onvoldoende bekend bij ouders

motieven basisscholen voor VBO-groenadvies

- interesse van leerling in planten en dieren
- kinderen met 'groene vingers'
- de minder weerbare kinderen zijn beter op hun plek op VBO-groen; de populatie van het reguliere VBO is over het algemeen wat ruwer qua gedrag

motieven scholen voor speciaal onderwijs voor VBO-groenadvies

- interesse van leerlingen voor planten en dieren
- als een leerling erg onzeker is, wordt ook wel aan VBO-groen gedacht
- kinderen die meer praktisch dan cognitief zijn aangelegd

Indicatiestelling IVBO

- alle leerlingen worden getest met de IBO differentiatie toets door een extern bureau; dit is een doorslaggevende test: voor de plaatsing op de I-afdeling moet het AOC zwart op wit een I-advies van een extern bureau hebben (wettelijk verplicht); als ze dit niet hebben, krijgen ze geen financiële middelen voor een leerling

Onderwijsaanbod en schoolcultuur

feitelijk

- in de eerste twee jaar aandacht voor praktijkvakken in de lessen beroepenoriëntatie
- aan het einde van tweede leerjaar keuze voor een leerweg en praktijkvakken
- vijf vakrichtingen: 'bloem', 'plant', verwerking agrarische producten, 'dier' en 'groen'
- IVBO-leerling heeft een dag stage per week in het vierde jaar
- VBO-leerling heeft een halve dag stage per week in het vierde jaar

individuele aandacht voor leerlingen

- meer dan twintig jaar ervaring met leerlingenzorg
- de school ontwikkelt zelf cursussen sociale vaardigheden en faalangst
- elke klas heeft een klassenleerkracht (mentor) en deze mentor heeft extra mentoruren
- voor eerstejaars zoveel mogelijk lessen door de mentor
- per leerjaar een coördinator voor de mentoren
- van elke leerling wordt een handelingsplan opgesteld
- wekelijkse leerlingbesprekingen
- intern begeleidingsteam
- externe begeleiding door orthopedagoog en adviesbureau voor opleiding en beroep

kenmerken van schoolcultuur

- leerlingen moeten zich veilig voelen: er worden duidelijke afspraken over omgangsnormen gemaakt tussen leerlingen onderling en tussen docenten en leerlingen
- van leerkrachten wordt veel inzet verwacht; buiten de reguliere uren verzorgen ze bijvoorbeeld zelf de remedial teaching
- prettige sfeer; dat blijkt onder andere uit ervaringen van leerlingen die vanuit een andere VBO-school overstappen

Contacten met toeleverende scholen

voorlichtingsactiviteiten

- bezoek aan alle basisscholen die normaal gesproken leerlingen leveren; VBO-groenschool heeft gesprek met leerkracht groep 8 over de voortgang van oud-leerlingen en over de school
- info-avonden op tien basisscholen in omgeving
- info-avonden op VBO-groenschool
- open dag in januari
- doe-middag, leerlingen die een VBO-MAVO-advies hebben en echt geïnteresseerd zijn in de VBO-groenschool lopen een middag mee
- een PR-groep bestaande uit docenten organiseert de voorlichtingsactiviteiten; er is echter te weinig tijd om strategisch te bepalen hoe de sterke punten het best overgebracht kunnen worden op potentiële leerlingen en hun ouders

contacten met basisscholen

de perceptie van basisscholen loopt nogal uiteen:

- een directeur heeft de indruk dat leerkrachten van groep 8 niet op de hoogte zijn van wat de biologische school doet
- directeur gaat op eigen initiatief bij alle vervolgscholen langs om met de brugklascoördinator de toekomstige leerling door te spreken; op die manier komt hij ook bij VBO-groen; ook over brugklassers is er een gesprek om de voortgang in de gaten te houden en in geval van problemen de VBO-groenschool te adviseren
- gesprek met leerkracht groep 8 over de voortgang van brugklasleerlingen

contacten met speciaal onderwijs

- goede nazorg via ambulante begeleider
- leerkracht ontvangt gedurende twee jaar voortgangsgegevens van de leerling
- leerlingen worden een jaar door een ambulante begeleider van de school voor speciaal onderwijs begeleid; ook als zich daarna nog problemen voordoen, doet de VBO-groenschool beroep op deze begeleider

Imago

perceptie VBO-groenschool

- VBO-en IVBO-leerlingen staan bekend als niet het makkelijkste soort leerlingen; coördinator leerlingenzorg heeft het gevoel dat de populatie de laatste tien jaar veranderd is; leerlingen van nu krijgen minder waarden en normen mee van thuis
- indruk dat basisscholen de leerlingen die niet op een andere school terecht kunnen, naar VBO-groen sturen

perceptie basisscholen

- sommige leerlingen gaan naar VBO-groen, omdat ze niet weten wat ze anders moeten
- sommige leerlingen hebben geromantiseerd beeld; ze verwachten dat ze meteen met dieren aan de slag kunnen en dat valt dan vaak tegen, want feitelijk verschilt het eerste jaar niet veel van andere VBO-opleidingen
- intensieve opvang en begeleiding waardoor potentiële probleemleerlingen de school goed doorlopen

perceptie scholen voor speciaal onderwijs

- onderwijsaanbod sluit goed aan bij speciaal onderwijs
- goede leerlingbegeleiding
- kinderen die naar VBO-groenschool gaan maken een bewuste keuze en zijn daardoor gemotiveerd
- VBO-groenschool houdt meer dan andere scholen rekening met geaardheid van leerlingen
- VBO-groenschool biedt toekomstmogelijkheden; dit blijkt wanneer je leerlingen tegenkomt in bloemenzaak of tuincentrum
- weinig klachten over VBO-groenschool in vergelijking met andere scholen

(I)VBO-groenvestiging binnen AOC 10

Schoolkenmerken

vestiging

- gelegen buiten dorp
- terrein waarop internaten jeugdhulpverlening, zmk scholen en een lts aanwezig zijn
- school bestaat uit een aantal losse gebouwen
- halve hectare grond
- de school is van plan naar het dorp te verhuizen
- grote scholengemeenschap in dorp

bereikbaarheid

- slecht bereikbaar met openbaar vervoer

toeleveringsgebied

- straal van 30 kilometer
- met name dorpen
- concurrentie: veel scholen in een dunbevolkt gebied

Leerling- en personeelskenmerken

leerlingen

- 160 leerlingen; 30 procent IVBO
- circa 40 procent van de leerlingen heeft een agrarische achtergrond
- 30 procent meisjes
- de leerlingen die hier beginnen hebben een zeer bewuste keuze gemaakt en maken het bijna allemaal af

personeel

- 20 docenten
- bij werving wordt met name aandacht besteed aan capaciteiten en ervaringen in de omgang met zwakkere leerlingen; vanwege krapte op de arbeidsmarkt kunnen echter niet zoveel eisen gesteld worden

In-en uitstroom

ontwikkelingen

- instroom vrij stabiel de afgelopen tien jaar
- afname instroom bovenbouw van andere VBO-scholen (switchers) en van MAVO (aantal jaren geleden nog 20 instromers per bovenbouwklas, nu 10 à 12); instromers bovenbouw willen na de MAVO ter voorbereiding van MAS eerst een jaar VBO-groen doen
- leerlingen komen steeds minder 'van ver' door invoering van BAVO

oorzaken van stabiliteit onderbouw

- school heeft nog te veel het imago van 'landbouwschool' en profileert zich te weinig als algemene voorbereiding op MBO
- schoolterrein heeft een slechte naam vanwege criminaliteit en vandalisme
- relatief grote instroom dit jaar is toevallig. De school heeft de ervaring dat *'als Jantje komt, komt Pietje ook, maar als Jantje niet komt, komt er niemand'*

oorzaken afname instroom bovenbouw

- effect van sluiting agrarische afdelingen van scholen in de omgeving is inmiddels minimaal
- stagnatie in fusieproces van scholen in de omgeving leidde enige jaren terug tot extra aanmeldingen, ook dat effect is verdwenen
- scholengemeenschappen in de buurt laten leerlingen die willen switchen niet zomaar gaan, omdat elke leerling extra inkomsten voor de school betekent. Directeur: *'Een leerling moet wel heel gemotiveerd zijn voor VBO-groen wil-ie nog in een hogere klas van een scholengemeenschap uitstromen'*

motieven basisscholen voor advies vbo-groen

- eigen keuze van leerlingen, gebaseerd op belangstelling voor planten en dieren

motieven scholen voor speciaal onderwijs voor advies vbo-groen

- als kinderen graag met dieren of planten willen werken, krijgen ze het advies op VBO-groen te kijken
- kinderen die geen duidelijke voorkeur hebben voor een bepaalde school, krijgen advies VBO-groen, omdat het pedagogisch-didactisch een goede school is

indicatiestelling IVBO

- kinderen uit het SO zijn al door hun eigen school getest met de IBO-differentiatie test; het AOC neemt het advies over
- kinderen uit het reguliere basisonderwijs zijn nog niet getest, maar krijgen op grond van ervaringen basisschool en op grond van CITO een advies mee; als de basisschool aangeeft dat een leerling het VBO waarschijnlijk niet aankan, of als ze twijfelt tussen VBO en IVBO dan wordt door een extern bureau de IBO-differentiatie test gedaan; zo'n test door een extern bureau is verplicht; zonder een schriftelijke indicatiestelling krijgt de school namelijk geen geld voor opvang van leerlingen in het I-onderwijs

Onderwijsaanbod en schoolcultuur

feitelijk

- 32 uur basisvorming; 11 uur modulair (groene vakken en beeldende vorming)
- vooruitlopend op de nieuwe leerwegstructuur is de school dit jaar gaan experimenteren met een modulair aanbod; voor een aantal vakken was het onmogelijk een jaarrooster te maken; deze vakken (groene vakken en beeldende vorming) worden nu in blokken van 8 à 10 weken gegeven; dit betekent dat nieuwe leerstof ontwikkeld moet worden; dat doen de leerkrachten zelf
- in het modulair aanbod is geen onderscheid meer tussen VBO-en IVBO-afdelingen
- 45-minuten rooster; de uren die de school hiermee 'bespaart', worden besteed aan leerlingbegeleiding
- naast grote huisdieren is nu ook aandacht voor kleine huisdieren, omdat steeds meer leerlingen hier belangstelling voor hebben
- aan het eind van tweede klas kiezen leerlingen een van de volgende vakrichtingen: dierhouderij, groenvoorziening, bloemschikken
- deze vakrichtingen worden gecombineerd met plantenteelt

aandacht voor (risico)leerlingen

- goede zorgstructuur: leerlingbegeleiding, klasmentor
- directeur: 'VBO-groen in het algemeen heeft van oudsher een goede leerlingenzorg; dit komt doordat in de landbouw relatief veel IVBO-leerlingen voorkwamen. Het onderwijs is kleinschalig en het werken met planten en dieren heeft een 'heilzame' werking op probleemleerlingen en heeft daardoor veel raakvlakken met zorg'

kenmerken van schoolcultuur

- door de verschillende kleine gebouwen heeft de school iets gemoedelijks
- minder schools dan scholengemeenschap; kleinere afstand tussen leraar en leerling
- groot deel van docenten heeft agrarische achtergrond, verwantschap met de sector is op VBO-groen groter dan op VBO-techniek of VBO-consumptief
- sommige docenten hebben vaktechnische trots; zij geven af op het steeds minder vakgericht worden van het groen-onderwijs
- goede contacten met stageplaatsen

Contacten met toeleverende scholen

voorlichtingsactiviteiten

- directeur brengt informatiepakketten langs bij directeuren van basisscholen in de buurt
- open dag op VBO-groenschool
- doe-middag voor alle leerlingen van groep 8 die belangstelling hebben voor VBO-groen

contacten basisonderwijs

- intensief contact met de directies van scholen op het terrein, met name rond veiligheid en vandalisme
- directeuren van basisscholen worden gestimuleerd om leerlingen te interesseren voor een doe-middag
- participatie in samenwerkingsverband
- toeleverende scholen ontvangen rapporten van eersteklassers

contacten speciaal onderwijs

- VBO-groen houdt de toeleverende scholen goed op de hoogte van de vorderingen van leerlingen; grote scholengemeenschappen sturen ook wel rapporten op, maar daar komt op een gegeven moment de klad in

Imago

perceptie VBO-groenschool

- locatie doet afbreuk aan imago

perceptie basisscholen

- kinderen die praktisch zijn aangelegd komen goed tot hun recht
- in vergelijking met ander VBO zijn de leerlingen die naar VBO-groen gaan vaak wat rustiger
- vriendelijke school
- leerlingen zijn gemotiveerd, omdat ze doorgaans een bewuste keuze maken voor VBO-groen; de indruk bestaat dat het uitvalpercentage wat lager is dan bij andere VBO-scholen
- nadeel is dat de school opleidt voor een beroepsrichting; met name door ouders wordt dit als een beperking ervaren; de basisscholen zelf zijn wel op de hoogte van de brede mogelijkheden van VBO-groen

perceptie scholen voor speciaal onderwijs

- de zorgvuldige wijze waarop VBO-groen met leerlingen omgaat is een sterk punt; aandacht voor individuele leerlingen waardoor uitval en problemen meteen gesignaleerd worden
- deze VBO-groenschool staat te boek als een kleine school (met name voor ouders aantrekkelijk) die veel structuur biedt en praktijkgericht is; sluit hiermee goed aan op lom-mlk onderwijs
- VBO-groen behoort tot de 'softe sector' in het onderwijsaanbod